

ЎЗБЕКISTON ISSN 2181-502X **QISHLOQ VA SUV XO'JALIGI**

№9. 2022

ЯНГИ ЎЗБЕКISTONДА ЭЛ АЗИЗ, ИНСОН АЗИЗ

**Қадрли ватандошлар,
қишлоқ ва сув хўжалиги
ходимлари, чорвадор ва
фермерлар улуг айём –
Мустақиллик байрамининг
31 йиллиги барчамизга
муборак бўлсин!**

31
YIL

Халқимизни, унинг ободлиги ва фаровонлигига фидокорона меҳнатлари билан ҳисса қўшаётган аграр соҳа ходимларини ҳамда барча ҳамкасб-ларимизни муқаддас байрам – Мустақилликнинг 31 йиллиги билан чин дилдан табриклаймиз.

Юртимиз тинч, осмонимиз мусавффо бўлсин!

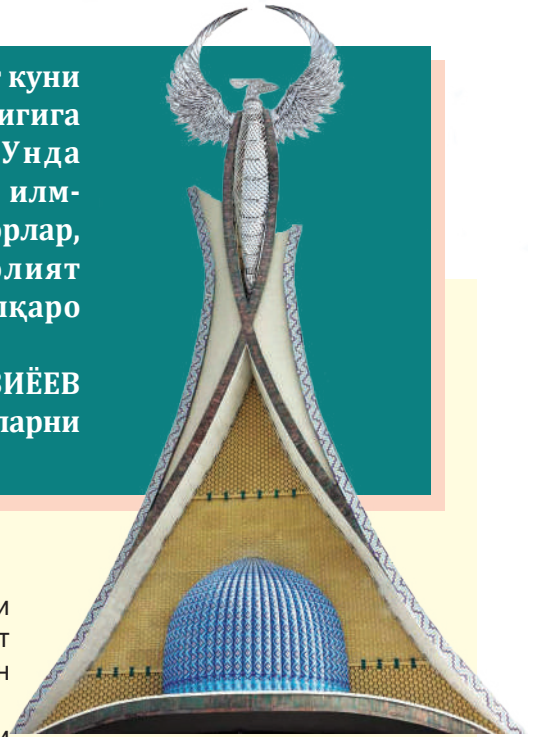
**ҚОРАҚАЛПОҒИСТОН ҚИШЛОҚ ХЎЖАЛИГИ ВА
АГРОТЕХНОЛОГИЯЛАР ИНСТИТУТИ
жамоаси**

МИЛЛИЙ МУСТАҚИЛЛИК – ЯНГИ ЎЗБЕКИСТОННИНГ МУСТАҲКАМ АСОСИДИР

Пойтахтимиздаги “Янги Ўзбекистон” боғида 31 август куни Ўзбекистон Республикаси мустақиллигининг 31 йиллигига бағишланган байрам шодиёналари бўлиб ўтди. Унда сенаторлар, депутатлар, ишлаб-чиқариш илғорлари, илм-фан, маданият ва санъат соҳаси намояндалари, тадбиркорлар, нурунийлар ва ёшлар ҳамда мамлакатимизда фаолият юритаётган хорижий давлатлар элчихоналари ва халқаро ташкилотлар вакиллари иштирок этди.

Тантанали маросимда Президентимиз Шавкат МИРЗИЁЕВ байрам нутқини сўзлади. Қуйида ана шу нутқдан иқтибосларни эътиборингизга ҳавола этамиз.

Орадан йиллар, асрлар ўтади. Лекин миллий давлатчилигимизни, ўзлигимиз ва инсоний ҳақ-ҳуқуқларимизни тиклаб берган, барча ютуқ ва марраларимизнинг замини бўлган Мустақиллик куни биз учун, келгуси авлодларимиз учун доимо энг улуғ, энг азиз байрам бўлиб қолади.

Ҳаммамиз яхши тушунамизки, бугун биз интилаётган Янги Ўзбекистонни барпо этиш, Учинчи Ренессанс пойдеворини яратиш осон эмас. Бундай улуғ вазифанинг шарти ва мезонлари кўп. Аммо энг муҳим ва ҳал қилувчи омил – бу демократик ислохотлар йўлидир.

Миллий қадриятларимизда алоҳида ўрин тутадиган авлодлар ўртасидаги анъаналар давомийлигини сақлаш, уруш ва меҳнат фахрийларининг, муҳтарам отахон ва онахонларимизнинг ҳаётини янада мазмунли қилиш нафақат вазифамиз, аввало, инсоний бурчимизга айланмоқда.

Шунингдек, биз Янги Ўзбекистонни барпо этишда азму шижоатли ёшларимизни халқимизнинг чинакам таянчи ва суянчи, деб биламиз.

Янги Ўзбекистон:

– ҳар бир фуқаронинг ҳаётини янада яхшилаш мақсадида давлат хизматларидан фойдаланиш учун кенг имкониятлар берадиган;

– одамлар ўз муаммолари ҳақида очиқ гапириши ва уларнинг ечими учун биргаликда ҳаракат қилишларига барча шароитлар мавжуд бўлган;

– ҳамма учун адолатни сўзсиз таъминлаш имкониятини берадиган ҳамда фуқаролари ижтимоий мавқеидан қатъи назар, қонун олдида тенг бўлган;

– тадбиркорликнинг ривожланиши учун зарур шароитлар яратилган давлатдир.

Бир сўз билан айтганда, Янги Ўзбекистон деганда, ҳар бир фуқароси учун ғамхўрлик қиладиган, очиқ ва адолатли жамият ҳам тушунилади.

Ўз тарихида қанча-қанча синов ва машаққатларни бошидан кечирган мард ва матонатли халқимиз ҳар қандай қийинчиликни енгиб ўтишга қодир. Мен бунга қатъий ишонаман.

Асосий муаллифи ва ижодкори халқимиз бўлган – янгиланаётган Конституциямиз бу йўлда мустаҳкам ҳуқуқий асос бўлиб хизмат қилади.

Асосий қонунимизни шошилмасдан, чуқур ўйлаб, халқимиз билан маслаҳат қилиб, фақат умумхалқ референдуми асосида қабул қиламиз.

Ишончим комил, Янги Конституциямиз чинакам халқ Қомуси, чинакам халқ Конституцияси бўлади.

Бугун биз ўз олдимизга улуғвор ва юксак мақсадларни қўймоқдамиз.

Ана шундай улкан марраларга етиш йўлида кўп миллатли эл-юртимиз янада бирлашиб, ягона аҳил оила, ягона халқ бўлиб, астойдил ҳаракат қилмоқда.

Бу – биз эришаётган барча ютуқларимизнинг мустаҳкам гарови, десак, айна ҳақиқатни айтган бўламиз.

Фурсатдан фойдаланиб, ислохотларимизни фаол қўллаб-қувватлаб, уларни амалга оширишда доимо фидойилик кўрсатиб келаётган меҳнаткаш, олижаноб ва бағрикенг халқимизга чин дилдан таъзим қиламан.

МУКОФОТ МУБОРАК!

Истиқлол айёми арафасида Ўзбекистон Республикаси Президентининг фармонларига мувофиқ, давлатимиз мустақиллигининг 31 йиллиги муносабати билан кўплаб юртдошларимиз фахрий унвонлар, орден ва медаллар билан мукофотландилар. Улар орасида куйидаги аграр соҳа ходимлари, илм-фан ва таълим намояналари ҳам бор. Биз кўп сонли журналхонларимиз номидан давлатимизнинг юксак мукофотларига сазовор бўлган ватандошларимизни муборакбод этамиз!

«Ўзбекистон Республикасида хизмат кўрсатган пахтакор» фахрий унвони билан

Шайзаков Ташмурат - Боёвут туманидаги «Шайзоқ ота» фермер хўжалиги бошлиғи, Сирдарё вилояти

«Ўзбекистон Республикасида хизмат кўрсатган қишлоқ хўжалиги ходими» фахрий унвони билан

Ортиқов Бекдурди Садуллаевич - Қўшқўпир туманидаги «Ҳамроҳ» фермер хўжалиги бошлиғи, Хоразм вилояти
Чутпулатов Чори Эргашевич - Жарқўрғон туманидаги «Жарқўрғон» фермер хўжалиги бошлиғи, Сурхондарё вилояти

«Ўзбекистон Республикасида хизмат кўрсатган ирригатор» фахрий унвони билан

Туланов Шарофиддин Худобердиевич - «Сўх-Оқтепа» ирригация тизими бошқармаси гидроучастка бошлиғи, Фарғона вилояти

«Ўзбекистон Республикасида хизмат кўрсатган чорвадор» фахрий унвони билан

Нуримов Шалабай Арапбаевич - Қораўзак туманидаги «Ермак» фермер хўжалиги бошлиғи, Қорақалпоғистон Республикаси

«Ўзбекистон Республикасида хизмат кўрсатган пиллачи» фахрий унвони билан

Тугонова Улбуви - Пайариқ туманидаги «Тўғонов Бебит бобо» фермер хўжалиги пиллачиси, Самарқанд вилояти

«Ўзбекистон Республикасида хизмат кўрсатган ёшлар мураббийси» фахрий унвони билан

Умурзаков Уктам Пардаевич (марҳум) - Ўзбекистон Республикаси Олий таълим Кенгаши собиқ раиси, Тошкент ирригация ва қишлоқ хўжалигини механизациялаш муҳандислари институтининг собиқ ректори

«Меҳнат шўҳрати» ордени билан

Усманов Азиз Мағдалиевич - «Тошкент ирригация ва қишлоқ хўжалигини механизациялаш муҳандислари институти» миллий тадқиқот университетининг технологик жараёнлар ва ишлаб чиқаришни автоматлаштириш ва бошқариш кафедраси профессори

Сувонқулов Мухаммад - Пахтакор туманидаги «Семруғ» фермер хўжалиги бошлиғи, Жиззах вилояти

«Дўстлик» ордени билан

Абдуллаева Холида Абдужалиловна - Сайхунобод туманидаги «Сайхунобод агропилла» масъулияти чекланган жамияти пиллачиси, Сирдарё вилояти

Аккулов Уралбай Абдуганиевич - Халқ депутатлари Зомин тумани Кенгаши депутати, меҳнат фахрийси, Жиззах вилояти

Бобоев Абдирахмон Юсупович - Чирокчи туманидаги «Абдирахмон бобо асали» хусусий корхонаси раҳбари, Қашқадарё вилояти

Жумаев Араббой Ражаббоевич - Муборак тумани «Муборак» қорақўлчиликка ихтисослаштирилган масъулияти чекланган жамияти бош чорвашуноси, Қашқадарё вилояти

Оқбутаев Эгамберди Эргашевич - «Куйи Зарафшон» ирригация тизимлари ҳавза бошқармасининг Насос станциялари ва энергетика бошқармаси автокран ҳайдовчиси, Навоий вилояти

«Содиқ хизматлари учун» медали билан

Бойматов Исажон Жалилович - Олтиариқ туманидаги «Хайрулло Баҳром Бойматов» фермер хўжалиги бошлиғи, Фарғона вилояти

Каримов Ғулломжон Хусанбоевич - Марҳамат туманидаги «Феруз» фермер хўжалиги бошлиғи, Андижон вилояти

Рўзиматов Ҳамдамбой Бойжонович - Янгиариқ тумани ирригация бўлими гидротехниги, Хоразм вилояти

«Жасорат» медали билан

Ниязов Хурсанали Акрамжонович - Тўрақўрғон туманидаги шахсий томорқа ер эгаси, Наманган вилояти

Сайфуллаев Баходир Нуруллаевич - Дўстлик туманидаги шахсий томорқа ер эгаси, Жиззах вилояти

«Шўҳрат» медали билан

Жуманова Феруза Валижоновна - Норин туманидаги «Дилизар» деҳқон хўжалиги бошлиғи, Наманган вилояти

Машрапов Хусниддин Турсуналиевич - Ўрмон хўжалиги илмий-тадқиқот институти докторанти

Очилова Инобат Салимовна - Навбахор туманидаги «Очилова Инобат» фермер хўжалиги бошлиғи, Навоий вилояти

Раҳматов Икром Аҳмедович - Оқдарё туманидаги «Зарафшон ломан парранда» масъулияти чекланган жамияти таъсисчиси, Самарқанд вилояти

Урунов Юсубжон Юлдашович - Олот туманидаги «Олот агросервис МТП» масъулияти чекланган жамияти комбайн оператори, Бухоро вилояти

Ходжабеков Нуриддин Султанмуратович - Сирдарё туманидаги «Султон» фермер хўжалиги бошлиғи, Сирдарё вилояти

Юлдашова Комила Қаршиевна - Яккабоғ туманидаги «Комила Қаршиевна» хусусий биолобаторияси раҳбари, Қашқадарё вилояти

Юсупов Иззатилло Аҳмадович - Ғиждувон давлат ўрмон хўжалигининг кўчатчилик бўлими ўрмонбегиси, Бухоро вилояти

АГРАР СОҲА: ЯНГИ ТИЗИМ, ЯНГИ ЮТУҚЛАР

Фаровонлик ва иқтисодий барқарорликка қанот бўлмоқда

Қўшимча қиймат занжири яратилди

Ўзининг салбий таъсирини тобора кучли намоён этиб келаётган иқлимдаги глобал ўзгаришлар, минтақадаги демографик жараёнлар, ер ва сув ресурслари чекланганлиги ҳар бир давлат олдига миллий даражада озиқ-овқат хавфсизлигини таъминлаш билан боғлиқ жиддий вазифаларни қўймоқда. Ушбу муаммолар ва аграр соҳадаги вазиятни замонавий воқелик илгари сураётган талаблар асосида чуқур таҳлил қилган ҳолда давлатимиз томонидан кенг қамровли ислоҳотларни жадаллик билан амалга ошириш юзасидан кейинги беш йилда тизимли чоралар белгиланди.

Соҳани ислоҳ қилиш тажрибаси ва сабоқларига таянган ҳолда кейинги йилларда бу борадаги фаолиятни янгича иқтисодий муносабатлар билан такомиллаштириш, илм-фан ютуқлари ва илғор технологияларни амалиётга кенг жорий этиш ҳисобига қишлоқ хўжалигида ишлаб чиқариш янги босқичга кўтарилди.

Жумладан, аграр соҳанинг ҳуқуқий, ташкилий ва молиявий базаси ҳамда бошқарув тизими тубдан ислоҳ қилинди. Шунингдек, мамлакатимизда ўта муҳим ижтимоий-сиёсий аҳамиятга молик бўлган кўп йиллик муаммоларни бартараф этиш борасида тарихий ишлар амалга оширилди. Масалан, пахта етиштиришда мажбурий меҳнат, ҳатто, бу каби юмушларга болаларни жалб қилиш ҳолларига тўлиқ барҳам берилди.

Деҳқон аҳлининг шарафли касбини улуғлаш ва меҳнатини қадрлаш мақсадида махсус қонун билан 2017 йилдан бошлаб ҳар йили декабрь ойининг иккинчи якшанбаси Ўзбекистон Республикаси қишлоқ хўжалиги ходимлари кун сифатида кенг нишонланадиган бўлди. Бу аграр соҳа меҳнатқашларига руҳан кўтаринкилик бағишлади, улар қалбида ўз касбига

меҳр, жамият ҳаётига дахлдорлик ҳиссини юксалтирди.

Сўнги олти йилда амалга оширилган муҳим ислоҳотлардан бири соҳага бозор муносабатларининг тизимли жорий этилгани ҳамда қишлоқ хўжалигида қўшимча қиймат занжири яратиши, яъни замонавий ва самарали усул — агрокластер ва кооперациянинг йўлга қўйилгани бўлди.

Бу даврда 122 та пахта-тўқимачилик, 152 та мевачилик, 64 та ғаллачилик, 35 та шоличилик, 7 та доривор ўсимликлар кластерлари ҳамда 11 та пахта-тўқимачилик кооперацияси ташкил этилди.

Аграр соҳани давлат томонидан қўллаб-қувватлаш, қишлоқ хўжалигига сармояларни жалб қилиш тизими такомиллаштирилди. Хорижий давлатлар ҳамда халқаро ташкилотлар киритаётган инвестициялар кўлами кенгайди ва салмоғи ошди. Масалан, қишлоқ хўжалигига халқаро молия институтлари томонидан 2016 йилда 105,8 млн. АҚШ доллари миқдорига сармоя киритилган бўлса, 2020 йилга келиб мазкур миқдор 500 млн. АҚШ долларини ташкил этди.

Илм-фан ютуқлари – самарадорлик мезони

Маълумки, пахтачилик ва ғаллачилик аграр соҳанинг етакчи тармоқлари ҳисобланади. Мазкур тармоқларни замонавий илм-фан ютуқлари билан уйғунлаштириш, янги навлар ва агротехнологияларни амалиётга жорий этиш борасида эътиборга молик натижаларга эришилди. Масалан, ғўзанинг 30 дан ортиқ серҳосил ва тола сифати юқори навлари яратилди. 36 минг гектар ғўза майдонларида томчилатиб суғориш технологияси жорий этилди. Ҳар гектарига 40 минг туп қўшимча кўчат олишга эришилди. Қишлоқ хўжалиги техникаси такомиллаштирилиши ҳисобига чигит экиш мавсуми 25 кундан 15 кунгача, ғалла экиш мав-

суми 30 кундан 25 кунгача қисқарди. Самарали агротехнологиялар қўлланилиши натижасида пахта ҳосилдорлиги гектарига 26 центнердан 30 центнерга, суғориладиган майдонлардаги ғалла ҳосилдорлиги 55,5 центнердан 70,9 центнерга кўтарилди. Ғалла ишлаб чиқариш ҳажми 2021 йилда 6 млн. 212,3 минг тоннани, 2022 йилда 7 млн. 226 минг тоннани ташкил этди.

Пахта майдонлари ҳамда янги интенсив боғ, узумзор ва иссиқхона хўжаликларига сувтежевчи технологияларни жорий этишда харажатларнинг бир қисмини давлат томонидан қоплаб бериш амалиёти қўлланила бошлагани натижасида 291,2 минг гектар майдонда бу самарали тизим татбиқ қилинди. 280 минг гектар ер майдони қайта фойдаланишга киритилди. Чунки аҳоли сони ортиб бориши, ер ва сув ресурслари чекланганлиги, ҳар қарич ердан самарали фойдаланишни, ҳосилдорликни илм-фан ютуқлари асосида ошириб боришни тақозо этмоқда.

Озиқ-овқат хавфсизлигини таъминлаш, элимиз дастурхонига сифатли ва арзон турли нознеъматларни янада кўпроқ етказиб бериш мақсадида пахтачиликда 252 минг гектар, ғаллачиликда 94 минг гектар майдон қисқартирилди. Бу йилларда 63,4 минг гектарда янги интенсив боғ, 49,6 минг гектарда токзор барпо этилди, 204,5 минг гектарга сабзавот, 28 минг гектарга полиз экинлари қўшимча экилди. Бундай кенг кўламли ислоҳотлар бугунги кунга келиб ўз мевасини бермоқда. Масалан, ўтган йили олдинги йилдагига нисбатан полиз маҳсулотлари 6,9 фоиз, картошка – 4,7, сабзавотлар – 4,1, мева ва резаворлар – 1,4, узум 5,5 фоиз кўп етиштирилди. Жорий йилда бозор расталари ва савдо дўконларидаги арзончилик замирида миришкор деҳқонларимизнинг фи-

докорона меҳнати мужассам, десак, сира муболаға қилмаган бўлаемиз.

Мева-сабзавотларимиз дунё бозорига чиқмоқда

Мева-сабзавот маҳсулотлари экспорти бўйича олдиндан 100 фоиз тўлов шартлари ва уларнинг экспорт нархлари бекор қилиниши натижасида хорижга етказиб бериладиган маҳсулот турлари 34 тадан 68 тага ўсди, географияси эса 43 тадан 77 та давлатга кўпайди. Айтиш мумкинки, боғбону соҳибкорлар ўзларига берилётган имтиёзлар, яратилаётган имкониятлардан унумли фойдаланиб, жаҳон бозорига тобора кўпроқ маҳсулот чиқармоқда.

2016 йилда 560 млн. АҚШ доллари қийматида қишлоқ хўжалиги маҳсулотлари экспорт қилинган бўлса, 2020 йил якунида мазкур кўрсаткич 1,8 марта ошиб, 1 млрд долларни ташкил этди. Жорий йилнинг январь-июль ойларида эса 550 млн. АҚШ доллари қийматига тенг бўлган 968 минг тонна мева-сабзавот маҳсулотлари экспорт қилиниб, бу кўрсаткич ўтган йилнинг шу давридагига нисбатан 127 минг тоннага ошган.

Мева-сабзавот етиштириш миқдори ортгани сари, уларни сақлаш, аҳолини йил – ўн икки ой давомида доимий сархил маҳсулотлар билан таъминлаш ҳам давлатимиз раҳбари диққат эътиборида. Бу борада қишлоқ хўжалиги маҳсулотларини қайта ишлаш қуввати 2,5 млн. тоннага, сақлаш сигимлари 1,1 млн. тоннага етказилиб, ички истеъмол бозорига қишин-ёзин уларнинг нархи барқарор бўлишига эришилмоқда.

Қишлоқ хўжалиги техникасини сотиб олиш учун банк кредитлари ва лизинг бўйича белгиланган фоиз ставкасининг 10 фоизини, техника харид қилинганда техника қийматининг 15 фоизини ҳамда пахта териш машиналари хизматидан фойдаланганлик учун харажатларнинг 30 фоизини субсидиялаш механизмлари жорий этилди. Натижада, соҳанинг техника билан таъминланганлик даражаси 2016 йилги 85 фоиздан 2020 йилда 92 фоизга етди.

Ўзига хос солнома очилди

Аграр соҳада яқин келажак ва истиқболда амалга ошириладиган дастурий вазифаларни ўзида мужассам

этган Ўзбекистон Республикаси қишлоқ хўжалигини ривожлантиришнинг 2020–2030 йилларга мўлжалланган стратегияси қабул қилиниши мамлакатимиз аграр ва озиқ-овқат саноати раванқида ўзига хос янги солнома очди.

Ушбу стратегияда белгиланган 9 та устувор йўналишга мувофиқ сўнгги йилларда асосий ислохотлар амалга оширилишида сезиларли ютуқларга эришилаётир.

Илғор хорижий давлатлар тажрибаси ўрганилиб, халқаро марказлар ташкил этилмоқда. Таълимда прогрессив тизимлар жорий этила бошланди. 2 та халқаро олий таълим муассасаси очилди, хорижий давлатларнинг нуфузли олий ўқув юртлари билан ҳамкорликда бакалавриатура ва магистратуранинг 12 та таълим йўналиши ва мутахассисликлари бўйича қўшма таълим дастурлари асосида кадрлар тайёрланмоқда.

2020–2021 йилларда Ҳукумат давлатнинг қишлоқ хўжалигидаги родини камайтириш ва инвестиция жозибдорлигини оширишга қаратилган махсус чора-тадбирларни жорий қилди.

Хусусан, 2020 йил ҳосилидан бошлаб пахта етиштиришга давлат буюртмаси бекор қилинди. 2020 йилнинг 1 мартидан эса пахта ва ғалла етиштириш билан шуғулланадиган ҳудудларни тупроқ-иқлим шароитларидан келиб чиққан ҳолда босқичма-босқич ихтисослаштириш тизими жорий этилди.

2021 йил ҳосилидан бошлаб бошоқли дон экинларига давлат буюртмалари ҳажмини босқичма-босқич қисқартириш, шу жумладан, дон экинларини сотиб олиш ва сотишда эркин рақобатни таъминлайдиган бозор механизмлари жорий этилди ҳамда фермер хўжалиklarининг талабларидан келиб чиққан ҳолда пахта етиштириш харажатларини молиялаштириш учун имтиёзли кредитлар ажратиш тизими такомиллаштирилди.

Ўзбек пахтасига нисбатан бойкот тугатилди

Озиқ-овқат хавфсизлигини таъминлаш борасида давлат буюртмаси тизимидан давлат захираси тизимига ўтилди.

Ушбу ислохотлар натижасида пахта ва буғдой етиштирувчи фермер хўжалиklари 2020 йилдан буён маҳсулотларини бозор нархларидан

келиб чиққан ҳолда сотиб, моддий манфаатдорлиги ва даромадлари ортиб бормоқда.

2020 йилда бошланган пандемия ва у билан боғлиқ чекловлар оқибатида юзага келган муаммоларга қарамасдан мамлакатимиз қишлоқ хўжалиги ва озиқ-овқат сектори барқарор ривожланишда давом этди. 2021 йилда қишлоқ хўжалигида 2020 йилдаги 2,9 фоизга нисбатан 4 фоизга ўсиш кузатилди.

2021 йилда агросаноат соҳасида 247 триллион 474,5 миллиард сўмлик маҳсулот ишлаб чиқарилди. Бу мамлакат иқтисодиёти ялпи қўшилган қийматининг 36,3 фоизини ташкил этади.

Кейинги йилларда амалга оширилган жадал ислохотлар ва эришилган натижалар қишлоқ аҳолисининг турмуш фаровонлигида ёрқин акс этаётганига ҳаммамиз гувоҳ бўлиб турибмиз. Қишлоқ ва маҳаллаларимизнинг қиёфаси тобора янгиланиб, шаҳар тусини олаётганлиги, юртимизнинг ободлиги ва дастурхонимиз тўқинлиги давлатимиз томонидан юритилаётган халқпарвар сиёсат самараси эканлиги халқаро ҳамжамият томонидан ҳам эътироф этилаётир.

Биргина мисол, жорий йилнинг 10 мартда “Cotton Campaign” халқаро коалицияси ўзбек пахтасига нисбатан бойкот тугатилганини расман эълон қилди. Шу тариқа юртимиз пахта хомашёси ва ундан тайёрланадиган маҳсулотларга қўйилган тақиқ бекор бўлди.

Юқорида қайд этилган таҳлил ва далиллар давлатимиз раҳбари раҳнамолигида қишлоқ хўжалигида изчиллик билан амалга оширилаётган ислохотларнинг ёрқин натижасидир. Жорий қилинаётган фан-техника ютуқлари, илғор технологиялар берадиган натижа, соҳа ривожини учун яратилаётган имкониятлар ва имтиёзлар яқин йилларда ҳаётда ўзини янада яққол намоян эта бошлайди. Зотан, барпо этилаётган янги Ўзбекистоннинг қишлоқ хўжалиги соҳаси юртимиз ободлиги ва халқимиз турмуш фаровонлигини юксалтиришда муҳим бўлган бўлиб қолишига шак-шубҳа йўқ.

Эшмирза АБДУАЛИМОВ,
Ўзбекистон Республикаси қишлоқ хўжалиги вазири маслаҳатчиси,
Бунёд БАЛЛАСОВ,
Андижон қишлоқ хўжалиги ва агротехнологиялар институти таянч докторанти.

Аму-Бухоро ирригация тизимлари ҳавза бошқармаси жамоаси

Барча юртдошларимизни, жумладан, сув хўжалиги тизими мутахассис-ходимларини она Ватанимизнинг Энг улуғ ва энг азиз байрами – Истиқлолнинг 31 йиллиги билан қизғин муборақбод этади!

Янги Ўзбекистонни барпо этишдек эзгу саяъ-ҳаракатларингизда ғайрат-шижоат ва омад ҳамиша ёр бўлишини тилайди. Бағрикенг халқимизга барча жабҳаларда юз бераётган ўзгаришлар янада фаровонлик бахш этсин!

Дунё эътирофига олима

Мустақиллик — бу олий неъмат. Айнан давлатимиз мустақилликка эришганидан сўнг биз халқ хўжалигининг барча соҳаларига, илм-фанда каттадан-катта ютуқларга эриша бошладик. Давлатимиз раҳбари таъбири билан айтганда, Учинчи Ренессанс пойдеворига асос солдик.

Бугунги суҳбатдошимиз мамлакатимиз илм-фанига, шон-шухратига муносиб ҳисса қўшиб келаётган юртдошларимиздан бири, фан олами фидойиси, шарқ аёлларига хос шижоатни, масъулиятчилликни ўзида мужассамлаштирган олима, “Дўстлик орден” соҳибаси, Тошкент давлат техника университети “Метрология, техник жиҳатдан тартибга солиш, стандартлаштириш ва сертификациялаштириш кафедраси мудири, техника фанлари доктори, профессор Парахат Матякубовадир.

— Суҳбатимизни шундай савол билан бошласак: илмга бўлган қизиқиш, интилиш Сизда қачон уйғонган?

— Менинг қалбимда мактабда ўқиган давримдаёқ илмга муҳаббат бор эди. Айнан шу туйғу мени Урганч давлат университети даргоҳига етаклади. Мен 1991 йил, мамлакатимиз мустақилликка эришган илк йили, Урганч давлат педагогика институтининг “Умуминженерлик фанлари” кафедрасида ўқитувчи лавозимида иш фаолиятимни давом эттирдим. 1993 йилда эзгу ниятларимни амалга ошириш мақсадида Тошкент Давлат Техника университетининг аспирантурасига кириб, илмий изланишлар олиб бордим ва 2000 йил техника фанлари номзоди илмий даражасини олиш учун «Дон маҳсулотларининг электрофизик параметрларини назорат қилиш тизимларининг аниқлик тавсифларини яхшилаш» мавзусида диссертация ишимни ҳимоя қилдим.

Кейинги илмий фаолиятингиз қандай кечди?

— Диссертацияни ёқлаб бўлар эканман, кейинги фаолиятим бевосита педагогика билан чамбарчас боғланиб кетди. Чунинчиси, мен 1997 йил иш фаолиятимни Урганч давлат университети “Информатика ва ахборот технологиялари” кафедраси доценти лавозимида давом эттирдим. Педагог сифатида фаолият юритар эканман илмга бўлган интилишим тинчлик бермас эди. Натижада, 2003 йили ТДТУнинг “Ишлаб чиқариш жараёнларини автоматлаштириш” кафедрасида академик Н.Юсупбеков раҳбарлигида докторантурага қабул қилиндим. 2009 йилда техника фанлари доктори илмий даражасини олиш учун «Дон маҳсулотларини намлик-иссиқлик билан қайта ишлашда параметрларни

назорат қилиш усуллари ва техник воситалари» мавзусида диссертация ишини ҳимоя қилдим.

— Илмий-педагогик фаолиятингизда яна қандай ютуқларга эришдингиз?

— Авваламбор, илм-фанда бўладими, педагогик фаолиятимда бўладими, кўйинги, ҳаётимда нимага эришган бўлсам, барчасини мустақиллик шарофати деб биламан. Бугунги кунда кафедра мудири сифатида «Автоматлаштирилган ва интеллектуал ўлчаш воситалари», «Ўлчаш воситаларини қиёслаш ва калибрлаш», Ўлчашларнинг физикавий асослари» фанларидан маърузалар ўқийман. Бир вақтнинг ўзида устоз-шогирд йўналишида фаолият олиб бораман. Ютуқларимга келадиган бўлсак, мен Украина давлат «Метрология» академиясининг ҳақиқий аъзосиман. Жанубий Корея Республикасида ўтказилган XII Корея Халқаро Ихтирочи Аёллар Кўргазмаси «KIWIE-2019»да ўз ихтироларим билан иштирок этиб, Олтин медални қўлга киритганман. 2020 йилда ҳам XIII Корея Халқаро Ихтирочи Аёллар Кўргазмаси «KIWIE-2020»да ўз ихтироларим билан муваффақиятли иштирок этиб, яна Олтин медал ғолиби сифатида эътироф этилдим. 2021 йилда бўлиб ўтган кўргазмада менинг «Суюқ материал намлигини назорат қилиш қурилмаси» номли лойиҳам халқаро экспертлар томонидан ўрганилиб, юқори баҳоланди ва ташкилий қўмита томонидан «KIWIE – 2021» танловининг махсус соврини (Гран-при) ва Олтин медал олишга муяссар бўлдим. Бундан ташқари, Канада давлатининг Торонто шаҳрида IV Халқаро ихтирочилар инновацион кўрик-танловида иштирок этиб, Олтин медал совриндори бўлиб, «Йил мутахассиси» деб тан олиндим. Нокаут-тарлиққа йўймайсиз, албатта, менинг илмий ишларим, шунингдек, Руминия,

Саудия Арабистони, Таиланд ва Россия давлатларининг олимлари томонидан эътироф этилиб, диплом ва медаллар билан тақдирланган.

— Ҳар қандай илмий иш пировардида амалий натижа ётади. Илмий изланишларнинг асл моҳияти ҳам айнан шунда деб биламан. Шу нуқтаи назардан ўз илмий фаолиятингиз бўйича нима дея оласиз?

— Фикрингизга тўлиқ қўшиламан. Илмий ишларимнинг амалиёт билан уйғунлиги ҳақида сўз юритар эканмиз, шу кунга қадар 7 та патентга эга бўлганлигимни, 250 га яқин илмий мақола ва тезисларим ҳамда 32 та ўқув-услубий қўлланмаларим чоп этилганлигига эътиборингизни қаратмоқчиман. Бундан ташқари, Ўзбекистон Республикаси Фан ва технологиялар Марказининг қатор илмий лойиҳаларида катта илмий ходим сифатида қатнашганман. Ҳозирда менинг раҳбарлигимда «Ўқув жиҳозлари ва анжомлари хавфсизлиги» бўйича техник регламент ишлаб чиқилмоқда.

— Суҳбатимиз мамлакатимиз Мустақиллиги куни арафасида бўлаётганлиги муносабати билан журналхонларимизга тилақларингиз.

— Мустақиллик куни халқимиз томонидан кенг нишонланадиган энг катта байрам десам, муболаға бўлмайди. Ушбу айём билан табриклар эканман, барчага сиҳат-саломатлик, тинч ва мусаффо осмон, фаровон ҳаёт тилаб қоламан.

— Биз ҳам Сизни ушбу улғ айём билан муборакбод этиб, келгусидаги илмий-педагогик фаолиятингизда янада катта зафарлар тилаб қоламиз.

Суҳбатдош: ўз мухбиримиз Азамат ТОИРОВ.

ЎЗБЕКИСТОН ВА ШВЕЙЦАРИЯ: ҲАМКОРЛИККА 30 ЙИЛ

Швейцария тараққиёт ва ҳамкорлик агентлигининг Ўзбекистондаги вакили Рахель БЁШ хоним билан суҳбат.

– Швейцария 30 йилдан буён Ўзбекистон билан ҳамкорлик қилиб келади. Швейцариянинг яқинда қабул қилинган Марказий Осиё давлатлари билан ҳамкорлик бўйича 2022-2025 йилларга мўлжалланган янги стратегиясида бу борада янги йўналишлар, янги вазифалар белгилаб берилган. Дастлаб, шу стратегиянинг йўналишлари ҳақида фикрларингизни тингласак.

– Марказий Осиё давлатлари билан ҳамкорлик бўйича 2022-2025 йилларга мўлжалланган янги стратегия Швейцария ҳукуматининг кўп йиллардан буён Марказий Осиё мамлакатлари, хусусан, Қирғизистон, Тожикистон ва Ўзбекистонда олиб бораётган саъй-ҳаракатлари қанчалик муҳим аҳамият касб этишини амалда яна бир бор тасдиқлади. Марказий Осиё бўйича ҳамкорлик доирасида айнан Ўзбекистонга устуворлик берилишига қарор қилинди. Шу мақсадда йўналишларни кенгайтириб, бюджетни икки баробарга оширдик.

Янги стратегияда учта жиҳатга асосий эътибор қаратилган. Булар: сув инфратузилмаси ва иқлим ўзгариши; бошқарув, инсон ҳуқуқлари ва хизматлар кўрсатишни рағбатлантириш; инклюзив ва барқарор иқтисодий ривожланиш. Шунинг алоҳида таъкидлаш ўринлики, мазкур устувор йўналишлар 2022-2026 йилларга мўлжалланган Янги Ўзбекистоннинг тараққиёт стратегияси билан ҳаммоҳандир.

– Швейцария анча йиллардан буён Ўзбекистонни тематик соҳа, яъни сув инфратузилмаси ва иқлим ўзгариши ҳамда иқлим ўзгаришларига мослашувчан сув ресурслари бошқарувини илгари суришда қўллаб-қувватлаб келади. Ҳозирда бу йўналишда қандай лойиҳалар амалга оширилмоқда?

– Сув – Ўзбекистоннинг барқарор ривожланиши учун муҳим ва асосий ресурс ҳисобланади, чунки жами қишлоқ хўжалиги маҳсулотларининг 98 фоизи, яъни ЯИМнинг 28,8 фоизи сўғориладиган ерларда, республика бўйича 27 фоиз ишчи кучини жалб қилган ҳолда етиштирилади. Афсуски, кейинги йилларда Марказий Осиё минтақаси давлатлари сув ресурслари билан боғлиқ муаммоларга дуч келмоқда. Бир томондан, сув таъминоти сезиларли даражада камайган бўлса, иккинчи томондан, ушбу қимматбаҳо манбага талаб ортиб бормоқда.

Швейцария Ўзбекистон ҳукумати билан миллий сув секторини ислоҳ қилиш жараёнини қўллаб-қувватлашда жуда муваффақиятли ҳамкорлик қилиб келмоқда. Биз СРИБ тамойилларига асосланган сув секторининг кенг қамровли стратегия ва меъёрий асосини яратишда учта йўналишда кўмаклашмоқдамиз: биринчиси – Сув хўжалигини ривожлантиришнинг 2020-2030 йилларга мўлжалланган концепциясини ишлаб чиқишда, иккинчиси – Сув ресурсларини бошқариш ва ирригация секторини ривожлантиришнинг 2021-2023 йилларга мўлжалланган стратегиясини тайёрлашда кўмаклашдик, учинчиси – Сув кодекси лойиҳасини ишлаб чиқишда амалий ишлар олиб борилапти. Ушбу саъй-ҳаракатларнинг барчаси СРИБни амалга оширишга қулай муҳит яратиш учун сув секторини ислоҳ қилиш жараёнининг ўта муҳим қисми саналади. Бу саъй-ҳаракатлар давом этади.

Швейцария кўмагининг яна бир йўналиши сувни тежай-

диган технологияларни (СТТ) бутун мамлакат бўйлаб тарғиб қилиш ҳамда янги АКТ воситаларини ишлаб чиқиш ва амалга татбиқ этишдан иборат.

Сув ресурсларини бошқаришни рақамлаштириш сув ресурсларидан шаффоф ва самарали фойдаланишда муҳим аҳамият касб этади. Шу маънода, Ўзбекистонда сув ресурсларини бошқариш миллий лойиҳаси доирасида жуда яхши ютуқларга эришиб келмоқдамиз: 2600 га яқин фермерлар СТТни жорий этишнинг ҳуқуқий ва техник жиҳатлари бўйича фермерларга кўмак бериш мақсадида Сув хўжалиги вазирлиги билан ҳамкорликда ташкил этиладиган мавсумий амалий дала семинарларида иштирок этишди. 2021 йил якунига келиб фермерларнинг 13%, яъни 10500 нафари 225000 гектар майдонларда СТТ дан фойдаланишни йўлга қўйишди. Натижада, СТТ жорий этилиши ҳисобига республика миқёсида сув истеъмоли гектарига 16,7 фоизга камайиб, маҳсулот етиштириш эса 3,7 фоизга ошган. Бошланиши учун бу катта муваффақият бўлиб, умид қиламанки, келажакда янада кўпроқ фермерлар СТТдан фойдаланишга ўтадилар.

Сув хўжалиги соҳасида аёлларнинг имкониятларини кенгайтириш бўйича самарали ҳамкорликни қайд этиш жоиз. Инновацион СТТни жорий этиб, ўз ҳудудиде етакчига айланган аёл фермерлар ҳақида ажойиб мисолларни келтириш мумкин. Ўзбекистонда сув ресурсларини бошқариш миллий лойиҳаси доирасидаги тадбирларга Ўзбекистоннинг барча 13 та ҳудудидан 500 нафардан ортиқ қишлоқ аёллари камраб олиниб, уларнинг сўғоришда сувдан фойдаланиш самардорлиги ҳақида билимлари оширилди.

ТОМЧИ иловаси, яъни ютуб ва телеграм ижтимоий тароғидаги саҳифаларнинг жами 10.000 нафардан ортиқ обуначига эга контент яратилди. Гуруҳнинг яратилишига олиб келди. Шу орқали жамоатчиликнинг катта қисмини сув ресурсларидан оқилана фойдаланиш бўйича билимларини ошириш ҳамда СТТларни жорий этиш тўғрисида батафсил маълумот бериш ва тарқатиш, энг муҳими, обуначилар билан онлайн мулоқот қилиб, муаммоларини ҳал этишда ёрдамлашиш имконияти яратилди.

Швейцария билан ҳамкорликнинг Ўзбекистондаги иккинчи йўналиши “Қишлоқларни сув билан таъминлаш ва канализация тизими” деб номланган лойиҳа орқали ичимлик суви ва канализация тизимига уланишни қўллаб-қувватлашдан иборат. “Қишлоқларни сув билан таъминлаш ва канализация тизими” (ҚСТКТ) лойиҳаси ҳозирда бутун мамлакат бўйлаб муваффақиятли амалга оширилмоқда.

Мисол келтирадиган бўлсак, Сирдарё вилоятида масъул идоралар билан ҳамкорликда янги насос станцияси барпо этилди, бу эса 300 мингдан ортиқ аҳолини кунига 24 соат,

ҳафтасига етти кун тоза ичимлик суви билан таъминлашга хизмат қилмоқда. Шу каби Ўзбекистонда СРИБни амалга оширишга кўмак бериш бўйича мисолларни кўплаб келтириш мумкин.

Минтақавий ва трансчегаравий муаммоларга ечим топиш жуда муҳим аҳамият касб этади. Шу боис Швейцария сув ва иқлим ўзгариши мавзуларида бир қатор дастурлар орқали минтақавий масалаларда иш олиб боради. Бунга мисол қилиб, биз гидродипломатияни тарғиб этувчи ва чегаралар, секторлар ва авлодлар бўйлаб сув соҳасида ҳамкорлик қилиш учун восита ва тажрибаларни тақдим этувчи Blue Rease ташаббусини келтириш ўринли. Швейцария Европанинг сув минораси ҳисобланиб, бизда трансчегаравий сув соҳасида ҳамкорлик бўйича кўп йиллик тажриба ва амалий кўникмалар мавжуд. Марказий Осиёда сув ва иқлим ўзгариши масалалари бўйича минтақавий ҳамкорликнинг йўлга қўйилиши минтақадаги осойишталик ва барқарор ижтимоий-иқтисодий ривожланиш учун муҳим омил саналади.

Сув ислоҳотидаги узоқ йиллик ва муҳим иштирокимизга асосланиб, Сув хўжалиги вазирлиги билан биргаликда Швейцария ҳукумати ривожлантириш бўйича ҳамкорларни умумий мувофиқлаштиришда муҳим роль ўйнаб келмоқда.

– Швейцария, шунингдек, Ўзбекистон ҳукумати томонидан таълим ва кадрлар тайёрлаш соҳасида олиб борилаётган ислоҳотлар жараёнини ҳам қўллаб-қувватлайди. Бу борадаги асосий ютуқ ва натижалар нималардан иборат?

– Швейцария йигирма йил давомида сув соҳасида фаол бўлиб келмоқда. Ушбу муҳим саъй-ҳаракатнинг бир қисми сув сектори учун кўникмаларни ривожлантириш ҳисобланади. Илгарироқ биз бу борада сув хўжалиги соҳасида фаолият юритувчи коллежлар билан мустаҳкам ҳамкорлик алоқаларини ўрнатиб, сув хўжалигига оид касблар бўйича ўқув дастурлари ва стандартларини ишлаб чиқдик.

Ҳозирги кунда аҳолисининг 60 фоиздан ортиғини 30 ёшгача

бўлганлар ташкил этувчи Ўзбекистон учун сифатли таълим ва малака зарур саналади. Ҳақиқий қийинчилик шундан иборатки, бир томондан, ҳар йили 680 000 га яқин ёшлар меҳнат бозорига кириб келса, бошқа томондан, мамлакатда малакали ишчиларга эҳтиёж юқори. Ўзбекистон ҳукуматининг сўровига биноан Швейцария ҳукумати касб-хунар таълими тизимини ислоҳ қилиш борасида олиб бориладиган ишларни янги лойиҳа орқали қўллаб-қувватлайди. “Касб-хунар таълими ва кадрлар тайёрлаш (VET) соҳасини ислоҳ қилишни қўллаб-қувватлаш” лойиҳаси (КТКТИҚЛ) кўникмаларни ривожлантириш бўйича касб-хунар таълими тизимини ислоҳ қилишнинг умумий комплекс тизимига, кадрлар тайёрлаш сифатига, иш ўринларини яратишга ва энг муҳими, хусусий секторни жалб қилишга қаратилган.

Ўзбекистонда сув ресурсларини бошқариш миллий лойиҳаси доирасида биз тўққизта сув хўжалигига ихтисослашган касб-хунар коллежи учун сувни тежайдиган технологиялар бўйича янги курсни ишлаб чиқиш ҳамда уларни ўқувчиларнинг фаол билим олишларини ривожлантириш мақсадида тегишли кўргазмалар участка ва лабораториялар билан жиҳозлашни қўллаб-қувватлаб келмоқдамиз. Биз буни фаол билим олишнинг ёрқин мисоли деб ҳисоблаймиз ҳамда янада кўпайишини истаимиз.

– Суҳбатимиз Ўзбекистон ва Швейцария ўртасидаги ҳамкорликнинг 30 йиллиги арафасида бўлиб ўтмоқда. Шу муносабат билан Ўзбекистон халқига тилакларингиз?

– Швейцария ҳукумати Ўзбекистон билан ажойиб муносабатлар, ҳамкорлик ва шериклик алоқаларини йўлга қўйган. Мана шу жараёнда ҳамкорликдаги муҳим ислоҳотларни амалга ошириш борасидаги саъй-ҳаракатларимизни янада кучайтириб, уларни амалга оширишга ўз ҳиссамизни қўшишни асосий вазифамиз деб ҳисоблайман. Ўзбекистон халқига эса янада фаровон ҳаёт тилайман, ҳамкорлигимиз бардавом бўлсин!

Суҳбатдош: **Матлуба МУҲАМЕДОВА.**

Бунёдкор халқимизни, ирригация ва мелиорация соҳаси ходимларини асрий орзу-ниятларимиз ушалган кун –

1 сентябрь – Мустақиллик айёми

билан самимий муборакбод этамиз. Она юртимиз янада чирой очиб, хонадонларимизда тинчлик-тотувлик, фаровонлик ва файзу барака доимо барқарор бўлишини тилаймиз.

Истиқлол қуёшли диёримиз узра мангу нур сочаверсин!

Зарафшон ирригация тизимлари хавза бошқармаси қошидаги насос станциялари ва энергетика бошқармаси жамоаси

**Сирдарё-Зарафшон ирригация тизимлари
ҳавза бошқармасининг “Туятортар-Қли” ИТБ
жамоаси**

Барча юртдошларимизни

Истиқлолнинг 31 йиллиги

билан қутлайди.

*Азиз юртдошлар! Янги Ўзбекистонни барпо этишдек
эзгу мақсад йўлидаги саъй-ҳаракатларингиз баракали бўлсин!
Мустақиллик байрамингиз муборак!*

КЕЛГУСИ ЙИЛГИ МЎЛ ҲОСИЛ УЧУН

Бошоқли дон экинларини экиш мавсумини уюшқоқлик билан ўтказиш лозим

Дунё миқёсида глобал иқлимнинг ўзгариб бораётгани, турли экологик муаммолар сабабли бошоқли дон экинлари навларининг морфо-физиологик ҳолатлари ҳамда уларда кечадиган ирсият қонунлари, чангланмиш, уруғланмиш ҳолатлари ўзгариб бормоқда.

Республикамизнинг ўзгарувчан ва мураккаб тупроқ-иқлим шароитида маҳаллий шароитларга мос, серҳосил, дон сифати юқори, касаллик ва зараркунандаларга чидамли бошоқли дон экинлари навларини яратиш, уруғчилигини ривожлантириш, турли тупроқ-иқлим шароитида бошоқли дон экинларидан юқори ва сифатли дон ҳосили олиш агротехикасини ишлаб чиқиш ҳамда ишлаб чиқаришга жорий этиш энг долзарб вазифалардандир.

Ўзбекистон Республикаси минтақаларининг тупроқ ва иқлим шароити ҳар хиллиги сабабли кузги буғдой етиштириш технологияси ҳар бир минтақанинг ўзига хос бўлишини тақозо этади. Республикада бошоқли дон етиштириш технологияси қуйидагиларга асосланиши яхши натижа беради: Кузги буғдойни энг яхши ўтмишдош экинларидан кейин жойлаштириш, интенсив типдаги буғдой навларини экиш, тупроқни етарли миқдордаги озиқа моддалари билан таъминлаш, амал даврида табақалаштирилган ҳолда озиклантириш, касаллик ва зараркунандаларга қарши курашни ўз вақтида ўтказишда дончиликни ривожлантиришда дон етиштиришнинг илмий асосланган технологияси катта аҳамият касб этади.

Ўтказилган кўп йиллик илмий изланишларнинг кўрсатишича, мамлакатимиз суғориладиган майдонларида ҳосилдорликни 80-100 центнерга етказиш ва ундан ҳам ортириш имкониятлари мавжуд.

Янги яратилган ҳамда хорижий навларни республикамизнинг турли хил тупроқларида етиштириш агротехикасини инновацион технологияларга таяниб, мутахассислар томонидан тавсия этилган, яъни ғалла экиш, ерни сифатли тайёрлаш, нав танлаш, экиш меъёрларига ва муддатларига амал қилиш, ўз вақтида суғориб ғалла ниҳолларини ундириб олиш натижасида ғалладан юқори ҳамда сифатли дон ҳосил олишга эришилади.

Мамлакатимизда 2023 йил ҳосили учун жами 1 241 769 гектар, шундан 1186496 гектар суғориладиган, 55300 гектар лалми майдонларга бошоқли дон экинлари экилиши режалаштирилган. Бу борада экиш ишларини белгиланган муддат ва меъёрларда тез ва сифатли қилиб бажаришда мутасадди раҳбар ва мутахассислар, фермер хўжалик раҳбарлари қуйидаги агротехник тадбирларга алоҳида эътибор қаратишлари керак бўлади.

Экиш олдидан тупроқнинг таъминланганлик даражасини ҳамда гектаридан 80-100 центнер ҳосил олишни инobatга олиб, соф ҳолда фосфорли (105-150 кг/га) ва калийли (70-100 кг/га) ўғитларнинг йиллик меъёрини 100 фоиз берилишининг энг мақбул муддат ва меъёри ҳисобланиб чиқилади.

Кўп йиллик таҳлиллар шуни кўрсатадики, фосфорли ва калийли ўғитлар билан ўғитланмаган майдонларда вегетация давридаги гуллаш, сут, мум пишиш даврида фосфор танқислиги туфайли бошоқлар тўлиқ шаклланмасдан, бошоқдаги доннинг 20-30 фоизи пуч бўлиб қолишининг ҳамда ўсимликнинг ётиб қолишга мойил бўлиб қолишига олиб келади. Бунинг натижасида 1000 дона доннинг вазни 40-42 грамм ўрнига 30-35 граммга тушиб қолиши билан бирга ҳосилдорликнинг 15-20 центнергача камайиб кетишига сабаб бўлади.

Ўзбекистоннинг суғориладиган ерлари шароитида кузги буғдой учун ўтмишдош экин сифатида ғўза, кўк масса учун маккажўхори, дон учун маккажўхори ва охириги йилларда кунгабоқар экиладиган майдонлар ҳам кенгайиб бормоқда.

Келгуси йил ҳосили учун бошоқли дон экинларини жойлаштиришда экинлар алмашлаб экилишига амал қилинишига алоҳида эътибор қаратилиши керак. Айниқса, очиқ майдонларга ғалла экишда жорий йилда ғалладан бўшаган майдонга такрорий экин сифатида дуккакли дон экинлари экилган майдонларнинг танланиши мақсадга мувофиқ бўлади. Чунки дуккакли дон экинлари экилган майдонларда тупроқ унумдорлигини бошқа экинлар экилган майдонларга нисбатан юқори бўлиши ва шу майдонларга экилган бошоқли дон экинлари ҳосилдорлиги 10-15 фоизга юқори бўлиши илмий тадқиқотлар натижасида аниқланган.

Кейинги йилларда Республикада июн-июл ойларида бўладиган иссиқнинг май ойининг иккинчи ўн кунлигида кузатилаётгани учун кузги бошоқли дон экинларининг чангланмиши ва дон шаклланишига салбий таъсир этмоқда. Натижада, бошоқдаги бошоқчаларда дон тўла шаклланмасдан, ярим пуч бўлиб қолиш ҳолатлари кузатилиб, ғалла ҳосилининг паст бўлишига асосий сабаб бўлмоқда. Бундай ҳолатлар барча ғалла майдонларида бир хилда эмас, қайсики минтақа учун мақбул муддатларда экилган ғалла майдонларида, яъни совуқ тушгунга қадар туплаган ҳолда қишлашга кирган ўсимликлар илдиз тизимининг бақувватлиги, ер юзасининг ўсимликлар билан тўла қопланганлиги ҳисобига тупроқдаги мавжуд захира намликдан ўсимликларнинг тўла фойдаланиши ҳамда ғалла парваришида инновацион технологияларнинг қўлланилиши натижасида жойларда ғалладан юқори ҳосил

олиб келинмоқда.

Шунинг учун Республикамизда бошоқли дон экинларини экиш муддат ва меъёрларига минтақа тупроқ-иклим шароитларини ҳисобга олган ҳолда ўзгартиришлар киритилиши тақозо этилмоқда.

1) Республикамининг шимолий минтақаси Қорақалпоғистон Республикаси ва Хоразм вилоятларида бошоқли дон экинларини экиш муддатлари 15 августдан 15 сентябргача мақбул муддат ҳисобланади.

2) Жанубий минтақа: Қашқадарё, Сурхондарё ҳамда марказий минтақа: Тошкент, Сирдарё, Жиззах, Самарқанд, Бухоро, Навоий, Фарғона водийси: Андижон, Наманган, Фарғона вилоятлари тупроқ-иклим шароитларида бошоқли дон экинларининг энг мақбул экиш муддатлари сентябрь ойидан то 5 октябргача ҳисобланади.

Республикамининг турли иқлим-тупроқ шароитларига кузги буғдой навларини жойлаштиришда навларнинг биологик хусусиятларини инобатга олган ҳолда амалга ошириш юқори ҳамда сифатли дон олишини таъминлайди.

Бошоқли дон экинларининг кечки, ўртаки кечки навларидан “Юка”, “Краснодарская-99”, “Гром”, “Гурт”, “Безостая-100”, “Антонина”, “Алексеич”, “Аср”, “Ўзбекистон-25”, “Зимница”, “Таня”, “Первица”, “Грация”, “Васса”, “Бригада”, “Андижон-2”, “Давр”, “Ўзбекистон-25”, “Азиз”, “Навбахор”, “Қадр”, “Нодир”, “Хиссарак”, “Жасмина” навларини экиш муддатларини 15 август-20 сентябр муддатларда, интенсив типдаги эртапишар “Старшина”, “Есаул”, “Еленчек”, “Вега”, “Чиллаки”, “Марс-12”, “Бобур”, “Андижон-4”, “Звезда”, “Ёғду”, “Аср-Чилгиси”, “Яксарт”, “Замин-1”, “Семруғ”, “Ғозгон”, “Бунёдкор”, “Туркистон”,

“Дўстлик”, “Тезпишар”, “Кўкбулоқ”, “Ҳосилдор” навларини эса экиннинг кечки муддатларида 20 сентябрдан 5 октябргача экиш мақсадга мувофиқдир.

Ғалла экиш меъёрлари ва экиш муддатлари ўз вақтида белгиланиб, ғалла экишга киришилганда уруғ меъёри хар гектарига уруғликнинг минг донга дон вазиғига қараб 200-220 кг дан сарфланиши ёки бир гектар майдонга 4.5-5.0 млн унучан уруғлик сарфланиши лозим. Агар экиш муддатларидан кечикилсагина гектарига экилаётган уруғлик миқдори 15-20 фоизга оширилиши лозим.

Мамлакатнинг шимолий минтақасида доимий юз бериб турадиган ва айрим йилларда барча минтақаларда бўлиб турадиган кескин ҳаво ҳароратининг паст даражага тушишига чидамли навларни яратиш ва бор бўлган навлар тўғри танлаб экилиши керак. Бу борада олимлар томонидан қисқа муддатли совуққа ва иссиққа чидамли бўлган бир қатор навлар танланиб, ишлаб чиқаришда экишга жорий қилинган. Бироқ ушбу навларни экиш муддатларига тўлиқ риоя қилмаслик натижасида, ҳосилдорлик имконияти 80-100 центнерни ташкил этадиган бошоқли дон экинларидан кўзланган даражадаги ҳосил олинмаслигига сабаб бўлмоқда. Агар ушбу белгиланган экиш муддатларига ҳамда ғалла парваришида қўлланиладиган агротехника талабларига қатъий амал қилинса, 2023 йилда ғалладан мўл ҳосил олишга эришилади.

Равшанбек СИДДИҚОВ,

қ.х.ф.д., профессор, РФА академиги,

Илҳамжон ЭГАМОВ,

қ.х.ф.д. катта илмий ходим,

Дон ва дуккакли экинлар илмий-тадқиқот институти.

ТАВСИЯ

МАШИНА ТЕРИМИ – ИШНИНГ УНУМИ

Республика пахта-тўқимачилик кластерлари ва фермер хўжаликларида етиштирилган пахта ҳосилини замонавий машиналар ёрдамида териб олишда салмоқ ва сифатни ҳар йилдагига қараганда кескин оширишга доир аниқ амалий чоралар қўрилмоқда.

Илғор фермерлар бир кунда 20 тонна пахта терадиган машина ҳар бири 50 кг. дан терадиган 400 нафар ишнинг ўрнини босишини, қўл теримининг фартук, тошу тарози, ҳар далага битта трактор ва тиркама, одамларни ташийдиган автобус топиш каби ортиқча ғалваларга чек қўйишини яхши биладилар. Бундай фермерлар сафи бу йилги мавсумда янада кенгайишига ишончимиз комил.

Кластерлар агрономлари фермерлар ва туман “Агро-сервис МТП” муҳандислари терим бошланишидан олдин машинабоп пахта майдонларини танлаб олишлари зарур.

Энг аввало, далаларда дефолиация тадбири сифатли

бажарилган бўлиши керак. Чунки ғўза тупларига кимёвий препаратлар сепиш, яъни дефолиациялаш орқали барглари сунъий тўктириш қўсақларни очилишини тезлаштиради, пахта ҳосилдорлиги ва тола чиқимини оширади, лўппи-лўппи чаноклардан оппоқ гулдасталар ясаб, далани машина теримига тайёрлаб беради. Бу пахта-тўқимачилик кластерларига айниқса қўл келади. Зеро, сифатли ва пишган пахта қайта ишлашга мос, толаси пишиқ ва узилмайдиган, чигити эса тўқ бўлади.

Майдонлар қуйидаги талабларга жавоб бериши керак: ғўза дефолиацияси сифатли ўтказилган; қатор

оралиғи кенглигининг амалдаги қийматдан четланиши кўпи билан ± 3 см; пушталарнинг чўққиларида 5 см. дан катта йирик кесаклар бўлмаслиги лозим; ғўза тупларининг баландлиги 80-100 см атрофида; терим олдида ғўза барглари тўкилиш даражаси энг камида 85-90%; ғўза тупларидаги кўсақларнинг очилганлик даражаси 80-90%; даланинг боши ва охирида машинанинг қайрилиши учун тайёрланган текис майдончанинг кенглиги энг камида 10 метр; ҳамма ўқариқлар ва бешамаклар сифатли текисланган бўлиши шарт; дала контурларининг шакли тўғри тўртбурчак (конверт) кўринишига келтирилган (машинанинг иш унуми ва кўрсаткичлари ортади); алоҳида контурларнинг майдони машинанинг бир кунлик иш унуми (4-6 гектар)га тенг, узунлиги энг камида 500 метр (машина кун давомида бир даланинг ўзида ишлайди, қайрилиш ва бурилишларга кўп вақт сарфланмайди); далалар бегона ўтлар, айниқса, ғўзага ўралиб ўсувчи ўсимликлардан (масалан, печакдан) тоза (шпинделлар тез кирланмайди, уларни тозалаш осонлашади).

Вертикал шпинделли машиналарнинг энг муҳим ростлаш кўрсаткичлари ва уларнинг қийматлари қуйидагилардир: аппарат пастки рамкасининг ерга нисбатан нопараллеллиги, кўпи билан ± 5 мм; жуфтликда ишловчи шпинделли барабанлар орасидаги иш тирқишининг пастки ва юқори қисмларидаги кенгликлари ўртасидаги фарқ, кўпи билан 2 мм; жуфтликда ишловчи шпинделли барабанлар шпинделларининг ўзаро шахмат тартибда жойлашувидан четланиши, кўпи билан ± 6 мм; жуфтликда ишловчи шпинделли барабанлар орасидаги иш тирқишининг қийматлари: олдинги жуфтлик учун 26-40 мм ва кейинги жуфтлик учун 22-36 мм; аппарат эшикчаси билан олдинги ажраткич чўткаларининг қиллари орасидаги тирқиш кенглиги 5-7 мм.

Горизонтал шпинделли машиналарни ростлаш: аппарат баландлигини бошқарадиган ричагли механизм шундай созлансинки, бунда баландликни автоматик бошқариш тизими иш жараёнида аппаратни пушта устидан доимо 12 мм баландликда ўтишини таъминлансин; ғўза тупларини шпинделларга қисиб (босиб) берувчи шчиток юзаси билан шпинделларнинг учлари орасидаги масофа 6,5-7 мм бўлиши шарт; меъёрида созланган пахта ажраткич дисклари шпинделларга уларнинг узунлиги бўйича бирдек ва оҳиста тегиб туриши лозим (тирқиш кенглиги: 0,1-1 мм); ҳамма чўтка-намлагичлар шпинделлар сиртларини тўла қоплаши керак. Шпинделларни яхши тозаланиши учун чўтка-намлагичга келаётган тозаловчи суюқлик миқдори етарли бўлиши керак. Ғўза туплари ва чаноқлардаги пахтанинг намлиги юқори бўлса, суюқликни камроқ ишлатиш тавсия этилади.

Пахта ҳосилини машинада териш қоидалари: қаторларга кириш олдида аппарат ва вентиляторлар ишга туширилади ва зарур тезлик узатмаси кўшилади. Двигател энг катта тезликда ишлашга қўйилади; аппарат иш ҳолатига туширилади. Қайрилиш жойларида охириги ғўза туплари бошқарилувчи филдираклар билан тенглашгандан кейингина машинани оҳиста ва равон қайириш керак; даланинг бошида ғўза тўплари аппарат иш тирқишига тўппа-тўғри кириши лозим. Пайкаллардан

чиқаётганда охириги ғўза тупи иш тирқишидан ўтгандан кейингина, двигателнинг айланиш частотасини камайтириш мумкин; терим аппаратининг баландлиги ғўза тупидаги пастки кўсақларнинг пахтаси тўла териладиган, барабанларнинг пастки дисклари эса пуштага тегмайдиган қилиб ўрнатилади. Механик-ҳайдовчи аппарат рамкаси тупрокни сидирмаётганини ва катта кесаклар иш тирқиши олдини тўсмаётганини доимо кузатиб бориши керак; қабул камералари тиқилиб қолганда машина, аппарат ва вентиляторни дарҳол тўхтатиб, тиқилган нарсаларни олиб ташлаш, носозликларни бартараф этиш лозим. Қабул камераси тиқилиб қолганда иш давом эттирилса, пахта ерга кўп тўкилади, шпинделларга пахта ўралашади ва ажраткичлар синиб кетади; шпинделлар сатҳи шира босмаган ва пахта толалари билан ўралмаган – тоза бўлиши лозим. Шпинделлар ифлосланганда уларни босим остидаги сув билан ювиб – тозалаш шарт. Акс ҳолда, машинанинг агротехник кўрсаткичлари 3-4 фоизга пасайиб кетади; бункер пахта билан тўлганда дарҳол бўшатиш лозим. Бункери кўтарилган машинани юргизиш қатъиян ман этилади; қаторлардан чиқишда, пахтани бўшатишда, бир даладан бошқа далага ўтишда ва йўлда юрганда аппаратлар транспорт ҳолатга кўтарилади. Машинани узоқ масофага ҳайдаб боришда терим аппаратларини транспорт ҳолатга кўтариш ва уларни тирак ёрдамида кимирламайдиган қилиб қотириш керак. Шунда аппаратлар ўз-ўзидан ерга тушиб кетмайди.

Машинада содир бўладиган носозликларни даланинг ўзида бартараф этиш учун кўчма устахонада мотор мойи, тормоз суюқлиги, электр системасининг лампалари ва сақлагичлари, турли ўлчамлардаги шпонкалар ва шплинтлар, изоляция лента каби деталлар ва материаллар ҳамда тозаловчи чўтка, шпинделларни тўғри айлантирувчи тасмаларни ечадиган ва ўрнатадиган илгак, шчуп, зарур гайкали ва торец калитлар, монтировка сингари асбоб-ускуналар етарли миқдорларда туриши лозим.

Шуни доимо эсда тутиш лозимки, пахта териш машинасини бошқарувчи шахс оддий механизатор эмас, у – механик-ҳайдовчидир. Механик-ҳайдовчи нафақат машинани бошқаради, балки унинг қисмларини ғўза ва даланинг ҳолатига қараб ростлайди, иш жараёнида содир бўладиган носозликларни бартараф этади, машинага сменалик ва даврий техник хизмат кўрсатиш ишларини мустақил бажаради, энг муҳими, пахта териш машинасидек мураккаб техника воситасини самарали ишлата олади. Шу боис пахта териш машинасини фақат билимли, тажрибали ва ўз ишига масъулият билан ёндашадиган механик-ҳайдовчигагина ишониб топшириш мумкин.

Хулоса қилиб айтганда, етиштирилган пахта ҳосилини машиналар ёрдамида териб олиш салмоғи ва сифатини ошириш учун фермерлар, агрономлар, муҳандис-техник ходимлар, механизаторлар ва сервис ходимлари ўзларининг билим ва тажрибаларини тўлалигича ишга солишлари лозим бўлади.

Муҳаммад ТОШБОЛТАЕВ,
техника фанлари доктори, профессор
ҚХМИТИ .

Юрдошларимизни, барча чорвадор ва ветеринарларни, энг улуғ айём – мамлакатимиз Мустақиллигининг 31 йиллиги билан қизгин муборакбод этишдан ифтихордамиз.

Бағрикенг халқимизга тинч ва фаровон ҳаёт ҳамиша ёр бўлсин!

Хоразм Ветеринария ва чорвачиликни ривожлантириш бошқармаси жамоаси

МОДЕРНИЗАЦИЯ — ТЕЖАМКОРЛИК ВА САМАРАДОРЛИК ОМИЛИ

Республикамизда қишлоқ хўжалик маҳсулотлари етиштиришда илғор тажрибалар ва янги суғориш технологияларини қўллаш, ер ва сув ресурсларидан оқилона ва унумли фойдаланиш муҳим аҳамият касб этади. Бизга маълумки, сув насослари, суғорилиши оғир бўлган ҳудудларда катта вазифаларни бажаради.

Бугунги кунда Қизилқум саҳроси бағрида жойлашган Навоий вилоятининг суғориладиган ер майдонининг аксар қисми ҳам насос агрегатлари орқали суғорилади. Бунда Қуйи Зарафшон ирригация тизимлари ҳавза бошқармаси ҳузуридаги Насос станциялари ва энергетика бошқармаси тасарруфида умумий 41 та насос станциялари, шулардан 31 дона суғориш насос станциялари, 4 та мелиоратив насос станциялари ва 5 дона яйлов сув таъминотига хизмат кўрсатувчи насос станциялар ҳамда 174 дона турли хил насос агрегатларини ўрни катта бўлмоқда.

— Насос станцияларимизнинг умумий сув чиқариш қобилияти 155,135 м³/секундни ташкил этади. Шунингдек, бошқармамиз тасарруфида умумий қудуқлар сони 232 дона бўлиб, Насос агрегатлари ва ероти тик қудуқлар ёрдамида вилоятда 84,232 минг гектар экин майдонларини сув таъминоти яхшиланишига эришилади. — дейди, Қуйи Зарафшон ирригация тизимлари ҳавза бошқармаси қошидаги насос станциялар ва энергетика бошқармаси бошлиғи Жасур Назаров.

Маълумки, суғориш тизимларининг насос станциялари энергия истеъмоли жиҳатидан катта бўлган объектларидан бири ҳисобланиб, насос агрегатларининг энергия истеъмоли тежамкорлигини ошириш масалалари алоҳида аҳамият касб этади. Шу мақсадда вилоятда катта энергия сифимли насос станцияларини энергиятежамкор иш режимларига ўтказиш ва сув таъминотини яхшилаш мақсадида модернизация қилиш ишлари амалга оширилмоқда. Бу борада Қуйи Зарафшон ИТХБ қошидаги Насос станциялари ва энергетика бошқармасига қарашли йирик станцияларда реконструкция қилиш ишлари амалга ошириб келинмоқда. Ҳозирга қадар

«Касаба», «Конимех-1» насос станциясини реконструкция қилиниб, натижада, Кармана, Навбахор ва Конимех туманларининг 24 минг 675 гектар экин майдонининг сув таъминоти яхшилаш ва 21 та янги иш ўрни яратилган. Албатта соҳада бу каби амалга оширилаётган ишлар пировардида, муҳим ресурс ҳисобланган энергия сарфи тежалиб, сув таъминоти борасида ҳам янги кўрсаткичларга эришилади ва натижада қишлоқ хўжалигида маҳсулот етиштириш кўламини ошишига хизмат қилади.

Ана шу мушкул вазифа тизимда фаолият олиб борувчи ишчи-ҳодимларнинг зиммасида. Уларнинг меҳнатини рағбатлантириш, уларга қўшимча моддий ёрдамлар ажратиш эса тизим раҳбариятидан ўзига яраша тадбиркорликни ва ишбилармонликни талаб этади. Бу борада Қуйи Зарафшон ирригация тизимлари ҳавза бошқармаси ҳузуридаги Насос станциялари ва энергетика бошқармасида қишлоқ хўжалиги маҳсулотлари билан ишчи-ҳодимларни қўшимча равишда рағбатлантириш мақсадида Хатирчи тумани «Қўқсарой» маҳалла фуқаролар йиғини ҳудудида жами 15 гектар майдонга ёрдамчи хўжалик ташкил қилинган. Қизилтепа тумани ҳудудида жойлашган «Навоий» насос станцияси атрофидаги ер майдонларидан 5 гектар ер майдони ўзлаштирилди ва 2022 йилда бугдой экилиб, 20 тонна ҳосил олинди ва ишчи-ҳодимларга тарқатилди. Шунингдек, «Уртачул» насос станцияси атрофида ҳам 8 гектар экин майдони ўзлаштирилиб, мевали боғ барпо қилинди. Хатирчи тумани ҳудудидаги «Учқора» насос станцияси атрофида 1 гектар ер ўзлаштирилиб токзор барпо қилинди. Бундан ташқари, насос станциялари ҳудудларидаги экин экиладиган майдонларда ҳам қишлоқ хўжалик экинлари экилиб, улардан олинадиган маҳсулотлар ҳар бир насос станциясининг ўз ишчи-ҳодимларига мунтазам тарқатиб келинмоқда. Албатта, бу каби амалга оширилаётган ишлардан кўзланган асосий мақсад, авваламбор, қўшимча даромад олиш ва шу аснода ишчи-хизматчиларга қўшимча моддий кўмак кўрсатишдан иборат. Зеро, заҳматли соҳа вакилларининг юзи-кўзида бугунги кундан мамнунлик, эртанги кунга ишонч зоҳир бўлиши энг муҳим омилдир.

Шухрат НОРМУРОДОВ,
ўз мухбиримиз.

Суратда: Қуйи Зарафшон ИТХБ қошидаги Насос станциялари ва энергетика бошқармаси ходимлари.

БУНЁДКОРЛИК ФАРОВОНЛИК МЕЗОНИДИР

Маълумки қишлоқ хўжалик маҳсулотлари етиштиришни кўпайтиришда ерларнинг суғорилиш ҳолати муҳим ўрин тутаяди. Сув танқислиги борган сари глобал аҳамият касб этаётган бир паллада, ушбу муаммонинг таъсирини камайтириш, олдини олиш борасида суғориладиган ерларда тежамкорликка асосланган ирригация объектлари тармоғини ривожлантириш ва сув ресурсларидан оқилона фойдаланишни тақозо этади. Шу мақсадда жорий йилда Самарқанд вилоятида ҳам соҳада кенг кўламли ишлар амалга оширилмоқда. “Самарқандсувқурилишинвест” Давлат муассасаси буюртмачилигида вилоятда 2022 йилда дастур асосида 12 та объектда ирригация объектларини қуриш ва реконструкция қилиш ишлари белгиланган.

Булардан 6 та йилдан-йилга ўтувчи ва 6 та янгидан бошланувчи ирригация объектлари бўлиб, шундан 100 млн. м³, 1 та сув омбори қуриш, 0,25 км дамба қуриш, 32,49 км каналларни реконструкция қилиш ва 6,25 км коллектор тармоқларини реконструкция қилиш амалга оширилмоқда. Бу борада, Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2019 йил 17 майдаги “Самарқанд вилоятида Булунғур сув омборини қуриш” лойиҳасини амалга ошириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги қарорига асосан, лойиҳачи ташкилот “UzGIP” масъулияти чекланган жамияти лойиҳаси асосида, “Самарқандсувқурилишинвест” Давлат муассасаси буюртмаси асосида бунёд этилаётган, ҳажми 100 миллион метр/кубни ташкил этадиган мазкур сув омбори қурилиш ишлари 2023 йилда тугалланиши кутилмоқда. Мазкур сув омборининг ишга туширилиши билан Иштихон, Пайариқ ва Булунғур туманларининг 35,8 минг гектар сувли ва лалми ер майдонларида қишлоқ

хўжалиги маҳсулотлари етиштираётган деҳқон-фермерлари узлуксиз сув билан таъминланиши кутилмоқда.

Шунингдек, вилоятдаги йилдан-йилга ўтувчи объектлардан Қўшрабат туманидаги “Оқчобсой” сув омборининг 2-босқич инекция ишлари, Ургут туманидаги “Янги Дарғом” каналини реконструкция қилиш объектида, Самарқанд шаҳри ва унга туташ бўлган ҳудудлардаги каналлар ҳамда коллекторлар тармоқларининг автомобил йўллари билан кесишган қисmlарини реконструкция қилиш объектида, “Самарқанд” халқаро аэропортининг қайта реконструкция қилиниши ҳамда ҳудудининг

кенгайтирилишини инobatга олиб, “Фароч” каналининг 1,3 км қисми ва “Тошкичик” коллекторининг 3,6 км қисмини реконструкция қилиш объектида ва Булунғур туманидаги “Бот-бот” каналининг 24,46 км.ни реконструкция қилиш бўйича бош пудратчи “Булунғурмахсуссупудрат” МЧЖ томонидан қурилиш-монтаж ишлари олиб борилмоқда.

Шу билан бирга, янгидан бошланувчи лойиҳалар асосида Пастдарғом туманидаги “Демиско” каналини реконструкция қилиш объектида, Қўшрабат тумани “Очабулоқ” қишлоғидаги гидротехник иншоотни реконструкция қилиш объектида, Оқдарё туманидаги 2 та суғориш қудуқларини реконструкция қилиш объектида, Иштихон туманидаги “Бўронхўжа” каналини реконструкция қилиш объектида, Пайариқ туманидаги лоток тармоғини реконструкция қилиш объектида ва Оқдарё туманидаги “Шаҳоб” каналининг маълум қисмидаги гидротехник иншоотни реконструкция қилиш объектларида ишлар қизғин олиб

борилмоқда.

Дарҳақиқат, бу каби лойиҳаларнинг ҳаётга татбиқ этилиши ҳудудларда сув таъминотини яхшилаш баробарида, пировардида, ҳосилдорлик ҳам муттасил ошиб боришига омил бўлади. Бу эса, ҳудудлар иқтисодий қудратини ошириб, минглаб иш ўринлари яратилишига, аҳоли турмуш фаровонлигига ҳизмат қилади.

Ўз мухбиримиз.

Суратда: Чапдан, “Самарқандсувқурилиш-инвест” Давлат муассасаси раҳбари в.б. Воҳид Раҳимов, бўлим бошлиқлари: Аъзам Файзиев, Санжар Хўжановлар билан.

Сурхондарё сув омборларидан фойдаланиш бошқармаси жамоаси

Ватанимизнинг гуллаб-яшнашига муносиб
ҳисса қўшаётган меҳнат аҳлини Энг улуғ ва
энг азиз айём — **Мустақиллик куни**
билан чин дилдан табриклайди!
Осмонимиз мусаффо, юртимиз янада обод,
тинч бўлсин. Хонадонларимизни тинчлик-
хотиржамлик ва фаровонлик, кўнгилларни
байрам шукуҳи асло тарк этмасин.

**SURXONDARYO
VILOYATI**

БИР ТОМЧИ СУВ ИЗИДАН

“Инсоннинг дарди-ташвишларини ўйлаб яшаш одамийликнинг энг олий мезонидир”.

Ш.МИРЗИЁЕВ.

Тирикликнинг бебаҳо неъматини – сувнинг ўлкамиз ҳудудлари бўйлаб ҳаракати, мўъжизакорлиги ва қатор машаққатларини ирригация ходимлари –сувчиларимиз жуда яхши билишади.

Деҳқон далаларида кунни тунга уласа, сувчи ва миробларимиз дарёлар, каналлар, сув омборлари, насос станциялари ва бошқа турли сув иншоотлари, сув йўллари бўйлаб тинимсиз ҳаракат қиладилар. Баҳорги, ёзги ва кузги табиий инжиқликлар, йилларнинг кечиши, сувга бўлган талабнинг ошиб бориши каби муаммолар ечимини топиш йўлида на уйку, на ором биладилар.

Бу галги сафаримиз сув тўлқинларидай шиддатли ва беғубор, самимий Сурхондарё вилояти сувчилари ҳаётини ўрганишга бағишланди.

“Аму-Сурхон” ирригация тизимлари ҳавза бошқармаси бошлиғи Тўлқин Алимов узоқ сафарда экан. Биз дастлаб унинг биринчи ўринбосари Отабек Мингқобилов билан мулоқотда бўлдик.

— Халқимиз қадимдан сув бўйларини макон қилиб, деҳқончиликни йўлга қўйган. Чорвачилик учун ҳам, деҳқончилик учун ҳам, боринги, ҳамма касб эгалари учун сув жуда зарур неъматдир. Баҳаво маскан, дарё бўйлари доимо киши эътиборини ўзига жалб қилган, — дейди О.Мингқобилов. —2017 йилдан бошлаб мамлакатимиз Президенти ва Сув хўжалиги вазирлиги томонидан анча йиллардан буён соҳада йиғилиб келаётган муаммолар ечимини топиш учун кенг

қўламли дастурлар ишлаб чиқилиб, ишлар жадал бошлаб юборилди. Маълумки, аксарият сув йўллари бизга қўшни мамлакатлар ҳудудлари орқали кириб келади. Президентимизнинг қўшни давлатлар билан ўзаро ташқи ва ички сиёсий масалалар бўйича олиб бораётган дўстона алоқалари боис сув ресурсларидан ҳамкорликда фойдаланишнинг кенг имкониятлари очилмоқда. Бу борада Қозоғистон, Тожикистон, Қирғизистон ва Туркменистон билан эришилган келишувлар Сирдарё ва Амударё ҳавзаларида сув таъминотини яхшилаш, ўлкамизда сув тақчиллиги муаммоларини бартараф этишда қўл келмоқда.

Ангор, Жарқўрғон туманлари ирригация бўлимларига боргунча суҳбатимиз Тожикистон Республикасида меҳнат қилган сувчилар ҳақида бўлди. Негаки, бу ишларга Отабек Мингқобилов раҳбарлигидаги ишчи-ходимлар, қатор техникалар сафарбар қилинган. Тожикистонда жойлашган “Варзоб” дарёсидан сув олувчи “Катта Ҳисор” каналидан сув олиб келиш йўлидаги машаққатли меҳнатлар замирида халқ эҳтиёжи учун шароит яратишга бўлган катта мақсадли вазибалар рўёби бор эди.

2018-2021 йиллар давомида бу каналнинг 51 км қисми 17 та экскаватор ёрдамида лойқадан тўлиқ тозаланиб, жами 652 минг куб метр тупроқ ишлари, “Қоратор” дарёсига сув ташлаш гидротехник иншоотида 2700 куб метр тош ва 1200 куб метр темир бетон ишлари бажарилди. Натижада, ушбу йиллар давомида Тожикистон ҳудудидан Сурхондарё вилояти учун суғориш ва носуғориш мавсумларида 686 млн. куб метр сув олишга эришилди. Бажарилган ишлар ҳисобига жами 65760 гектар майдон қўшимча сув билан таъминланди.

Қўшнимиз Тожикистонда бир томчи сув изидан олиб борган ишлари борасида фикр-мулоҳаза қилар экан, Отабек Мингқобилов Тожикистоннинг гўзал манзарали табиати, одамлари, сувчиларининг ҳаёти ҳақида гоҳятда ибратли ҳикоялар ҳам айтиб берди. Унинг табиатга шайдолиги ўз касбига бўлган меҳрини билдирарди. Тўлқин-тўлқин оқаятган сув оқимида тикилиб, томчилар изидан шиддат билан қадам ташлаётган сувчи нигоҳларида ўтган қийинчиликлар ва қувончли дамлар хотиралари жонланди, назаримда.

Сурхон сувчиларининг ҳаёти билан танишишда давом этдик. Ангор Сурхондарёнинг жанубида жойлашган иссиқ

Суратда: (чапдан) Жарқўрғон сув тақсимлаш иншоотида муҳандис-гидрометр Ботир Жўраев, участка бошлиғи Даерон Холяров, муҳандис-гидротехник Шўҳрат Қодиров ва Отабек Мингқобиловлар

иқлимли туман ҳисобланади.

— Туманимиздаги мавжуд 34400 гектар ер майдонларининг 21120 гектари суғориладиган ерлар “Занг” канали, “Учқизил” сув омборлари орқали сув билан таъминланади, — дейди туман ирригация бўлими бошлиғи Шавкат Эшалиев.

Жарқўрғон тумани ирригация бўлими бошлиғи Қурбонмурат Ғафаровни ходимлар билан суҳбатлашаётганда учратдик. Туманнинг 27801 гектар умумий суғориладиган ер майдонлари 4 та – “Сурхон”, “Аму Занг”, “Занг”, “Боботоғ” каналлари орқали сув билан таъминлар экан.

Суратда: Жарқўрғон ТИБ бошлиғи Қурбонмурат Ғафаров ходимлар билан суҳбатлашмоқда

649 км ички ариқлар, 388 та гидротехник иншоотлар, 649 та сув олиш қулоқлари мавжуд. 2020-2022 йиллар мобайнида “Сурхон” каналининг барча сув олиш қулоқлари таъмирланиб, бетонлаш ишлари бажарилган. 2021 йил охирида “Какайди” каналининг ғарбий қисмидан оқиб ўтувчи 640 метрлик канал тўлиқ бетонлаштирилди ва сув ташлаш қисмлари янгиланди. “Сурхон” каналига 4та янги ақли сув қурилмаси ўрнатилди. Келгусида бошқа каналларда ҳам шундай қурилмаларни ўрнатиш режага киритилган.

Суғориш ишларида бош гидротехник Илҳом Халмўминов, бош гидрометр Жамила Нуралиева, махсус хизмат бўлими бошлиғи Абдураҳим Мустафоқулов, томчилатиб суғориш

бўлими бошлиғи Абдураҳмон Турдиев, иш юритувчи Дилфуза Рашидова, диспетчерлар Мунаввар Муродова, Ҳамида Жаббаровва каби фидойи ходимлар меҳнати бекиёсдир.

“Аму занг” ирригация бўлими бошлиғи Турғун Қулмирзаевнинг ишчи-ходимлар билан ўтаётган бугунги куни сув иншоотларини сергаклик билан кузатишдан иборат эди. Бу ерда 135 нафар ишчи-ходим меҳнат қилади. Бўлим таркибида туманлараро 5 та канал мавжуд бўлиб, жами узунлиги 181,3 километрни ташкил қилади.

— 2022 йил суғориш мавсумида бош гидротехник Нурбек Жовлиев, канал бошлиғи Абдукарим Расулов, “Боботоғ” канали етакчи мутахассиси Абдулла Тўраев, “Занг” канали техник-гидрометри Эшиддин Ҳазратқулов, “Какайди” канали гидрометри Комил Юсупов, “Занг-9” канали бош мутахассиси Азамат Сармановлар жонбозлик билан хизмат қилдилар, — дейди “Аму-Занг” ирригация тизими бошқармаси бошлиғи ўринбосари Д. Файзуллаев.

Жимирлаган сувга боқаман. Томчиларда ҳаёт аксининг нурланишидан қувватланган ва қуёшга интилаётган боғларга, сўлим дарахтларга кўз тикаман. Ҳаммаси сув билан ҳаёт. Наботот оламининг барқ уриб яшнаши, яшаши учун бу неъматнинг ҳар зарраси қадрли. Оқётган сув каби шижоатли сувчилар ҳаёти чизиларини давом эттиришга ошиқаман.

Суратда: Занг каналидаги Оқтепа сув омборида Аму Занг ИТБ ва Жарқўрғон ТИБ ходимлари.

ЯНА АМУ-СУРХОН ИРМОҚЛАРИ БЎЙЛАБ

“Аму занг II” доимий насос қурилмаси 1985 йилда ишга туширилган бўлиб, унинг умумий сув бериш қуввати секундига 128 куб метрни ташкил этади. Кўтариш баландлиги 43 метр, 79500 гектар ер майдонларига сув етказиб беради. Бир йилдан буён участка бошлиғи бўлиб ишлаётган Алишер Жумаев соҳа бўйича 14 йиллик билим ва тажрибага эга.

— Ишчи-ходимларимиз сони 45 нафарни ташкил қилади. Уч сменада бошқариладиган насос станциямиз орқали Жарқўрғон, Қумқўрғон, Ангор, Музработ туманлари сув билан таъминланади, — дейди у.

Суратда: (чапдан) “Аму занг II” насос станцияси ходимлари Тўра Омонов, Тожи Абдураимов, Ориф Оқназаров, Илҳом Шокиров ҳамда “Аму Сурхон” ИТХБ биринчи ўринбосари Отабек Мингқобиловлар.

Суратда: “Боботоғ” насос станцияси бошлиғи Чоршами Шотўраев ходимлари билан.

“Боботоғ” насос станцияси Жарқўрғон туманининг Узумзор маҳалласида жойлашган бўлиб, 8 та насос агрегатидан иборат. Секундига 4,5 куб метр сув чиқариб, Жарқўрғон, Қумқўрғон туманларининг 18000 гектарлик пахта, ғалла, боғ ва аҳоли томорқаларини сув билан таъминлайди.

— 40 йилдирки, сув хўжалигида ишлайман, йиллар қандай ўтиб кетганини ҳам сезмай қолдим, — дейди “Боботоғ” насос станцияси бошлиғи Чоршами Шотўраев.

Ҳа, унинг йиллар давомида бир томчи сув қадрини излаган сокин чехрасида шогирдларига нисбатан меҳр, шу билан бирга, ишга нисбатан талабчанлик барқ урарди.

Сувчиларнинг ҳар бир куни машаққатли, маъсулиятли.

Улар аҳиллик билан ўз вазифасини адо этарканлар, табиат инжиқликларидан чўчимай, мақсад сари интиладилар. Биз бу инсонларга омонлик ва бахт тилаб, Муस्ताқиллигимиз байрами билан уларни қутладик.

ТОМЧИЛАРГА ҚУЙИЛГАН КЎНГИЛЛАР

Қурғоқчиликка қарши курашиб, сув тақсимотини мўтадиллаштириш, аҳоли ва хўжаликларнинг бу олий неъматга бўлган эҳтиёжини қондириш доимий вазифаси бўлган сувчи аҳли тиним билмайди.

“Аму Сурхон” ирригация тизимлари ҳавза бошқармасига қарашли “Аму Занг” ва “Занг” каналларини бирлаштириш билан бир қаторда Сурхон дарёсининг сел сувларини талофатларсиз ўтказиб юборишга хизмат қиладиган Жарқўрғон сув тақсимлаш иншооти 1967 йилда қурилган. Унинг сув ўтказиш қобилияти 1000 куб метрни ташкил қилади.

— Сувни ўз вақтида етказиб бериш учун масъулмиз. Бизда 9 нафар ишчи-ходим меҳнат қилади, — дейди участка бошлиғи Даврон Холёров.

Сурхондарё магистрал тизим бошқармаси бошлиғи Рустам Алимовнинг фаолияти билан танишар эканмиз, тизимда 116 нафар ишчи-ходим меҳнат қиладигани, уларнинг шароитлари билан танишдик, уларнинг ўз ишига бўлган масъулиятдан хурсанд бўлдик.

Бу тизим учта йирик сув тақсимлаш иншоотини ҳамда “Тўпаланг”, “Сангардак”, “Хўжаипок”, “Оби заранг”, “Шеробод”, “Бандихон сой” ва сурхон дарёларидаги сел сувларини талофатсиз ўтказишга хизмат қилади.

Сурхондарё вилояти сув омборларидан фойдаланиш бошқармасига қарашли “Жанубий Сурхон” сув омбори томон борар эканмиз, улуғвор ўлка табиати билан яна яқиндан танишдик. Бу сув омборидаги сувнинг 35-40 фоизи кўшни Тожикистоннинг “Қорато” дарёсидан ва “Катта Ҳисор” каналдан келади.

Мазкур сув омбори 1958-1967 йилларда қуриб ишга туширилган бўлиб, тўлиқ сиғими 800 млн. куб метрни ташкил қилади.

“Жанубий Сурхон” сув омборининг ҳажми “Батиометрик марказ” томонидан 2002 йилда қайта ўлчаб қурилганда 503,0 млн. куб метрни ва фойдала ҳажми 481, 75 млн. куб метрни, ҳамда ўлик сув ҳажми 21,25 млн. куб метрни ташкил қилган ва тасдиқланган. Бугунги кунда шу маълумот асосида сув омборида сувнинг келиши, чиқиши ва ҳажми ҳисобланмоқда.

— Ишда ҳаммиша бир хиллик бўлмайди. Аслида мўл-кўл кўринган бу сувнинг ҳар бир томчиси биз учун ниҳоятда қадрли. Бизнинг касбдошларимиз сув қадрини, эъзозини, уни олиб келиш заҳмати яхши тушунади, — дейди Сурхондарё вилоят сув омборларидан фойдаланиш бошқармаси бошлиғи Илҳом Холбаев. — Бу соҳада ишлаш учун билим, тажриба ва матонат керак. Зарур бўлса, халқ хавфсизлиги йўлида уйқусиз

ва шовқинли тунларни ўтказасиз. Аммо, гоҳ-гоҳ сувнинг исроф қилинаётганини кўриб кўнглингиз ҳижил бўлади. Ахир, бу сув қатралари учун қанчадан-қанча заҳматқаш инсонлар меҳнати, қадр ва қимматли ҳаёти тикилган. Биз унинг қийинчилигини ҳам тортамыз, ширин таъмини ҳам.

Олтинсой туманидаги “Намуна Дегрез” сув омбори 1957 йилда қурила бошлаган ва 1961 йилда ишга туширилган. Сув сиғими 12,8 млн. куб метр. тўғоннинг баландлиги 12 метр, майдони 369 гектарни ташкил қилади.

— Сув омборимиз Шўрчи ва Олтинсой туманларининг қишлоқ хўжалиги экин майдонларини сув билан таъминлайди. Жами 4407 гектар қишлоқ хўжалик экинлари ва аҳоли томорқалари ундан сув ичади, — дейди участка бошлиғи Алибой Абдурасулов. Сувчиликнинг қадрига етган Алибой ака мана 37 йилдирки шу соҳада меҳнат қилмоқда.

Суратда: (чапдан) “Намуна Дегрез” сув омбори участка бошлиғи Алибой Абдурасулов, муҳандис-гидротехник Икром Холмуродов, “Пўстин” канали бошлиғи Бозор Каримовлар

Дарҳақиқат, сувнинг ҳар бир томчиси қадр ва меҳр сўқмоқларини босиб етиб келади. У деҳқон далаларини, томорқаларини айланади, беқиёс лаззатга тўлган боғлар таъмини ялайди. Сув бўлмаса, бу ширин ҳаёт йўқ! Инсон жисмининг саломатлиги, покизалиги, фаровонлиги бари сув билан боғлиқ. Бизга тоза ҳаво бергувчи дов-дарахтлар, сўлим табиат бари сувга муҳтожлик сезади. Сув эса ўз йўллари, ўзанларини босиб ўтиб, бизга етиб келади. Унинг меъёрини билиб, келгуси авлод ҳақиқа ҳиёнат қилмасдан фойдаланиш ҳар биримизнинг бурчимиздир. Олис ўлкалар ва дарё, тўғонлардан ошиб, қанчалар заҳматли меҳнатлар эвазига келаётган сув қадрли сувчиларимиз эътиборида. Биз-чи? Гоҳ оддий нарса деб ўйлаганимиз тенгсиз хазина, катта имконият, ҳаётнинг буюк инъоми бўлиб, уни севиб, эъзозлаб, қадрига етдикми? Зеро, томчилардан йиғилган дурдона жавоҳирот – сув бўлмаса яшамоқ гумон. Дунёнинг қайсидир бир жойларида аҳоли бир томчи ичимлик сувга зор. Шунинг учун сув қадрини билмоқ, уни авайлаб, Аллоҳнинг бу неъматини савобига шукрона айтиб яшамоқ керак.

Сувчи иним, сувчи қадрдоним! Заҳматли меҳнатининг Ўзбекистон аҳли билади. Она Ўзбекистонимиз Муस्ताқиллиги байрамининг 31 йиллиги муборак бўлсин! Далаларда оқаётган оби ҳаёт жилваси янглиғ хонадонингиз нурларга, бахтга, севинчга тўлсин!

Шукуржон ЖАББАРОВА,
ўз муҳбиримиз.

Суратда: (чапдан) Сурхондарё вилояти сув омборларидан фойдаланиш бошқармаси бошлиғи Илҳом Холбаев ва навбатчи диспетчер Хасан Мардонқуловлар кузатув камералари олдида.

**Хурриятнинг 31 йиллигини муносиб кутиб
олаётган замондошларимизни, ҳамкасбларимизни
қутлуғ байрам билан самимий табриклаймиз.
Хонадонгизга тинчлик-хотиржамлик тилаймиз,
Мустақиллигимиз абадий бўлсин!**

**Сурхондарё магистрал
каналлар бошқармаси жамоаси**

Жарқўрғон туман ирригация бўлими жамоаси

**Деҳқон даласини сувга
тўйдириб, эл дастурхони
тўкинлигига кўмаклашаётган
ҳамкасбларимизни,
юртдошларимизни**

**Мустақиллигимизнинг
31 йиллик айёми**

**билан самимий қутлайди.
Юртимизнинг
озодлиги ва тинчлиги,
абадий бўлсин!**

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2018 йил 27 декабрдаги «Пахта хомашёсини етиштиришда томчилатиб суғориш технологияларидан кенг фойдаланиш учун қулай шарт-шароитлар яратишга оид кечиктириб бўлмайдиган чора-тадбирлар тўғрисида»ги қарори сувдан тежамли фойдаланиш тадбирларини амалга оширишда, ушбу долзарб масалага ечим топишда муҳим аҳамиятга эга бўлмоқда.

Мазкур қарор ижроси юзасидан Каттақўрғон туманида ҳам кенг қамровли ишлар амалга ошириб келинмоқда. Жумладан, 2022 йилда ҳудуддаги 43 та фермер ва кластер ташкилотларининг жами 1000 гектар пахта майдонларида томчилатиб суғориш тизимини жорий қилиш белгиланган. Таъкидлаш жоизки, бугун тумандаги кўплаб деҳқон ва фермерлар томчилатиб суғоришнинг афзал жиҳатларини англаб етган ва шу боис бу усул тобора оммалашмоқда.

— Фермер хўжалигимизнинг 20 гектар пахта майдонида ушбу тизимни ўрнатиб, шу усулда суғориб келмоқдамиз. Бу технологиянинг устувор жиҳати кўп экан, аввало, сув иқтисод қилиниб, тупроқда намнинг сақланиш даражаси меъёрида

Суратда: фермер Жасур Ботиров

бўларкан ва жўякда бегона ўтлар бўлмас экан. Асосийси, мавсум давомида экинга бериладиган минерал ўғитлар тежаларкан, техника харажатлари қисқарар экан, — дейди тумандаги «Ўткиржон ҳосилдор далалари» фермер хўжалиги раҳбари Ўткир Ҳосилов.

Тумандаги «Умидли Жасур даласи» фермер хўжалиги аъзолари ҳам инновацион ва тежамкор технологиялар қўлланиши асосида ҳар йили пахта майдонларидан гектаридан 45 центнердан ҳосил олиб келмоқда.

Шунингдек, тумандаги «Ҳосил» фермер хўжалиги раҳбари Анвар Ҳосиловнинг маълум қилишича, «Томчилаб суғориш сув ресурсларини тежашда муҳим ҳисобланади ва бу орқали ғўзалар ўз вақтида бир хил меъёр асосида суғорилади».

Албатта, тежамкорлик

Суратда: фермерлар Анвар Ҳосилов, Ўткир Ҳосиловлар пахта даласида.

ва ҳосилдорлик гарови бўлган томчилатиб суғориш усулига амал қилиш, сувдан фойдаланиш самардорлигини ошириш баробарида ҳосилдорликни ошириш, пировардида, аҳоли турмуш даражасини янада кўтаришга хизмат қилади.

Дилшода РАҲИМБЕРДИЕВА,
Республика фермер, деҳқон хўжаликлари ва томорқа ер эгаларини қўллаб-қувватлаш жамғармаси масъул ходими.

ДОН ВА ДУККАКЛИ ЭКИНЛАР ИЛМИЙ-ТАДҚИҚОТ ИНСТИТУТИ ОЗУҚА ЭКИНЛАРИ ИЛМИЙ-ТАЖРИБА СТАНЦИЯСИ жамоаси

Замин билан тиллашиб мўл ҳосил етиштираётган фермерларни, уларга елкадош бўлган илм аҳлини Мустақиллик байрамининг 31 йиллиги билан самимий қутлайди. Юртимиз тинч, осмонимиз мусаффо бўлсин!

СУВ ҚАДРИНИ СУВЧИ БИЛАР, ЗАРДАН ҚАДРИ БАЛАНД ДЕРЛАР

Вилоятда қишлоқ хўжалик экинларидан кўзланган ҳосилни етиштиришда Чапқирғоқ-Амударё ирригация ҳавза тизимлари бошқармаси ҳузуридаги Насос станциялари ва энергетика бошқармаси тасарруфида 291 та насос станциялари ва 539 та насос агрегатларининг аҳамияти катта. Вилоятда 102 минг гектар экин майдонлари улар ёрдамида сув билан таъминланади. Йил мобайнида фермер хўжаликлари, агрокластерлар, деҳқон ва аҳоли томорқа ер хўжалиklarини ерларини суғориш учун жами 1628,8 млн. метр куб. сув бошқарма ҳисобидаги насос станциялари ёрдамида ҳайдаб чиқарилади.

Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2022 йил 10 майдаги “2022 йилда қутилаётган сув танқислиги шароитида қишлоқ хўжалиги экинларини сув билан ишончли таъминлашга қаратилган кечиктириб бўлмайдиган чора-тадбирлар тўғрисида”ги қарори асосида бир қанча ишлар амалга оширилди. Бу ҳақда Хоразм Насос станциялари ва энергетика бошқармаси бошлиғи Ҳақимбой Отахонов шундай изоҳ берди:

— Ҳар бир ишни ўз вақтида кечиктирмасдан бажариш иш самарадорлигини таъминлайди. Бошқармамиз ҳисобидаги жами 242 донна насос агрегатларини таъмирлаш, 9 донна насос агрегати янгидан сотиб олиш, насос станцияларидаги босимли қувурларнинг 1 км қисмини янгисига алмаштириш режалаштирилди ва аксарият ишлар бажарилди.

Хива туманида жойлашган 2014 йилда қурилган “Арвик” насос станциясига бордик. Бу ерда “СНР-500/10” русумли иккита насос агрегати ишлаб турибди. Ҳазовот каналидан сув олиб, Хива туманидаги 331,2 гектар экин майдонларини кафолатли сув билан таъминлайдиган бу қурилмада учта ходим: насос қурилмаси машинистлари Бойжон Одамов, Шуҳрат Жуманиёзов, электромонтёр Кўпал Одамовлар иш олиб борадилар.

Бошқарма бошлиғининг ўринбосари Элшод Бабажонов ҳам иш кўзини биладиган йигит. У гидротехника иншоотлари ва насос станцияларидан фойдаланиш бўйича мутахассис. Меҳнат фаолиятини шу ерда дистпетчерликдан бошлаган. У билан суҳбатимиз бошқармада 1989 йилдан буён ишлаб келаётган Жуманазар Сувонов ҳақида бўлди.

— Жуманазар ака 31 йилдан буён ишлаётган устоз ходимларимиздан бири, дейди у. — Таъмирлаш бўлиmidан тортиб “Тупроққалъа”, “Қизилқум” массивлари ва Боғот туманларида фаолият олиб борган муҳандис-механик вазибаларида ишлаб обрў топган, кўпларга устоз ва самимий инсон.

Янгиариқ туманида жойлашган “Жирмизкўл” насос станциясида “Жирмизкўл” коллекторидан сув олади. Тумандаги 1040,0 гектар экин

Суратда: Хоразм Насос станциялари ва энергетика бошқармаси бошлиғи Ҳақимбой Отахонов насос қурилмаларини кўздан кечирмоқда

Суратда: (чапдан) Бойжон Одамов, Шуҳрат Жуманиёзовлар насос ёнида.

Кўхна ва навқирон Хоразм асрлар давомида қанча синоатлар бағрида синалган ва сийланган, тоғлари бўлмаса ҳам, тоғлардек нуфузи баланд алломалари, аҳли донишлари билан рўйизаминга танилган диёр. Бугун боғлари жаннат монанд бўлиб бораётган улугвор ўлка. Бағрида оқаятган Амударёнинг лойқа сувлари бу жаннатга оро беради, атрофни мўъжизакорликка чоғлайди. Бироқ йиллар давомида Оролнинг қуриб бориши натижасида олдинги ҳайқириб оқадиган, дали дарё, жўшқин дарё, Жайхун дарё деган номлар ўрнига бугун сокин дарё номини олган буюк дарёнинг оқимлари далаларга боғ-роғларга ҳаёт бахш этмоқда.

майдонлари мелиоратив ҳолатини яхшилашга хизмат қилувчи 3 та агрегат ишлаб турибди. Насос қурилма машинистлари Нурмамат Машарипов, Султонбой Тожадинов ва насос қурилмаси машинисти Ойбек Абдуллаевлар ва туман насос станциялари участка бошлиғи Рустам Ражабовларни шу ерда учратиш суҳбатда бўлди. Суҳбатлардан маълум бўлдики, Султонбой Тожадинов 30 йилдирки, сув хўжалиги соҳасида ишлаб келмоқда.

— Зар қадрини заргар билар, деганларидек сув қадрини сувчи билар, — дейди у. — Ҳар бир инсон сувнинг қанчалик ҳаётий зарурат эканлигини унутмаслиги керак. Бу неъматни халққа, экин далаларига етказиш учун қанчадан-қанча сувчи-мелиораторлар, ирригаторлар тинимсиз меҳнат қилади.

Суратда: (чапдан) Нурмамат Машарипов, Рустам Ражабовлар бошқарув пульти олдидан

“Ўзбекистон республикасида сув ресурсларини бошқариш ва ирригация секторини ривожлантиришнинг 2021-2023 йилларга мўлжалланган стратегиясини тасдиқлаш тўғрисида”ги қарор бўйича 2022 йилда бошқарма ҳисобидаги насос станцияларига энергия тежовчи қурилмалар ўрнатилиши ҳисобига 3,5 млн.квт. электр энергия иқтисод қилинади. Тупроққалъа туманидаги “Қизилқум” насос станциясида реконструкция қилиш ишлари тўлиқ якунланган. Бу насос станциясини реконструкция қилиш ҳисобига тумандаги 2836, 6 га экин майдонлари кафолатли сув билан таъминланиш имконияти яхшилانган.

Кўриниб турибдики, Хоразм вилояти сувчилари ҳам мамлакатимиз мустақиллигининг 31 йиллигини муносиб кутиб олиш учун самарали меҳнат қилмоқдалар.

Ўз мухбиримиз.

Халқимизни, сув хўжалиги ходимларини меҳнат қилаётган касбдошларимизни, деҳқон ва фермерларни Истиқлол аёми билан самимий муборакбод этамиз. Меҳнатингиз баракали, хонадонингиз тинч, ҳаётингиз янада фаровон бўлсин, азиз юрtdошлар!

Чапқирғoқ-Амударё ирригация тизимлари ҳавза бошқармаси ҳузуридаги Насос станциялари ва энергетика бошқармаси жамоаси

ТУЯМҲҲЙИН ГИДРОУЗЕЛИ:

ЯНГИ УСКУНАЛАР ИШ УНУМИНИ ОШИРМОҚДА

Сув борлиқни яшилликка бурковчи қувватга эга тириклик манбаидир. Уни бу яшнаган боғ-роғларга олиб келгунча эса қанча машаққатли меҳнат борлигини сувчиларимиз яхши биладилар.

ТуямҲҲйин гидроузелидан фойдаланиш бошқармаси Тупроққалъа туманида жойлашган бўлиб бошқарма бошлиғи, тажрибали инсон Қурбонбой Бабажонов бир гуруҳ ишчи-ходимларни олиб Туркменистондаги объектларни ўрганишга кетганлиги боис, бош муҳандис Зафар Довлатов билан соҳада олиб борилаётган ишлар ҳақида суҳбатлашдик.

Суратда: Бошқарма бошлиғи Қурбонбой Бабажонов ишчи ходимлар билан

Биз бошқарма биносига кириб борар эканмиз, хонада журнализимнинг янги сонини варақлаб ўқиб ўтирган юрист Султонбой Жуманиёзовни учратиб хурсанд бўлдик. 20 йилдан буён ўз соҳасини яхши ўрганган Султонбой ака бу ердаги ишчилар учун яратилган шароитлардан мамнунлигини ҳам билдирди. Бугунги кунда дастлаб ҳар бир корхона ва ташкилотда ишчилар учун қулайликлар мавжудлиги қувонарли. Бошқарманинг ёрдамчи хўжалигида 1,5 гектар мева-боғ, 15 бош қорамол, 30 бош қўй-қўзи, иссиқхонада тахминан 18-20 туп лимон дарахтлари баравж ўсиб, мева туккан. Меваларини кўтаролмай турган чиройли узум ишқомларидан кўз қувнайди. Бош ҳисобчи Назира Нурматованинг айтишича, 5 гектар ер майдонида буғдой ва бошқа экинлар қатори, полиз маҳсулотлари ҳам экилган. Ҳосили ишчи-ҳизматчиларга тарқатиларкан.

Суратда: Бошқарма юристи Султонбой Жуманиёзов.

Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2018 йил 9 октябрдаги “Сув хўжалиги тизимига замонавий коммуникация ва инновацион технологияларни жорий этишни таъминлаш чора-тадбирлари тўғрисида”ги қарори ижросини таъминлаш юзасидан Хоразм вилоят ТуямҲҲйин гидроузелидан фойдаланиш бошқармаси ўз ишларини қайта кўриб чиқди.

“Чап қирғоқ ва Ўнг қирғоқ магистрал каналларига”, ТуямҲҲйиннинг пастки бьефи Амударёга сувнинг сатҳини мунтазам равишда ҳисобини юритиб турувчи “Ақлли сув” қурилмалари ўрнатилган бўлиб, ҳозирги кунда дастурга сув сатҳи тўғрисидаги маълумотларни етказиб бермоқда.

— “Копарас” сув омборига сув кирғизиш ва чиқариш иншоотидаги стационар механизмларнинг ва 6 дона сув тўсувчи затворларнинг 24 дона ҳаракатланиш қисмлари таъмирланиб ишчи ҳолатига келтирилди, — дейди Зафар Довлатов.

Суратда: Бошқарма бош муҳандиси Зафар Довлатов ва дистпетчер Мардонбек Қурбоневлар.

Соҳа ходимларининг ҳар дами шижоатли меҳнат билан улғуланади. Ишнинг бароридида янги технологияларнинг аҳамияти катта. ТуямҲҲйин гидроузелидаги асосий затворлар сигмент ва сирпанувчи, ясси типдаги затворлардир. Уларни кўтариш ва тушириш 500 тоннагача бўлган юкларни кўтарувчи кранлар, стационар механизмлар ва гидравлик гидроприводлар орқали амалга оширилади. Сув ташлаш тўғрисидаги чап ва ўнг қирғоқ сув ўтказгичларида сигмент-затворларни бошқариш ярим автоматлаштирилган. Москва “Мостгидросталь” махсус конструкторлик технология бюроси билан ҳамкорликда Ўрта Осиёда биринчи бўлиб металнинг емирилишидан сақловчи протекторлар гидромеханик ускуналарига ТуямҲҲйин гидроузели иншоотларида қўлланилди ва республика сув хўжалиги ташкилотларига тавсия қилинди.

Қийинчиликлардан чўчимайдиган бу меҳнат аҳлининг бугунги ишлари билан танишиш борасида улардаги матонатни, Ватанга бўлган ишқни, самимиятни кўрдик. Ҳар бири билан суҳбатимиз байрамонга кайфиятда.

Сув томчиларидан завқланиб, уларнинг ирмоқларга, дала йўлларида етиб бориши учун фидойилик кўрсатаётган меҳри дарё халқининг ҳар бир кунини байрам бўлсин!

Шукуржон СОДИҚОВА,
Ўз муҳбиримиз.

ТУЯМУЙИН ГИДРОУЗЕЛИДАН ФойДАЛАНИШ БОШҚАРМАСИ ЖАМОАСИ

*Фидойи, меҳнаткаш, мард
ва танти халқимизни
намактадилар
Мустақиллигинини
31 йиллиги билан қизгин
табриклаб, жонажон
Ватанимиз иқтисодиётининг
тараққий этими йўлида
амалга ошираётган эзгу
ва жайрли ишларига
муваффақиятлар тилайди.
Навқирон 31 ёшини
муबारак бўлини,
Ўзбекистоним!*

31
YIL

Орзулари ушалаётган одамлар

“Тизимимизда ҳозирги кунда 48 нафар ишчи-ҳодим меҳнат қилмоқда. 2014 йилда шу ерда иш бошлаганман, 2018-2021 йилларда туманда ирригация тизimini бошқардим. Шунинг учун бу соҳанинг паст-баландини яхши биламан”.

Андижонга сафаримиз давомида Ўзбекистон Республикаси Сув ҳўжалиги вазирлигининг “Норин–Қорадарё” ирригация тизимлари ҳавза бошқармасига қарашли Марҳамат туман ирригация бўлимида кўп йиллар самарали меҳнат қилган Илҳомиддин Дадажонов билан суҳбатда бўлдик.

Сувчининг меҳнати ҳам ўзига хос оғирлик ва енгилликлар билан давом этади. Эл дастурхонига тўкинлик бағишлашда ҳар бир соҳанинг ўз хиссаси бор. Туманнинг жами ер майдони 27 600 гектарни ташкил қилиб, шундан, 17 953 гектар экин майдонлари Марҳамат туман ирригация тизимлари тасарруфида. Тоғли ҳудуднинг ўзига яраша қулайликлари ва қийинчиликлари мавжуд. Юқоридаги 17 953 гектар ер майдонининг 46 фоизи насослар орқали суғорилади. Бунинг учун эса 26 та насос станцияси ўрнатилган. Туманнинг жануби-ғарбий қисми қўшни

Қирғизистон республикаси билан чегарадош. Жанубий Фарғона магистрал каналдан сув олувчи асосий канал Қирғизистон ҳудудидан ўтади. Шунга кўра, сув олувчи дарвозалар Қирғизистон ҳудудида қолиб кетгани шу пайтгача муаммо туғдирарди. Мамлакатимиз Президентининг ташаббуси билан каналнинг 5,7 километр қисмини Ўзбекистон ҳудудидан сув олиш учун айланма ҳаракат орқали боғлашга келишилди. Жалакудук ДУК билан қилинган шартномага асосан октябрь ойида янги канал ишга тушади. Шундан сўнг туманда сув таъминоти яхшиланиб, аҳолининг кўп йиллик орзуси ушалади”.

Илҳомиддин Дадажонов бу ишлар ҳақида тўлқинланиб гапирар экан, юзида, кўзида самимият зоҳир эди. Биз тажрибали сувчи билан хайрлашар эканмиз, уни ва туман ирригация ходимларини юртимизнинг Мустақиллик байрами билан табрикладик. Орзулари ушалаётган одамларнинг юраги дарёдек тошқин, кўнгли эса мана шу пурвиқор тоғлардек баландлигидан қувондик.

Суратда: тажрибали ирригация ходими Илҳомиддин Дадажонов.

Ўз мухбиримиз.

31
YIL

Ҳурриятнинг 31 йиллигини муносиб кутиб олаётган замонадошларимизни, ҳамкасбларимизни улуғ байрам билан самимий қутлаймиз. Қалбингиз доимо қувончга тўлсин, азиз юртаошлар!

**АНДИЖОН ВИЛОЯТИ ХУДУДИЙ
ЧОРВАНАСА МАРКАЗИ жамоаси**

ЧОРВАЧИЛИКДАГИ ЭЗГУ МАҚСАДЛАР

Чорвачилик ривожини йўлидаги изланишлар йил сайин ўз самарасини бермоқда. Айниқса, имтиёзли кредитлар асосида насли қорамол зотларини кўпайтириш, уларни республикаимиз шароитига мослаштириш ишлари жадал олиб бориляпти.

Интенсив қорамолчилик тегишли малака ва билимни талаб этади, албатта. Қиш ва ёзда сигирларни сақлашни пухта эгаллаш, асосий рационига эътибор бериш, қорамол зотларининг хусусиятларини тўла ўрганиб, сут ва гўшт маҳсулотларини ишлаб чиқаришни кўпайтириш борасида чорвадорларимиз анчагина билим ва кўникамага эга.

Андижон вилоят қишлоқ хўжалик бошқармаси бошлигининг озиқ-овқат хавфсизлиги бўйича ўринбосари Дилшодбек Йўлчиев билан учрашиб, чорвадорларнинг бугунги ишлари ҳақида сўрадик. У киши бизни Андижон вилояти ҳудудий чорва-насл маркази директори Раҳимжон Умрзоқов билан таништирди.

Вилоятда ишлаб чиқилган комплекс чора-тадбирлар дастурига асосан 491 млрд. сўмлик 158 та лойиҳани ишга тушириш, чет давлатлардан 3 минг бош насли мол олиб келиш, 178 минг бош сигирни сунъий уруғлантириш кўзда тутилган. Чорва хўжаликларига ажратилган 14,4 минг гектар экин майдонига озуқа экинлари экилишини таъминлаш, пахта-тўқимачилик кластерлари томонидан 500–1000 бошга мўлжалланган чорва комплекслари қуриш, кооперация усулида аҳолига парранда, қуён, қўй, эчки, асалари оилаларини тарқатиш каби қатор тадбирлар белгилаб олинган.

— Бугунга қадар 324,8 млрд. сўмлик 131 та лойиҳа ишга туширилди, — дейди суҳбат чоғида Р.Умрзоқов. — Шунга қўра, 2,8 минг бош қорамол, 6 млн. бош парранда, 2,5 минг бош қуён, 8 мингта асалари оиласи, 500 бош насли қўй, 50 бош йилқи боқиш йўлга қўйилди. Январь-июнь ойларида 250 бош насли қорамол четдан сотиб олинди, яна 3 минг бошдан зиёдини куз ойида олиб келиш учун ҳисоб-китоб қилинди.

Етти ой давомида 105,6 минг бош сигир сунъий уруғлантирилган. Белги-ланган экин майдонларининг 4,5 минг гектарига беда, 8,6 минг гектарига маккажўхори, 1,4 минг гектарига хашаки лавлаги экилиб, парвариш қилинмоқда. Бедазорлардан икки, уч марта ҳосил олинди, маккажўхори майдонларининг ҳар гектаридан 850-900 центнер ҳосил йиғилди. 5 минг гектар майдонда оралиқ экинлари экилиб, май ойида йиғиштириб олинган. Ҳалладан бўшаган 21 минг гектардан зиёд майдонга такрорий маккажўхори экиб, парваришланмоқда.

Вилоятда 3 та кластерда қорамоллар боқиш йўлга қўйилган. Мўлжалланган 7 та кластер корхоналарининг қурилиш ишлари жадал давом этмоқда.

Аҳоли турмуш тарзини яхшилаш ва соҳага янгиларни жорий этишдаги ишлар кенг қамровли олиб борилмоқда. Йил бошидан аҳолига 23,5 минг бош қўй-эчки, 957,1 минг бош парранда, 49 минг бош қуён, 22,3 мингта асалари оилаларини тарқатиш белгиланган. Шу кунгача 6 минг 198 та хонадонга 31 минг бош қўй-эчки, 7 минг 239 хонадонга 725 минг бош парранда, 5 минг 67 хонадонга

50,6 минг бош қуён, 5 минг 874 хонадонга 29,4 мингта асалари оиласи тарқатилиб, назоратга олинган.

Маълум бўлишича, вилоятда қорамоллар сонини 1 млн. 100 бошдан, қўй-эчкилар сонини 1 млн. 500 бошдан, парранда бош сонини 9 млн.дан ошириш кўзда тутилган. Демак, натижада гўшт етиштириш 124,5 минг тоннага, шундан, парранда гўшти етиштириш 48,2 минг тоннага, сут етиштириш 1 млн. 79 минг тоннага, тухум етиштириш 810 млн. донага, балиқ етиштириш 55 минг тоннага етказилади.

Вилоятда гўшт йўналишидаги йирик паррандачилик хўжаликлари ташкил этиш ишлари изчил давом этмоқда. Бу хўжаликлар ишга тушиши билан вилоят бўйича озиқ-овқат хавфсизлиги тўла таъминланиб, қисқа фурсатларда захира ҳам яратилади.

Айтиш жоизки, чорвадорлар кечакундуз тиним билмайдиган соҳа вакиллари дидир. Соҳа ривожини учун билим ва кўникмалар қанчалик етарли бўлса, ишда шунчалик унум бўлиши табиий. Андижонлик чорвадорларнинг бугуни – халқнинг келажакда янада тоза ва сифатли озиқ-овқат билан таъминланиши йўлидаги изланиш ва имкониятлардан иборат. Улар бу йўлда оғишмай, Мустақиллигимизнинг 31 йиллигини муносиб кутиб олишди.

Суратда Андижон вилояти ҳудудий чорванасл маркази директори Раҳимжон Умрзоқов бугунги режалар, эртанги имкониятлар борасида ходимлари билан суҳбат чоғи акс эттирилган.

Ўз мухбиримиз.

НАСЛИ ЧОРВА — БАРАКА ГАРОВИ

Юртимиз истиқлолдай улуғ неъматга эришганига ҳам ҳадемай 31 йил тўлади. Мана шу ўтган йиллар давомида барча соҳалар қатори қишлоқ хўжалигида ҳам талайгина муваффақиятларга эришилди. Жумладан, ирригация соҳасида дунёнинг энг илғор давлатларидан сувни тежовчи, ўлчовчи дастгоҳлар харид қилинган бўлса, мелиорация соҳасида замонавий қудратли техникалар харид қилиниб, бободехқонларнинг оғирини енгил қилиб келмоқда. Чорвачиликда ҳам замонавий лабораториялар ва сунъий уруғлантириш ускуналари соҳа ривожига асосий омил бўлиб боряпти.

Юртимиз улуғ неъматга – истиқлолга эришганига 31 йил тўлди. Мана шу ўтган йиллар давомида барча соҳалар қатори қишлоқ хўжалигида ҳам талайгина муваффақиятларга эришилди. Жумладан, ирригация соҳасида дунёнинг энг илғор давлатларидан сувни тежовчи, ўлчовчи дастгоҳлар харид қилинган бўлса, мелиорация соҳасида замонавий қудратли техникалар олиб келиниб, бободехқонларнинг оғирини енгил, мушкулани осон қилмоқда. Чорвачиликда ҳам замонавий лабораториялар ва сунъий уруғлантириш ускуналари соҳа ривожига асосий омил бўляпти.

— 2004-2006 йиллар Самарқанд давлат қишлоқ хўжалиги институтининг Юқумли касалликлар кафедрасида магистратура ни тамомлаб, Данғара туманида фаолият бошладим, — дейди туман Ветеринария ва чорвачиликни ривожлантириш бўлими бошлиғи Иқболжон Тўланов. — Шу ўтган вақт давомида 12 та ҳудудий участкамизда фаолият юритаётган 24 нафар ходимимиз билан биргаликда жуда катта ишлар амалга оширилди. Қорамоллар бош сони аҳолида 91347 бошга, фермер хўжаликларида 5533 бошга етказилди. Шундан, насли қорамоллар 2000 бошни ташкил қилади. Майда туёқлилар сони аҳолида 61974 бошга, фермер ва ёрдамчи хўжаликларда 4773 бошга етди. Йилқиларимиз бош сони ҳам 90 тадан ошди. 440 000 та парранда аҳоли қарамоғида парваришланаётган бўлса, гўшт ва тухум берувчи 172 000 та парранда 5 та паррандачилик хўжаликларида малакали ишчилар назоратида парвариш қилинмоқда. Туманимизнинг талайгина экин майдонлари заҳқаш ва шўрхок ерлардан иборат бўлгани учун балиқчилик хўжаликларини ташкил этиш ва ривожлантиришга ҳам алоҳида эътибор қаратганмиз. Ўтган 2021 йил ички бозорларимиз учун 960 тонна балиқ маҳсулотлари етиштирган бўлсак, жорий йил 25 та балиқчилик хўжалигида 612 гектар сунъий қўл барпо этиб, 1200 тонна маҳсулот олишни режа қилганмиз. “Уч паҳлавон” балиқчилик хўжалигимиз иссиқхона усулида балиқ етиштиришни йўлга қўйиб, 10 сотих майдонда 10 тонна Африка лаққасини етиштириб, кўплаб хўжаликларимизга намуна бўлди. Шу тармоққа қизиққан қўшни туманлар тадбиркорлари ҳам ушбу усулни ўрганиб, ўз фаолиятларини бошлаш арафасида.

— Ишни 2016 йил 20 бош гольштин зотли қорамолларни сотиб олишдан бошлаганмиз, — дейди “Юлдашев Мухторжон кут-баракаси” насли қорамолчилик фермер хўжалиги чорвадори Содиқжон Турдалиев.

— Қорамолларни қатъий рацион асосида озиклантириш орқали уларнинг саломатлиги ва маҳсулдорлиги таъминланади. 2021 йилда яна 33 бош симментал насли қорамолларни харид қилдик. Ҳозир 47 бош сигир ва 56 бош бузоқ парваришляпмиз. “Чорванинг туёғи тошдан қаттиқ”, дейишади. Бу соҳа вакиллари байрам, дам олиш куни деган сўзларни билмайди. Шунинг учун астойдил ишлайдиган меҳрли кишиларгина чорвадор бўла олади. Иш бор жойда муаммо ҳам бўлади. Ҳокимлик томонидан озуқа учун 9 гектар экин майдони ажратилган эди. Чорва бош сони кўпайган сари озуқага бўлган талаб ҳам ортиб бормоқда. Ҳозирги кунда амалий ёрдам беришларини сўраб туман ҳокимлигига мурожаат қилганмиз. Мурожаатимиз амалга ошса, қорамоллар бош сони бир неча юзтани ташкил қилган бўлар эди.

“Ҳожикүлова Муҳаббатхон” насли чорва фермер хўжалиги антиқа тажрибани йўлга қўйибди. Хўжаликда 95 бош эстон, менбелярд насли қорамоллар парваришланади. Уларни озиклантириш учун бир кило буғдойни 7 килога айланттиришар экан. Бунинг учун буғдойни текис юзага ёйиб, сув бериб кўкартиришаркан. Натижада, бир килолик озуқа етти килога кўпаяр экан. Яъни ўртача 4000 сўм 28000 сўмга айланади.

Чорва – барака булоғи, дейишади. Қайсики юртда чорвачилик ривожланса, халқнинг дастурхони тўкин, ризқи бутун бўлади. Айни байрам кунлари туман чорвадорлари ва ветеринария ходимларини табриклаб, улар билан хайрлашдик.

Суратда: “Юлдашев Мухторжон кут-баракаси” насли чорвачилик фермер хўжалиги чорвадори Содиқжон Турдалиев.

Каримжон ЭРГАШЕВ,
ўз мухбиримиз.

31
YIL

Бухоро Ветеринария ва чорвачиликни ривожлантириш бошқармаси жамоаси

*Халқимизни, чорвадорларни, тизимда
меҳнат қилаётган кўп минг сонли
мутахассисларни Энг улуғ ва энг азиз
байрамимиз*

**— Мустақилликнинг
31 йиллиги**

*муносабати билан самимий
муборакбод этади.*

*Юртимизнинг фаровон эртаси учун
камарбаста бўлиб меҳнат қилаётган барча
юртдошларимизга сиҳат-саломатлик,
хонадонига файзу барака,
иқтисодиётимизни юксалтириш йўлидаги
эзгу ишларида улкан зафарлар доимо ёр
бўлишини тилайди.*

Замондош чеҳрасидаги нур

Юртдошларимиз энг улуг, энг азиз байрамимиз - истиқлолимизнинг 31 йиллигини ўзгача шукуҳ, меҳр, қувонч билан кутиб олди.

Ахир, тинч замондан, гўзал ватандан, аҳил-иноқ яшашдан ортиқроқ бахт борми? Иқтисодиётимизнинг муҳим соҳаси бўлган қишлоқ хўжалигида меҳнат қилаётган фермерларимиз халқимиз дастурхони тўқинлиги йўлида жонбозлик кўрсатмоқда. Зеро, чорвадор ва деҳқонлар бизни кийинтирмоқда, тўйдирмоқда.

Чиноз тумани ҳар бир соҳада, шунингдек, деҳқончиликда ҳам илғорлардан.

— Фермерчиликда ўз-ўзидан илғор бўлиб қолиш қийин, — дейди ушбу тумандаги “Сайдахмедов Хамид” фермер хўжалиги раҳбари Олимжон Сайдахмедов. — Нозик томонларини ўрганмай туриб ишни ташкил қилолмайсиз. Иш режаларимизни ёши улуг деҳқонлар билан маслаҳатлашиб йўлга қўямиз.

Кўриб турибсиз, 57 гектар майдондаги пахтаимиз қийғос очилляпти. Худо хоҳласа, 45 центнердан ошириб ҳосил йиғиб оламиз. 47 гектарлик ғалла майдонидан 65 центнердан хирмон уйдик. 80 центнерни мўлжаллаган эдик, афсус, шамол, турли хил офатлар ғалла бошоқларини ерга ётқизиб, дилни анча хира қилди.

Ҳасанхон Мажидов раҳбарлик қилаётганг “Дил Гиё” фермер хўжалиги чорвачиликка ихтисослашган бўлиб, бу ерда 150 бош соғин сигир тоза-озода жойларда рацион асосида боқилмоқда.

— Уларни 2020 йил Германиядан харид қилган эдик. Келганида бўғоз эди, асраб-авайлаб кўпайтириб олдик — дейди Ҳасанхон.

— Соҳангиз бошқа бўла туриб чорвачилик йўналишида фаолият олиб бораётган экансиз?

— Болалигим қишлоқда ўтган, мол-қўйлар боқиб катта бўлдим. Ҳайвонларга бўлган қизиқиш болаликда шаклланган бўлса керак, — дейди у қулиб.

Айни кунда фермер хўжалигида 240 бош қорамол, 80 бош қўй парваришланмоқда. Фермернинг ўзи ўта самимий, саховатли, дея таъриф беришди Ҳасанхонга туман раҳбарлари.

— Келажаги буюк, янги Ўзбекистонда ҳалол меҳнат қилмоғимиз, ташаббускор, тадбиркор бўлмоғимиз керак, — дейди Оққўрғон туманидаги “Озодлик” фермер хўжалиги раҳбари Неъматилла Рустамов. — Гўзал юртнинг янада обод бўлишига ўз ҳиссамизни қўшаётганимиздан ғоят шодмиз. 2020 йили Австриядан келтирилган 128 бош қорамол айна кунларга келиб 362 бош бўлди. Туманимизнинг “Халқ банки” ходимларига раҳмат, беминнат ёрдам беришди.

“Пулни пул топади” деганларидай, фермер даромадлари эвазига 2 гектар боғ яратди, 40 бош от, 120 бош қўй-қўзи, 20 оила асаларилар сотиб олиб, уларни меҳр билан парваришламоқда.

— Асл мақсадимиз, Ватан равнақиға ҳисса қўшиш. Наслли моллар сонини янада кўпайтириш. Элимиз дастурхонини аъло сифатли сут ва гўшт маҳсулотлари билан тўлдиришда озми-кўпми ҳиссамизни қўшиш, — дейди фермер.

“От ўрнини той босар” деганларидай Неъматилла аканинг катта ўғли Олимжон – тадбиркор, унинг ун заводи бор, кичик ўғли Муҳаммаджон иш юритувчи, отасининг суячиғи. Тадбиркор, самимий, бағри кенг ушбу оилага соғлиқ-омонлик тиладик.

— Оққўрғон туманида миришкор, фидойилар бисёр, — дея бизни яна бир фермер билан таништирди туман наслчиликни ривожлантириш агентлиги бошлиғи Музаффар Мустофоқулов.

“Хонтемир” фермер хўжалиги раҳбари Маҳкамбой Саурбоев туманининг жонкуяр фермерларидан эканлигини суҳбат асосида билиб олдик. Элим деб, юртим деб ёниб яшаётган фермернинг кўзидаги нур гўё қалбига кўчгандай. Тўлиб-тошиб гапиришлари танти деҳқонга хос ва мос.

— Германиядан келтирилган 414 бош голнштейн наслли қорамолларнинг ҳар биридан кунига 40-45 литрдан ошириб сут соғиб оляпмиз, — дейди фермер. — Ўзимизнинг сутни қайта ишлаш цехимиз ҳам бор.

— Маҳсулотларни қаерга сотасиз? — дейман қизиқиш билан.

— “Молочный домик” дўконларига, болалар боғчаларига, хуллас, хоҳиш, талабларга қараб арзон нархларда, сифатли ҳолда етказиб берамиз.

70 сотих иссиқхонадаги қулупнайларга қараб ҳавасимиз келди. Жазирама ёз фасли бўлса-да, қип-қизил қулупнайлар етилиб турибди.

Укаси Хонтемир елкадоши, маслаҳатчиси. 20 қути асалари, 200 бош товуқ, 60 бош қўй, 8 бош отларни бамаслаҳат парваришламоқда.

**Гуллаб-яшнамоқда ҳур Ўзбекистон,
Юртда тўқинлигу омонлик пойдор.
Шундай саодатга сен ҳам эш, деҳқон,
Шундай тўқинликда ҳиссанг кўп – бисёр.**

**Йил бўйи тинмайсан заҳматлар чекиб,
Сенинг меҳнатинг-ла хирмонлар юксак.
Турибман шаънингга таҳсинлар ўқиб,
Азиз Ватандошим, байрам муборак!**

**Раъно ТОЖАЛИЕВА,
ўз мухбиримиз.**

ҚЎШ ЭКИН

ёки яна ғўза қатор орасида соя етиштириш ҳақида

Кейинги пайтда жаҳон бозорида дон, буғдой, ўсимлик ёғи, озиқ-овқат маҳсулотлари, нефть, пахта, газ ва электр энергияси нархи ошиб борапти. Кўпгина давлатлар ўз ҳудудидан ун, дон, гуруч, картошка, мева, ёғ-мой маҳсулотларини ҳам экспорт қилишга чекловлар ўрнатган ва яна ўрнатмоқда.

Бугун дунёнинг барча мамлакатлари шу ва яна бошқа сабабларга кўра ўз аҳолисини озиқ-овқат маҳсулотлари билан таъминлашга жиддий эътибор қаратиши зарурлигини вақт кўрсатмоқда. 2020 йилда эндигина пандемия бошланган вақтда давлатимиз раҳбари Андижон ташрифга ташрифи вақтида озиқ-овқат хавфсизлигини олдиндан кўра билган ҳолда, ғўза қатор орасига соя экиш орқали аҳолини маълум миқдорда асосий турдаги озиқ-овқат маҳсулотлари билан кафолатли таъминлашга эришиш мумкинлиги борасидаги долзарб вазифаларни ҳал этиш йўллари белгилаб берган эди.

2020 йил бу борада бир қатор ишлар олиб борилди, аммо ўшанда ғўза қатор орасига соя экиш кеч бошланган эди. Мана шундан бери орадан яна икки вегетация даври ўтиб бормоқда. Тўғри, бу ишлар кўпгина олимлар ва айрим фермерларнинг салбий қарашларига дуч келди. Албатта, кўпичча битта экин экилганда ортиқча қийналмайсиз, ўзингизни ҳар соҳага урмайсиз, ташвиши кам бўлади-да!

Республикаимиздаги мавжуд ер майдонларини ҳисоб қилайлик. Статистик маълумотларга кўра, бизда 4 млн. гектар суғориладиган майдон мавжуд. Ер майдони кўпаймаслиги эса ҳаммага маълум.

Ўзбекистондаги демографик маълумотларга назар солсак, аҳоли сонининг йил сайин ошиб бораётганлига гувоҳ бўламиз. Демак, йил сайин сони ошиб бораётган аҳолини озиқ-овқат маҳсулотлари билан таъминлаш доимо ҳукуматимизнинг эътиборида бўлади.

Қадимда ота-бобо деҳқонларимиз томонидан қўлланилган қўш экин амалиётини унутиб юборганимиз учун ҳам икки экинни қўшиб экиш бугунги кунда бизга малолдай ёки унинг иложи йўқдай, ортиқча ташвишдай туюлади, гўё.

Бизда озиқ-овқат маҳсулотлари ичида энг катта муаммолардан бири ўсимлик мойи ҳисобланади, чунки ёғ-мой заводларида аҳоли истеъмоли учун зарур бўлган истеъмол мойининг 46 фоизи пахта чигитидан ажратиб олинади.

Хўш, қолган 56 фоиз мойни қаердан оламиз?

Аммо бу миқдор бизда ҳар йили маълум миқдорда ошиб боради, чунки аҳоли сони ошиб бормоқда. Масалан, бир йилда зарур бўладиган ўсимлик мойи 289 тоннани ташкил қилса, кейинги йилда бу кўрсаткич 320 тоннани ташкил қилиб қолиши мумкин. Бу рақамлар оддий мисол учун олинди. Албатта, бу ерда яна кунгабоқар, кунжут, индов, махсар каби мойли уруғлар ва данаклардан олинладиган мойлар ҳам бор, аммо барибир эҳтиёжимизни бу нарсалар билан

қондира олмаймиз.

Демак, аҳоли эҳтиёжини қондириш учун етмаган маҳсулот хориждан валюта ҳисобига олиб келинади.

Хўш, аҳолининг ўсимлик мойига бўлган талабини қондириш учун маълум гектарларга ғўза қатор орасига соя қўшиб экилса нима бўлади? Бу масalani илмий таҳлил қилиб кўрайлик-чи!

Ғўза ўсимлиги вегетация даври узоқ экинлардан бири ҳисобланади. Соя ўсимлигининг вегетация даври эса навларига қараб, 70-75 кундан 140 кунгачани ташкил қилади. Ана шу ўсув даври энг қисқа бўлган соя навлари уруғи пахта чигити билан бир кунда экилса, у униб чиққач, бор-йўғи 70-75 кунда пишиб етилади. Бунда соя уруғи бир гектарга чигит билан аралаштириб 25-30 кг миқдорда ташланади. Тўғри, Андижон вилоятида турли экиш усуллари таҳлил қилинди. Албатта, бу борада ҳали бир қатор тажрибалар олиб борилади ва мутахассислар соя экишнинг мақбул меъёр ва усуллари танлаб олишади.

Тўғри, соя эккан барча фермерлар яхши натижа олмоқда, деб ўйламайман. Чунки бизда экилаётган соя навлари тўғри танланмаяпти. Кимки соянинг маҳаллий ва Сербиядан келтирилган навларини экса, у ҳолда яхши даромад олади. Аммо масаланинг нозик томони шундаки, Россиянинг эртапишар навлари баҳорда асосий экин сифатида экилганда нав тўғри танланмаганлиги учун яхши даромад бермаяпти.

Чунки республикага олиб келинаётган барча соя уруғлари эртапишар, бизнинг шароитда уларни фақат ғўза қатор орасига экишгина ижобий натижа беради. Ушбу соя навлари уруғи алоҳида экилганда, улар тез пишиб, июл ойида соя донлари тайёр бўлади. Бизда эса энг юқори ҳарорат ана шу ойга тўғри келади, яъни бу вақтда соянинг пастки дуккаклари сочилиб, дони (ҳосили) тўкилиб кетади.

“Славия”, “Селекта-301”, “Аманта”, “Олимпия” номли соя навларини очиқ майдонга ёки июль ойининг иккинчи ярмида экиш мумкин, бироқ баҳорда экилганда улар яхши ҳосил бермайди. Ушбу навларнинг донлари пишиб етилиши учун 1800-2000°C ҳарорат зарур бўлиб, улар бу ҳароратни тезда олади ва жуда иссиқ кунларда дони пишади ҳамда тўкилиб кетишга мойил бўлади.

Ѓўза қатор орасида соя қандай ўсади, халақит қилмайдими?

Бизнинг фермерларни безовта қилган жиҳати – уларнинг ана шу “халақит қилади”, деган фикрга келишларидир.

Соя дастлаб ғўзадан бир ёки икки кун олдин униб чиқиши мумкин, чунки унинг уруғ қобиғи юпқа бўлади, ривожланиш фазасининг бошида соя майсалари $-3-5^{\circ}\text{C}$ совуққа бардош беради. Иккинчидан, дастлабки ривожланиш фазаларида соя сувга кам талабчан бўлади, ғўза шохлаш даврига ўтгандан сўнг, унинг бўйи баландлиги соядан ошиб кетади ва соя секин-аста ғўзанинг соясида қолиб кетади. Июль ойигача ғўзага алоҳида агротехника керак эмас, ғўза суғорилганда – сув ичади, ўғитланганда ўғитланади. Асосийси, соянинг илдиэлари тупроқда олдинги йиллардан эримай қолган фосфорли ўғитларни эритиб, уларни ғўза ўзлаштириши учун тайёр ҳолга келтириб беради. Мабодо, шу тупроқларда ризобиум жапоника бактериялари бўлса, соя илдиэларида тугунаклар ҳосил бўлади ёки соя уруғлари экилаётганда нитрагин билан ишланиб экилганда, албатта, тугунаклар ҳосил бўлади.

Июль ойининг бошларида ҳар бир соя тупида 8-15 тагача дуккаклар ҳосил бўлади. Июль ойида пишиб етилаётган соя барглари табиий равишда тўкилиб кетади ва бу барглар тупроққа озиқа ҳисобида қолади.

Шу ойнинг 12-15-кунларида ғўзанинг соясида ёки пана-сида қолган соя ўсимлиги дуккаклари пишиб етилади ва уларни йиғиштириб олишга киришилади. Ҳамма гап мана шу ҳосилда. Бир туп ўсимликда ўртача 10 дона дуккак бўлса, буни ўртача 4 грамм ҳисоблаймиз. Энди бир гектарда 200 минг туп ўсимлик бор бўлса, унинг ўртача ҳосилини ҳисоблаймиз. Демак, 200000×4 грамм – баравар 800000 грамм. Бу дегани ҳосил 8 центнер бўлади, яъни бир гектардан шунча миқдорда соя дони йиғиб олинади.

Келинг, бир гектардан биз 8 центнер эмас, 5 центнер соя дони йиғиб олайлик. 1 кг соя дони таркибида ўртача 22-23 фоиз ўсимлик мойи бор. Демак, биз бир гектардан йиғиб олинган 500 кг соя донидан 100 кг соя мойи олишга муваффақ бўламиз. Ахир, бизда пахта майдонлари миллион гектардан ошиқ, келинг, шундан фақатгина 320 минг гектарга ғўза қатор орасига соя эканимизда йиғиб олган соя донимиз миқдори 16 минг тоннани ташкил қилади. Демак, биз шу майдондан 1600 тонна экологик соф ўсимлик мойи олган бўламиз. Ундан ташқари, яна 14 400 тонна соя изоляти ёки шроти олинади.

Ушбу соя шроти қанчадан-қанча паррандалар, чорва моллари учун оқсилли озуқа бўлади ва қанча миқдорда гўшт, сут маҳсулотлари, тухум ва ҳоказолар олинади. Соя шроти ёки изолятидан кондитер маҳсулотлари, болалар овқатлари, печеньеелар ва ун ўрнида қанчадан-қанча маҳсулотларга қўшимимиз мумкин бўлади. Соянинг пояси-чи, у ҳам тўйимли озуқа ҳисобланади.

Чорвачиликда тўйимлилиги жиҳатидан ҳеч бир экин соя каби кўп озуқа бирлигига эга эмас. Соянинг 100 килограмм донида 138 озуқа бирлигини сақлайди. Ушбу кўрсаткич маккажўхори, арпа, беда ва бошқа экинларда сояниқидан кўра анча паст бўлади. Ҳатто, унинг 100 килограмм қуруқ поясида 52 озуқа бирлиги мавжуд. Донининг, поясининг ҳўл ва қуруқ ҳолидаги тўйимлилигига келсак, бирор озуқа экини соядан устун бўла олмайди.

Ҳўш, биз қанча харажат қилдик шу кунгача? Фақатгина экиш олдиан 25-30 кг соя уруғи сарфланди, холос. Иккинчи

харажат йиғиб олишда бўлади. Бу, албатта, қўл меҳнати билан бўлади. Айримлар бунга қарши бўлиб, “Сиз яна одамларни қўл меҳнатига олиб келаяпсиз” деб таъна қилишлари мумкин. Ахир, қорни тўқ ва қозонида мойи бўлиши учун қўл меҳнати ким қилмайди?

Июль ойида далада ғўза агротехник тадбирлари бироз камайган вақтда ушбу уруғларни териб олишга ишчи кучи топилади.

Анджон тажрибасидан биламизки, кўпчилик пахтакор фермерлар июль ойида ғўзанинг орасига одамларни оралатиб, ғўзани шамоллатишади. Худди шундай шамоллатиш юмушларини бажаргандай ғўза қатор орасидаги пишиб етилган соя дуккаклари териб олинади.

Пишиб етилган дуккаклар ғўзанинг соясида ёки салқинда ўсгани учун поядан тез ажралади ёки теримчи қўлига қўлқоп кийган ҳолда поясидан дуккаклар сидириб олинади. Соя бўйининг баландлиги 40-50 см бўлиб, ғўзадан пастда қолиб кетади ва мутлақо ғўзага халақит қилмайди. Аммо олинган қўшимча ҳосил бизга қанчалар катта фойда беришини айтиш шарт ҳам эмас.

Ўзимизда шундай жуда катта имкониятлар мавжуд бўла туриб, биз шу усулнинг маъқуллигини тан олгимиз келмайди. Аслида, яқин тарихга назар солсак, соя ўсимлигининг ўзини тан олишга ҳам жуда кўп вақт керак бўлди.

Ҳозирда республикаимизда соя изоляти ишлаб чиқаришни ташкил қилиш корхонаси ўз фаолиятини бошлаган. Ҳали бу ёш корхона келажакда жуда сердаромад корхонага айланади. Чунки соя донидан 400 дан ортиқ турли хил маҳсулотлар ишлаб чиқариш мумкин.

Демак, ғўза қатор орасига соянинг навларини тўғри танлаб экиш лозим. Ўзбекистон селекциясида яратилган соя навлари ғўза қатор орасига экишга ярамайди, чунки уларнинг ўсув даври узок, ёншоҳлар ҳосил қилади. Ғўза қатор орасига Россия, Сербия ва хориздан келтирилган эртапишар соя навларини экиш мумкин. Соядан кейин фермер нима экса, ўша майдондан, албатта, қўшимча ҳосил олади. Ҳозирги кунда кўпгина фермерлар буни яхши билади.

Бугунги кунда ердан унумли фойдаланиш, тупроқ унумдорлигини ошириш, аҳолини озиқ-овқат билан етарлича таъминлаш учун чигит экишда “Қўш экин” амалиётига амал қилган ҳолда ғўза қатор орасига сояни чигит билан бирга экиш бош масала қилиб қўйилса, мақсадга мувофиқ бўлади. Шунда қўшимча миқдорда ўсимлик мойи, гўшт, сут, тухум, совун каби зарур маҳсулотларни ўзимизда етиштиришга эришамиз.

Мамлакатимизда ортиқча суғориладиган майдонларнинг камлиги, тупроқларимизнинг шўрланиб бораётганлиги, мавжуд майдонларда икки ёки уч марта ҳосил олишни, зарур ҳолларда биологик жиҳатдан бир-бирига ўхшаш бўлган экинларни “Қўш экин” қилиб экишни ўрганишимиз ва ана шундай технологияларга эътибор беришимиз бугунги куннинг муҳим вазифаларидандир. Демак, экин майдонларидан турли соҳаларда фойдаланилишига қарамасдан, бир гектардан ҳам пахта, ҳам соя дони олинса, натижада, мойли уруғ хомашёси шунча кўпаяди ва аҳолини озиқ-овқат маҳсулотлари билан таъминлашда истеъмол нархининг барқарорлигини таъминлашга, чорва озуқалари кўпайишига ҳамда тупроқ унумдорлигини сақлаб қолишга эришилган бўлади.

**Дилором ЁРМАТОВА, профессор,
Марғуба ҲАМРОЕВА, доцент,
Муслим МАЛЛАЕВ, тадқиқотчи.**

ЎРТА ТОЛАЛИ ҒЎЗА НАВИДА ЯНГИ ДЕСИКАНТЛАР САМАРАДОРЛИГИ

Аннотация. Ушбу мақолада ўрта толали С-6524 ғўза навига янги диквот асосга эга бўлган Агро-Диквот ва Дикошанс десикантларини қўллаш самарадорлиги ва десикантлар таъсирида ғўза барглари тўкилиши ва кўсақлар очилиши тўғрисида маълумотлар баён этилган.

Аннотация. В этой статье представлена информация об эффективности применения десикантов Агро-Диквот и Дикошанс, которые имеют новую основу диквот для средневолокнистых сортов гусы С-6524, а также об опадении листьев и раскрытии коробочек под воздействием осушителей.

Annotation. The information related to the effectiveness of applying Agro-Dikvot and Dikoshans decicants on cotton variety С-6524 as well as the influence of desiccation on leaf shedding and boll opening rate was presented in the article.

Маълумки, етиштирилган ҳосилни ўз вақтида ва қисқа муддатларда йиғиб-териб олишда ғўза барглари сунъий тўктириш ва баъзи ҳолларда тупини қуритиш ўтган асрнинг 50-60 йилларидан бошлаб Республикамиз пахтачилик тармоғида кенг қўлланиб келинмоқда. Сир эмаски, бугунги кунда ҳам пахта экилган майдонларнинг 85% да дефолиация тадбирлари амалга оширилмоқда. Боиси мамлакатимиз пахта етиштирувчи энг шимолий ҳудудлардан бири ҳисобланиб, кузги ёгингарчилик ва совуқ кунлар эрта бошланади. Шунинг учун ҳам пахта етиштирувчи агрокластерлар ва фермер хўжаликлари терим олдидан ғўза барглари дефолиантлар ёрдамида тўктириб, кўсақларни эртароқ очилтиришга ҳаракат қилишади.

Бироқ, об-ҳаво ноқулай келган йилларда ва ўсимлик биологик жиҳатдан дефолиация ўтказишга тайёр бўлмаган ҳолатларда дефолиантлар қўлланилган самара бермаслиги мумкин. Бундай шароитда десикантлар ёрдамида ғўза тупларини батамом қуритиш ва мавжуд кўсақларни очилтириб олиш зарур чоралардан бири ҳисобланади.

Ғўза десикацияси учун асосан хлорат магний препаратидан кенг фойдаланилган бўлиб, уни гектарига 25-30 кг гача сарфлаб ғўза туплари қуритилган. Ғўза десикацияси тўғрисида бир қанча адабиётларда маълумотлар баён этилган. Хусусан, Т.Зокировнинг манбаларида ёзилишича, ғўза десикациясини ўтказиш муддатларига катта аҳамият бериш ва бунда ўсимликнинг энг юқори ярусидagi кўсақлар 42-45 кунлик бўлишлиги таъкидлаб ўтилган.

Шунингдек, М.Якубов, Ў.Хайдаровларнинг фикрича, ривожланишдан орқада қолган, яъни дефолиация бошлаш пайтига келганда барг тўкишга тайёр бўлмаган, очилмаган кўсақлари кўп бўлган ғўзалар десикация қилинади. Бунда магний хлоратнинг асосий эритмаси дефолиациядагидек тайёрланади, лекин концентрацияси оширилиб қўлланилади.

Бироқ, бугунги кунда қаттиқ ҳолдаги хлорат магний препарати ишлаб чиқаришдан деярли чиқиб кетган. Шунинг учун янги десикантларни синовдан ўтказиш мақсадида диквот асосга эга бўлган Агро-Диквот ва Дикошанс десикантлари бўйича тадқиқотлар олиб борилди.

Тажрибалар ПСУЕАИТИнинг Марказий тажриба участкасида 2019-2021 йиллар давомида ўрта толали С-6524 навининг кўсақлари 60-65% очилган муддатда ўтказилди. Тажрибада Агро-Диквот ва Дикошанс десикантларини уч хил меъёрлари назорат (ишлов берилмаган), дефолиация (СуёқХМД 8,0 л/га) ва қаттиқ шаклдаги хлорат магний 25,0 кг/га (андоза) меъёри билан десикация ўтказилган вариантларга қиёсан ўрганилди.

Десикантлар қўллашдан олдин ҳар бир вариантда типик ривожланган ўсимликларга махсус ёрлик (этикетка) илиниб,

десикациядан олдин ва десикациядан 6-12 кундан кейин фенологик кузатувлар ўтказилди. Кузатув натижаларига кўра, десикациядан олдин ўсимлик бўйи вариантлар бўйича ўртача 93,3-97,2 см ни, яшил барглари сони 35,3-39,1 донани, кўсақлар сони 12,7-13,2 донани, очилган ва ярим очилган кўсақлар сони 64,0-64,6 ва 2,5-1,8% ни ташкил этганлиги маълум бўлди.

Шу ўринда таъкидлаб ўтиш лозимки, десикация ўтказилганда ғўза тупидаги очилмаган кўсақлар ёши муҳим аҳамиятга эга ҳисобланиб, десикацияни эрта ўтказиш ёш кўсақлар ўсишини тўхтатиб, ҳосил салмоғига салбий таъсир кўрсатиши мумкин. Бизнинг изланишларда очилмаган кўсақларнинг аксарияти 45 кунлик ва ундан ортиқ бўлганлиги аниқланди.

Десикациядан 12 кун ўтгач, С-6524 ғўза навига десикантлар қўлланилган вариантларнинг назоратида яшил барглари сони 82,4-79,4% ни, табиий тўкилган барглари 17,6-20,6% ни, очилган кўсақлар 76,3-81,3% ва ярим очилган кўсақлар сони эса 1,8-2,0% га тенглиги маълум бўлди. Кўсақларни табиий очилиш тезлиги нисбатан тадқиқотнинг 2-3 йилларида камроқ бўлди. Чунки, ушбу йилларда десикациядан сўнг ҳаво ҳарорати пасайиб, кўсақларни мақбул ривожланиши учун ноқулай бўлганлиги кузатилди.

Десикацияга таққослаш мақсадида СуёқХМД нинг 8,0 л/га меъёри билан дефолиация ўтказилган вариантда ишлов беришдан 12 кун ўтгач, яшил барглари 3,6-2,8%, ярим қуриган барглари 21,2-19,3%, қуриган барглари 12,3-13,4% ни ва тўкилганлари 62,9-64,5% ни ташкил этган бўлса, кўсақлар очилиши 80,7-86,6% га, очилиш тезлиги 16,6-21,8% га тенг бўлди.

Андоза сифатида қўлланилган хлорат магний дефолиантини 25,0 кг/га меъёри билан десикация ўтказилган вариантда эса ишлов беришдан 12 кун ўтиб, қуриган барглари 33,5-36,6% ни, тўкилган барглари 66,5-67,8% ни ташкил этган ҳолда, кўсақлар очилиши 91,2-93,7% га, назоратга нисбатан кўсақлар очилиши 14,9-12,4% га юқори бўлганлиги аниқланди.

Шу ўринда таъкидлаш жоизки, хлорат магнийнинг 25,0 кг/га меъёри билан десикация ўтказилганда ғўза туплари об-ҳаво шароитига қараб 2-3 кунда батамом қуриганлиги, янги Агро-Диквот ва Дикошанс десикантлари қўлланилган вариантларда эса 5-6 кун ўтгандан сўнг қуриганлиги кузатилди. Бу эса 45 кунлик кўсақлар 50 кунликдан ошгунга қадар ривожланишда давом этганлигини ва ҳосил сифати назоратдан камаймаслигини таъминлади.

Янги диквот асосга эга бўлган Агро-Диквотнинг 3,0 л/га меъёрининг самарадорлиги яхши бўлди ва ушбу меъёрда ғўза барглари тўкилиши 76,8-77,3% ни, кўсақлар очилиши

96,4-97,7% ни ташкил этиб, назоратга нисбатан барг тўкилиши 59,2-56,7%, кўсақлар очилиши эса 20,1-16,4% га юқори бўлганлиги аниқланди.

Яна бир хорижий янги десикант Дикошаннинг турли меъёрлари ичида нисбатан юқори натижалар 2,0 л/га меъёридан олиниб, ушбу меъёр қўлланилган вариантда барг тўкилиши 78,4-79,4% га, кўсақлар очилиши эса 97,1-98,2% га тенг бўлганлиги аниқланди. Бунда назоратга нисбатан кўсақлар очилиши 20,8-16,9% га, барг тўкилиши 60,8-58,8% га юқори бўлганлиги кузатилиб, десикант хлорат магнийга нисбатан ҳам ғўзага самарали таъсир этганлиги аниқланди.

Хулоса қилиш мумкинки, турли абиотик ва биотик омиллар таъсирида ғўза кўсақлари очилиши кечиккан майдонларда янги десикантларни қўллаб, ғўза десикациясини амалга ошириш пахта теримини қисқа муддатларда яқунлаш имконини бериши билан бир қаторда, пахта ҳосилининг юқори ва сифатли йиғиштириб олинишини таъминлайди.

Фатхулло ТЕШАЕВ, қ.х.ф.д., профессор,

Лазизжон ФОЗИЛОВ, к.и.х.,

Шохрух РАХМОНОВ, к.и.х.,

Пахта селекцияси, уруғчилиги ва етиштириш агротехнологиялари илмий-тадқиқот институти.

АДАБИЁТЛАР

1. Дала тажрибаларини ўтказиш услублари. Услубий қўлланма. ЎзПТИ.- Тошкент, 2007. -145 б.
2. Дефолиантларни синаш бўйича услубий кўрсатмалар. – Тошкент, Давлат кимё комиссияси, 2004. – 12 б.
3. Закиров Т. Химическая дефолиация и десикация хлопчатника. – Ташкент: Узбекистан, 1968. 311 с.
4. Якубов М., Хайдаров Ў. Пахтачилик. – Тошкент. Ўқитувчи, 2004.106-109 б.

ЎЎТ: 631.542.25: 633.51

ТАДҚИҚОТ

ЭКОЛОГО-ГЕОГРАФИК ДУРАГАЙЛАШ НАТИЖАСИДА ЯРАТИЛГАН ЯНГИ ТИЗМАЛАРНИНГ VERTICILLIUM DAHLIAE КЛЕВ КАСАЛЛИГИ БИЛАН ЗАРАРЛАНИШИ

Аннотация. Вилт замбуруғлари билан табиий зарарланган муҳитда аксарият тизмалар андоза навидан умумий ва кучли даражада зарарланиши 3-4 баробар ижобий бўлганлиги аниқланган. Тадқиқотлар натижасида вилт касаллигига бардошли, маҳсулдор, тола чиқими ва сифати юқори бўлган тизмалари оилаларининг ажратиб олинганлиги ёритилган.

Annotation. In a naturally infected environment with wilt fungi, it was found that most lines were 3-4 times more positive than the standard variety in terms of total and severe damage. The study found that families were isolated from wilt disease-resistant, productive, high-fiber and high-quality lines.

Республикамізда тола ҳосилдорлигини ошириш масаласи доимо долзарб бўлиб келмоқда. Хорижий навлардан фойдаланиб янги тезпишар ва тола ҳосилдорлиги юқори бўлган навлар яратиш мамлакатимизнинг селекция фани олдида турган асосий вазифадир. Пахта селекцияси, уруғчилиги ва етиштириш агротехнологиялари илмий-тадқиқот институти қошидаги ғўзанинг Дунёвий коллекцияси ғўзанинг турли минтақалардан жамланган ёввойи, яримёввойи (рудерал) шакллари ва навлардан ташкил топган. Бу намуналардан самарали фойдаланиб, вилт касаллигига бардошли бўлган янги бошланғич ашёлар ва навлар яратиш ҳозирги куннинг талабларидан биридир.

Жаҳонда *Verticillium dahliae* Kleb замбуруғлари юз йилдан буён катта муаммо бўлиб келмоқда. Вилт касаллиги дунёнинг барча ғўза экиладиган мамлакатларида учрайди, аммо унинг тарқалиши ҳар хил бўлади. Ғўза коллекцияси умумжаҳон хазинаси бўлиб, барча пахта етиштирувчи давлатлар олимлари улардан фойдаланиб, ўта мураккаб генотиплар ажратиб, касалликларга бардошли 2-3 геномли навлар яратган. Австралияда ғўза ка-

Жадвал.

Янги яратилган тизмаларнинг вилт касаллиги билан умумий ва кучли даражада зарарланиши.

№	Австралия намуналари иштирокида яратилган (F ₆) тизмалар	Ўсимлик сони, (%)	Вилт билан умумий даражада зарарланиши		Вилт билан кучли даражада зарарланиши	
			дона	фоиз	дона	фоиз
1	T-462 [F ₆ (Auburn-MxC-8284)]	50	5	10,0	2	4,0
2	T-474 [F ₆ (BrozosxЧарос)]	50	4	8,0	2	4,0
3	T-478 [F ₆ (DeltapinexОмад)]	50	3	6,0	1	2,0
4	T-485 [F ₆ (32(F ₅)xС-8290)]	50	6	12,0	4	8,0
5	T-490 [F ₆ (Miller 439xС-01)]	50	4	8,0	1	2,0
6	T-492 [F ₆ (C-01xMiller 439)]	50	8	16,0	3	6,0
7	T-494 [F ₆ (МестныйxСултон)]	50	7	14,0	4	8,0
8	T-495 [F ₆ (Бухара-6xCR69(F ₅)]	50	9	18,0	6	12,0
9	T-499 [F ₆ (CR69(F ₅)xБухара-6)]	50	5	10,0	2	4,0
	St. C-6524	50	23	46,0	11	22,0

салликларнинг турли хиллари мавжуд ва уларга бардошли бўлган навлар яратиш долзарб вазифадир. Энг кўп тарқалган касалликлардан бири бу вилтдир (*Verticillium dahliae* Kleb). Бу касаллик барча экиладиган ўсимликларда учрайди ва 1980 йилларда 20% ҳосил нобуд бўлган эди [1]. Австралия олимларининг тадқиқотлари шуни кўрсатдики, бу касалликнинг зарари камайтирилган эди. CSIRO олимлари ушбу касалликка бардошли навлар яратишиб, бу муаммони деярли бартараф этишди. Вертициллёз вилт касаллиги Австралияда юз йиллар олдин, айниқса, Намой, Гвидир, Макинтайр вилоятларда кенг тарқалган эди. Ҳозирги кунда мавжуд бўлган вилт изолятлари кўп таъсир этмасдан таъсирсиз штаммлар деб аталади. Лекин, таъсир этадиган штаммлар мавжудлиги туфайли маҳаллий навлар 20% га камайган. Аксарият навлар вилт касаллигига бардошлидир, лекин ҳарорат 22-27°C бўлганда ҳамда ёнгарчилик мавсумида вилт замбуруғлари сезиларли салбий таъсир этади. Шунинг учун бу касалликка кўп эътибор берилади [2].

Тажрибаларда Австралия намуналари ва маҳаллий навлар иштирокида яратилган янги тизмаларни институтнинг вилт замбуруғлари билан табиий зарарлантирилган муҳитда ушбу касалликка бардошлилигининг умумий ва кучли даражада зарарланишини андоза нави билан таққослаб аниқладик (жадвал).

Тадқиқотлардан бир неча йиллардан буён турли хил танлашлар натижасида аксарият қимматли хўжалик белгилари

юқори бўлган тизмаларда вилт касаллиги билан умумий даражада зарарланиши Т-478 тизмасида [F₆ (*Deltapinex*Омад)] 6,0 фоиздан, Т-495 тизмасида [F₆ (Бухара-6хCR69(F₂))] 18,0 фоизгача зарарланганлиги, андоза навида эса 46,0 фоиз зарарланганлиги аниқланди. Кучли даражада зарарланиши бўйича Т-478 ва Т-490 тизмаларда 2,0 фоиздан, Т-495 тизмасида [F₆ (Бухара-6хCR69(F₂))] 12,0 фоиз касалланди. Андоза навида ўрганилган С-6524 навида кучли даражада зарарланиши 22,0 фоизни ташкил этади. Вилт касаллиги билан умумий ва кучли даражада зарарланиши бўйича Т-474 [F₆ (*Brozosx*Чарос)], Т-478 [F₆ (*Deltapinex*Омад)] ва Т-490 [F₆ (*Miller* 439хС-01)] тизмалари бошқа тизмаларга нисбатан вилт касаллиги бардошлилиги кузатилди. Вилт замбуруғлари билан табиий зарарлантирилган муҳитда аксарият тизмалар андоза навидан умумий ва кучли даражада зарарланиши 3-4 баробар ижобий бўлганлиги аниқланди. Вилт касаллигига бардошли, маҳсулдор, тола чиқими ва сифати юқори бўлган тизмаларни оилалари тадқиқотлар давом эттириш учун ажратиб олинди.

Аъзамжон РАВШАНОВ, қ.х.ф.д.,

Паридун ИБРАГИМОВ, қ.х.ф.д., профессор,

Дилфуза ТУРАЕВА, қ.х.ф.ф.д., докторант,

Акмал ЖАЛОЛОВ, қ.х.ф.ф.д.,

Сайёра ЭРГАШЕВА, қ.х.ф.ф.д., катта илмий ходим,

Баҳриддин ЎРОЗОВ, қ.х.ф.ф.д., катта илмий ходим,

Бехзод ЭРГАШЕВ, қ.х.ф.ф.д.,

ПСЕУАИТИ.

АДАБИЁТЛАР

1. Fahy P.C., Paulline C. Races of bacterial blight *Xanthomonas campestris pv malvacearum* present in Australian cotton crops in 1964-1980 *Australasian Plant Pathology*. Vol 16. (1). 1987. - P.17-18.

2. Meyer L., James R., Vesta Meyer G. Origin and inheritance of nectariless cotton.// *Crop Sci*. 2003. -P. 167-169.

УЎТ: 006.1+631

ТАДҚИҚОТ

ЧИГИТЛИ ПАХТАНИНГ ИФЛОСЛИГИ

Аннотация. Чигитли пахта толасини чигитдан ажратиш жараёнида ундаги ифлослик ва бегона қўшилмаларнинг тола сифатига зарар қилмаслиги тўғрисида.

Аннотация. О том, что в процессе отделения хлопкового волокна от семени не портится качество волокна от грязи и посторонних соединений в нем.

Annotation. About the fact that in the process of separation of seed cotton fiber from seeds, dirt and foreign compounds in it do not harm the fiber quality.

Чигитли пахта толасини чигитдан ажратиш жараёнида ундаги ифлослик ва бегона қўшилмаларнинг тола сифатига зарар қилмаслиги учун улар қуриштиш-тозалаш ва тозалаш цехларига ўрнатилган машиналарда дастлаб ажратиш ташланади.

Ўза кўсақларининг етилиш даврида барг ва шохчалар қурий бошлади, мўрт бўлиб, осон синиб майдаланади ва очилган пахтага илашиб уни ифлослантиради.

Чигитли пахтани қўл билан терганда унинг ифлосланиши даражаси асосан теримчининг диққатига боғлиқ, машина билан теришда ўза барглари тўктириш (дефолиация) ишларининг ўз вақтида ва сифатли ўтказилишига боғлиқ.

Ўза баргини сунъий тўктириш чигитли пахтанинги ифлослигини камайтириш билан чекланмай, кўсақларнинг етилишини ҳам тезлаштиради ва биринчи сорт пахталар улушини оширади.

Пахтани машина билан теришда машиналарни тўғри ростлаш ва ишлатиш алоҳида аҳамиятга эга. Бунда очилган

чигитли пахтани ва хом кўсақларни ерга тўкмасликни таъминлашга интилиш зарур. Бунинг учун пахта териш машиналарининг ишчи қисмларини даладаги ўзининг қалинлигига ва ривожланиш даражасига мослаб сошлаш керак.

Чигитли пахтани хар хил ифлосликлардан тозалаш учун керакли машиналар хилини танлашда уларнинг физик-механикавий хусусиятларини (ўлчамлари, келиб-чиқиши, пахтага илашиб даражаси ва ҳоказо) назарга олиш катта аҳамиятга эга.

Пахтада учрайдиган аралашмалар келиб чиқиши жиҳатидан органик ва минерал жисмлар бўлиши мумкин. Органик жисмларга ўза тупининг қисмлари (барг, шохчалар, чаноқ паллалари, гул барглари, мева бандлари) ва бошқа ўсимлик қисмлари (ғумай ва бошқа бегона ўтлар) киради. Минерал қўшилмаларга тош, кум, тупроқ, кесак ва ҳоказолар киради. Чигитли пахтада бўладиган ифлос қўшилмалар ўлчами жиҳатидан шартли равишда икки гуруҳга бўлинади. Майда аралашмалар гуруҳига тешиклари 10 мм ли тўрдан

ўтадиган ва йирик аралашмалар гуруҳига бундай тўрдан ўтмайдиганлари киради.

Аралашмалар пахтага илашиши жиҳатидан пассив ёки инертли ва актив хилларга бўлинади. Пассив ёки инертли аралашмалар пахта паллаларининг сиртида бўлиб, енгил силкитганда пахтадан осон ажралади. Актив аралашмаларнинг пахтадан ажралоши қийин бўлади. Актив аралашмаларни пахтадан ажратиш учун уларни аввал пассив ҳолатга келтириш керак. Шунинг учун пахта тозалаш машиналарини танлашда аралашмаларнинг характери ва уларнинг чигитли пахтага қандай ёпишганлигига қараш керак.

Пахтани чўплардан тозалаш машиналари қозикли барабанлар секциясидан иборат бўлади. Майда ҳас-чўплар қозикли барабанлар секциясида йирик аралашмалар эса аррали барабанлар секциясида яхши тозаланади.

Пахта тозалаш машиналари иш унуми ва тозалаш эффекти (чигитли пахтадан ҳас-чўп, ўлик ва пуч чигитларни ажратиш имконияти) билан характерланади. Машинанинг тозалаш эффекти машинага тушган пахтадан ажратилган аралашма массасининг пахтада бўлган барча аралашма массасига нисбати билан процент ҳисобида аниқланади.

Машиналарнинг тозалаш эффектига уларнинг иш унуми, чигитли пахтанинг намлиги ва ифлослиги катта таъсир қилади. Машиналарнинг иш унуми энг юқори тозалаш эффектига мослаб оширилади. Чигитли пахтанинг намлигини

нормал даражагача камайтирилганда тозалаш эффекти кўпайиб, ифлос кўшилмаларнинг пахтадан ажралоши осонлашади ва кўпаяди. Намлиги нормал даражадан юқори бўлган чигитли пахтани тозалаганда машинанинг тозалаш эффекти камайишидан ташқари шу пахтанинг толасида кўшимча нуқсонлар ҳам кўпаяди. Буни ЦНИИХПром маълумотларидан кўриш мумкин.

Толадаги нуқсон ва ифлосликнинг чигитли пахта намлигига қараб ўзгариши.

Чигитли пахтанинг ишланиш шартлари	Намлиги, %	Ифлослиги, %	Толалардаги нуқсонлар, %	
			Ифлослик, %	Нуқсонлар, %
Сушилкадан ўтказилмаган	14,2	13,6	12,4	18,5
Сушилкадан ўтказилган	10,1	13,3	6,3	12,5

Машинанинг тозалаш эффекти чигитли пахтадаги ифлос кўшилмаларнинг миқдорига қараб ўзгаради: ифлос кўшилмалар қанча кўп бўлса, тозалаш вақтида шунча кўп ажралади. Агарда чигитли пахтада ифлос аралашмалар миқдори 0,5 дан кам бўлса, бундай чигитли пахтани заводда ишлаганда тозалаш цехидаги машиналарни ишлатмаса ҳам бўлади. Чунки пахтани қайта ишлаганда кераксиз машиналар ҳам ишлатилса, толада кўшимча нуқсонлар пайдо бўлади.

Фурқат РАХМОНОВ,

Жиззах политехника институти катта ўқитувчиси.

АДАБИЁТЛАР

1. Cotton world statistics. ICAC. 2002
2. Устюгин В.Е. Узбекистан на пути реформ систем стандартизации и сертификации хлопка. Ж. "Хлопководство", 1994, № 1-2.
3. Murodqosimovich, Isoilov Fakhridin, Bozorov Alisher Ganisherovich, and Altmishev Bobur Sunnatiaevich. "METHOD OF DETERMINATION OF STANDARD UNCERTAINTY OF MEASUREMENT MEASURING." International Engineering Journal For Research & Development 6.ICDSIIL (2021): 5-5.

УЎТ: 631.6

ТАДҚИҚОТ

КУЗГИ БОШОҚЛИ ДОН ЭКИНЛАРИНИ АДИБ ЕРЛАРДА СУВТЕЖАМКОР СУҒОРИШ ТЕХНИКАСИ ВА ТЕХНОЛОГИЯСИ АСОСИДА ДАЛА ТАЖРИБА УСЛУБЛАРИДА ЎРГАНИШ

Аннотация. Мақолада ирригация эрозиясига учраган тупроқларда қишлоқ хўжалик экинларини етиштиришдаги эрозияга қарши сув тежовчи технологияларни тадқиқ этиши буйича олиб борилган кўп йиллик изланишлар натижалари келтирилган.

Аннотация. В статье представлены результаты многолетних исследований противоэрозионных водосберегающих технологий при возделывании сельскохозяйственных культур на орошаемых эродированных почвах.

Annotation. In the article presented the results of multi-year research on the study of soil-protective, water efficiency technologies in the development of agricultural culture.

Республикамызда ялпи дон етиштиришни кўпайтиришнинг асосий йўли, суғориладиган ҳамда эрозияга учраган ерларда донли экинлардан олинадиган ҳосил салмоғини оширишга алоҳида эътибор қаратилмоқда. Глобал иқлим ўзгариши натижасида Марказий Осиёда сўнгги 50-60 йил давомида музликлар майдони тахминан 30 фоизга қисқарган. Тахминларга кўра, ҳарорат 2°C га ортганда музликлар ҳажми 50 фоизга,

4°C га исиганда эса 78 фоизга камаяди. Ҳисоб-китобларга кўра, 2050 йилгача Сирдарё ҳавзасида сув ресурси 5 фоизга, Амударё ҳавзасида 15 фоизгача камайиши кутилмоқда. 2030 йилга бориб 7 млрд куб/метрни, 2050 йилга бориб эса 15 млрд куб метрни ташкил қилиши мумкин. [1]. Маълумотларга кўра ер юзасидан сув ва суғориш эрозияси таъсирида хар йили гектаридан 100-150 т тупроқ, 500-800 кг гумус моддаси, 100-

120 кг азот, 75-100 кг фосфор тупроқ билан ювилиб даладан чиқиб кетиши аниқланган. (Х.М.Махсудов, 1981, 1989) [2]. Эрозия жараёнлари туфайли ғўза, ғалла ва бошқа қишлоқ хўжалик экинлари ҳосилдорлиги 30-50 фоизгача камаяди, пахта толаси ва ғалла сифати кескин ёмонлашади.

Тупроқнинг актив қатламининг ювилишини олдини олиш мақсадида тажриба майдони учун оқим бўйлаб доимий оқим тезлиги билан эгат узунлиги x нинг маълум бир қисми кўриб чиқилди. Оқим бўйлаб тўхтатилган зарралар учун моментни сақлаш шартлари К.М.Латипов, А.М. Арифжановнинг “Вопросы движения взвесенесущего потока в открытых руслах” (Тошкент-1994 й., 82 бетдан) куйидагича ифодаланиши ўрганилганда [6]:

$$\frac{d\theta}{dx} = -g(\rho_t - \rho) * W_t * n * \sin \alpha + \frac{1}{2} * W_t * n * \frac{dv^2}{dx} \quad (1)$$

$$n \frac{d\theta}{dx} = -g(\rho_t - \rho) W_t n \sin \alpha + \frac{1}{2} W_t n \frac{dv^2}{dx}$$

эга бўлдиқ (2) n -ҳажм бирлиги қисмида тўхтатилган зарралар сонидир.

$$\theta = \frac{2m_t * v^2}{3} * A_s \quad (3) \quad C_0 = C_0 * e^k \quad (4) \quad V = C \sqrt{R * i} \quad (5)$$

Бу ерда: R -гидравлик радиус, i -нишаблик, C -Шези коэф-фициенти, V -канал тезлиги.

Эгат бўйича оқим узунлиги бўйлаб лойқалик тақсимоти ўрганилганда тўхтатилган зарралар учун тупроқ ювилишини сақлаш шартлари куйидагича ифодаланди: $W_t = f(K_t)$

$$\frac{d\theta}{dx} = -g(\rho_t - \rho) * W_t * n * \sin \alpha + \frac{1}{2} * \rho * W_t * n * \frac{d(v^2)}{dx} \quad (6)$$

Бу ерда: n -бирлик ҳажмида тўхтатилган зарралар сони, ρ_t , ρ – навбати билан қаттиқ заррача ва ташувчи суюқликнинг зичлиги,

$\sin \alpha$ – оқимнинг горизонтга қиялик бурчаги, W_t – шарсимон шаклга келтирилган қаттиқ заррача ҳажми, g — эркин тушишнинг тезланиши, v - кесмада оқимнинг ўртача тезлиги

Бу тажриба ишларидан келиб чиқиб, (7) қаттиқ қисм томондан синовдан ўтган пулс тенгдир.

$$\theta = n * \delta \quad (7)$$

$$\text{Бу тенгликдан } n \text{ ни топсак: } n = \frac{\delta}{\theta} = \frac{\delta}{\frac{2m_t * v^2}{3} * A_s} \quad (8)$$

$$\text{Бу ерда: } \theta = \frac{2 * m_t * v^2}{3} * A_s \quad (9)$$

A_s – Чўкинди қаттиқ моддаларни тортиш ҳолатига боғлиқ бўлган ўлчовсиз кўрсаткич, w - i -фракциядаги гидравлик катталик

$$\frac{dG_x}{dx} = -g(\rho_t - \rho) W_t n \frac{G_x}{\frac{2m_t * v^2}{3} * A_s} \sin \alpha + \frac{1}{2} \rho W_t \frac{\delta}{\frac{2}{3} m_t v^2 A_s} \frac{d(v^2)}{dx}$$

ушбу катталикдаги лойқа заррачаларнинг ҳолатига таъсири ўрганиб чиқилмоқда. Тажрибалар Тошкент вилояти Зангиота тумани “Умид” фермер хўжалигининг 5 гектарли ирригация эрозиясига учраган тажриба майдонида олиб борилди.

Тупроқ таркибини тажрибада синаш К-9 полимери 1:10 ҳажмдаги муносабатда сув билан ва эгатлар юзасида пуркагич ёрдамида ташиб кўпайтирилгандан сўнг, эгатлар юзаси сувга чидамли агрегатларни кўтариш ҳисобига Г.И.Павлова усули билан 1: 1-0,25; 0,25 мм.дан кўпроқ фракцияда тупроқ оғирлигидан % ҳисобида, агар ҳақиқий ҳолатда 7-12% ни ташкил этса, тупроқ полимер билан ишлов берилгандан сўнг 32-35% гача, шундай сифатда эгатлар юзаси агрегатлар ҳисобига ва эгат юзасининг ғадир-будирлиги ортада, қайсики инфилтрация (сувнинг тупроққа шимилиши) га ва ёнма-ён-лама эгатлар орасидаги намланиш кўтарилади.

Хулоса. Суғориладиган ерларда ғалла етиштириш агро-технологиясининг энг оқилона ечими суғоришнинг замонавий сув тежовчи технологияларни қўллаб суғоришдир. Сув иқтисоди ҳар бир жўяқдан 0,022 м³/сек сув иқтисод қилишга эришилди. Кластер ва бошқа фермер хўжаликларидан жўякли суғоришнинг зиг-загсимон суғориш усулидан фойдаланиб К-полимери қўлланилса, тупроқнинг унумдор қатлами ювилишининг олди олинади. К-9 полимерини қўллаб суғорилганда ғалланинг “Крошка” навидан фермер хўжалиги тажриба майдонида ҳосилдорлик 28,4 центнердан 65-70 центнерга кўтаришга эришилди. Сувчилар сони икки баробарга қисқартиришга эришилди. Чекланган сув миқдоридан мақсадсиз фойдаланиш нишаблиги (0,5°) катта бўлган ҳудудларда экинларни нотўғри суғориш орқали сув сарфи ортиб кетиши натижасида ирригация эрозияси вужудга келади, натижада қишлоқ хўжалиги ишлаб чиқариши ва атроф-муҳитга катта зарар етказилмоқда. Ғалланинг суғориш мuddати, меъёри ва сувтежамкор агротехнологияларини қўллаш, сувни беҳуда сарфланиши, тупроқнинг ювилиши, маъдан ўғитларнинг беҳуда исроф бўлишининг олдини олиш мақсадга мувофиқдир.

Дилшод РАХМОНОВ,
“ТИҚХММИ” МТУ ассистенти.

АДАБИЁТЛАР

1. Мирзажонов К.М., Рахмонов Р.У. Ирригационная эрозия почв и элементы борьбы с ней.// Монография. Издательство “Наврўз”. Ташкент, 2016 г. -251 с.
2. К.М.Латипов, А.М. Арифжанов. “Вопросы движения взвесенесущего потока в открытых руслах”. Ташкент, 1994 г. -82 стр.

УЎТ: 621(075)

ТАДҚИҚОТ

ДОННИ ЭКИШ, ҲОСИЛНИ ЙИҒИШ, ТОПШИРИШ, ҚАЙТА ИШЛАШ ВА УНИ САҚЛАШДА НАМЛИКНИ ЎЛЧАШНИНГ МЕТРОЛОГИК ТАЪМИНОТИ

Аннотация. Мамлакатимизда донни экиш, ҳосилни йиғиштириш, топшириш, сақлаш ва уни қайта ишлашда намликни ўлчашнинг метрологик таъминоти каби асосий масалалар кўриб чиқилган, Ўзбекистон Республикаси аҳолисини дон ва дон маҳсулотлари билан таъминлашнинг долзарблиги кўрсатилган.

Аннотация. В статье рассмотрены такие основные вопросы, как метрологическое обеспечение измерения влажности при посеве, уборке, перевалке, хранении и переработке зерна, обсуждена важность обеспечения населения Республики Узбекистан зерном и зернопродуктами.

Annotation. In our country, the main issues such as the metrological support of moisture measurement during sowing, harvesting, transfer, storage and processing of grain were considered, the importance of providing the population of the Republic of Uzbekistan with grain and grain products was discussed.

Республикамызда донни экиш: Уруғ тоза, йирик, бир те- хил ва унувчанлиги юқори бўлиши керак. Йирик, оғир, бир хил, қобиғи ва муртаги шикастланмаган уруғлар экилганда майда уруғларга нисбатан 3-4 ц/га қўшимча ҳосил олинади. Уруғларни ярим қуруқ усулда дорилашда сув ўрнига рух сульфат тузи билан калий перманганат тузлари 10:1 нисбатда сувда эритилиб, 1 тонна уруғга ишлатилади. Уруғлар экиш олди- дан шундай усулда ишланганда 3-3,6 ц/га қўшимча ҳосил олинади [1]. Уруғлар 1, 2 синф талабларига жавоб бериши лозим. 1-синф уруғларнинг тозаллиги 99%, 2-синф 98% ва 3-синф 97% бўлиши лозим. Унувчанлиги жиҳатидан 1-синф 95%, 2-синф 92% ва 3-синф 90% дан кам бўлмаслиги керак. Уруғ учун олдинги йилдаги ҳосилдан фойдаланиш мақсадга мувофиқ, агар бундай уруғлар бўлмаса, шу йилги ҳосилни аввал қуёшда қиздириб экиш мумкин. Экишдан камида 24 кун олдин 1 т уруғ 2 кг паноктин ёки 1,5 кг 2% ли раксил ёки 2-3 кг “Витовакс-200” препаратлари билан ишланиши яхши натижа беради. Ҳосилни — қисқа 9-12 кундан кўп бўлмаган даврда йиғиштириб олиш афзаллиги биологик жиҳатдан асосланган. Ғалла дон экинлари 2 та гуруҳга бўлинади: 1- ва 2-гуруҳ ғалла дон экинлари бир-биридан қуйидаги белгилари- га қараб фарқ қилади. Уруғларни идишларга бўшатаётганда бошида, ўртасида ва охирида йирик уруғли экинлар (донли

ва дуккакли дон экинлари) учун 50 г, майда уруғли экинлар (зиғир, беда, себарга ва бошқалари) учун 20 г миқдорда наму- на олинади. Майдаланган уруғ намунасининг турли жойидан қошиқча билан олиб, аввалдан массаси аниқланган бюксга 5 г дан намуна солинади ҳар қайси намуна массаси 5 г дан қилиб олиниб, 2 марта аниқланади.

I-гуруҳ. 1. Доннинг қорин томонида узунасига кетган аниқ кўринадиган эгатча бор. 2. Дон бир нечта муртак илдизча чиқариб унади. 3. Бошоғининг пастки гуллари яхши ривожлан- ган. 4. Жуда иссиқталаб эмас. 5. Кузги ва баҳорги шакллари бор. 6. Узун кун ўсимликлари.

II-гуруҳ. 1. Доннинг қорин томонида узунасига кетган эгатча йўқ. 2. Дон битта муртак илдизча чиқариб унади. 3. Бошоғининг юқори гуллари яхши ривожланган. 4. Иссиқталаб. 5. Фақат баҳоргиси бўлади. 6. Қисқа кун ўсимликлари.

Уруғлар қуйидаги ҳарорат ва муддатларда қуритилади: дон ва дуккакли дон экинлари уруғи 130°C да 40 минут, майда уруғли ўтлар уруғи 180°C да 60 минут, мойли ва техникавий экинлар 100-05°C да 5 соат давомида қуритилади. Қуритгич шкафининг ҳарорати терморегулятор ёрдамида автоматик тарзда бошқариб турилади.

Азиз АБДУРАХМАНОВ,

Жиззах политехника институти катта ўқитувчиси.

АДАБИЁТ

1. Бекбоев С. «Ўзбекистонда дон маҳсулотларининг сифатига давлат назорати». “Шарқ нашриёти”, Тошкент, 2002, 52.

УЎТ: 634.7:587.34

ТАДҚИҚОТ

NAMANGAN SHAROITIDA SOVUN DARAXTINING (KELREITERIA PANICULATA) KO‘PAYTIRILISHI

Аннотация. Мыльное дерево — это Азия и Америка, в тропиках растет сапинд из семейства листовых небольших деревьев или кустарников. Мыльные плоды дерева, мыльные орехи, диаметром около 1,5 см, которые были плодами, так как в них внезапно появляется до 3 семян, входят в состав мыльных ягод, когда они созреют, их поверхность будет мягкой, а чехол будет бархатистым. При варке он твердеет, как ореховая скорлупа, поэтому и получил свое название — «мыльные орехи». Сухие мыльные орехи имеют темно-коричневый или черный цвет в зависимости от тона сушки.

Annotation. Soap tree - this Asia and America in the tropics growing sapinda of the family leafy small trees or bushes. Soap of the tree fruits, soap nuts, diameter about 1,5 see which was fruits as they are suddenly up to 3 seeds own into takes Soapy berries when ripe, their surface soft and velvet case will be. When cooked, it hardens, nut shell like, therefore for name — “soap nuts”. Dry soap nuts have a dark.

Sovun daraxti issiq iqlim zonasida joylashgan mamlakatlarda o’sadi, ammo shimoliy Hindiston uning joylashgan joyining asosiy maydoni hisoblanadi. Sapindus 5-10 juft bargli daraxt bo’lib, biroz bizdagi tog’ gulini eslatadi. Daraxt balandligi 25 metrgacha o’sishi mumkin va chiroyli yashil-oq bo’lib gullaydi. Shundan so’ng, qo- big’idagi yong’oqqa o’xshash chiroyli mevalar paydo bo’ladi. Keyin ular sovun va shampun o’rniga ishlatiladi, chunki ular tarkibida saponinning 40 foizi mavjud. Aynan shu modda har qanday mato

va sirtidan kirlarni faol ravishda tozalaydi.

Sovun daraxtining dunyoda bir nechta turi mavjud. Bular:
-Sapindus delavayi-sovun daraxti turi, Xitoy va Hindistonda yetishtiriladi
-Sapindus drumdadi turi-Janubiy G’arbiy Amerika,Meksika
-Sapindus emarnoratus tarqalgan hududi-Janubiy Osiyo mamlakatlari
-Sapindus marjoratus hududi-Amerika Qo’shma Shtatlari

-Sapindus mukorossi gaerem Xitoy yoki Hindiston sovun daraxti. Hududi – Shimoliy Hindiston, Shimoliy Pokiston, Xitoy, Himolay.

-Sapindus oahuensis Xilebbe ya'ni Gavayi sovun daraxti. Janubiy Osiyo hududida keng yetishtiriladi.

-Sapindus Karpak bu ham Janubiy Osiyoda ekiladi.

-Sapindus Saponiya navi-Janubi Sharqiy AQSH, Karib dengizi atrofi, Gavayi

-Sapindus Tomentsus Xitoy mintaqasida ko'paytiriladi.

-Sapindus Trifoliatus turi Janubiy Hindiston, Keylon Janubiy Pokiston hududlarida tarqalgan.

-Sapindus Vitiensis Xitoy hududlarida o'stiriladi

-Sapindus Kelreyteriya paniculata turi Osiyo, Kavkazorti mintaqalari va xususan bizning hududimizda ham yetishtirilmoqda

Hozirgi kunda bizning iqlim sharoitimizda, asosan, sovun daraxtining Kelreyteriya paniculata turi ekilmoqda. Bu daraxt mahalliy tilda sovun daraxti deyiladi, lotincha nomi esa *Kelreiteria paniculata*. Sovun daraxtining tabiiy tarqalgan joylari Xitoy va Yaponiyadan Hindistongacha. Shuningdek, u AQShda, Shimoliy Afrikada ham yaxshi o'stiriladi. Uning urug'lari juda oson o'sadi. Ekishdan oldin sovun daraxtida urug'lari bir kun davomida namlanadi va uni 2-3 sm chuqurlikka ekish tavsiya qilinadi. Bu daraxt taxminan 5-7 yil ichida meva bera boshlaydi. Daraxt Rossianing o'rta va janubiy hududlarida ham yetishtirish uchun moslashgan. Kundalik hayotda uning sovun to'plari haqiqiy topilma hisoblanadi. Ma'lumki, sintetik yuvish vositalari narsalarni va idishlarni yuvishda ma'lum bir xavf tug'diradi, chunki ularning tarkibida zararli moddalar mavjud. Bu daraxtning sovun yong'oqlari kir yuvish kukunini mukammal darajada almashtiradi va yuvish vositasini ham beradi. Bu daraxtdan mutlaqo tabiiy sovun olish mumkin. Shuning uchun kimyoviy moddalar ta'sirini kamaytirish va teridagi allergik kasalliklarning oldini olish maqsadida bu daraxtdan olingan sovunlar tabiiy mahsulot hisoblanadi. Bir so'z bilan aytganda, haqiqiy, zamonaviy ekologik yuvish vositasi olinadi. Bundan tashqari, olingan vosita orqali kir yaxshi yuviladi va yumshoq bo'ladi. Bunday sovun bilan yuvilgan matolar hech qachon o'z sifatini

yo'qotmaydi va yoqimli bo'lib ifor taratadi. Sovun daraxtining mevalari qobiq bilan o'ralgan bo'lib, sariq-jigarrang rangda diametri 2-2.5 sm hajmda bo'ladi. Ularda organik birikmalar - saponinlar (glikozidlar) mavjud. Bu tabiiy zarba beruvchi vositalar. Saponinlar atrof-muhitda butunlay parchalanadi va sovunlardan farqli o'laroq, gidroksidi reaksiyani yaratmaydi. Sovun yong'oqlari kir yuvish mashinasida yoki qo'lda yuvish paytida kiyimlarni mukammal yuvadi. Yana misol qilib oladigan bo'lsak, idishlarni yuvish, oltin va kumushdan yasalgan toza zargarlik buyumlarini yuvish, uyni tozalashda va avtoulavlarni yuvish uchun ishlatiladi. Chivin va pashshalarni qaytaradi, sovun emulsiyasi esa uy o'simliklari uchun o'g'it tariqasida ishlatiladi. Mevalaridan olingan yuvish vositalari har tomonlama foydali, matolarni ham rangini o'z holatida saqlab qoladi, foydalanish uchun qulay, ko'p funktsiyali, iqtisodiy, qayta foydalanish mumkin. Saponinlar yong'oqdan maksimal darajada ajralib turishi uchun, yong'oqning qobiq'i maydalanadi.

Hozirgi kunda sovun daraxtini mamlakatimiz, xususan, Namangan iqlim sharoitiga moslashtirib, ko'paytirish ishlari amalga oshirilmoqda. Kelreyteriya paniculata uchun iqlim sharoiti issiq bo'lish kerak. Chunki bu daraxt issiqsevar hisoblanadi. Sovun urug'lari ekishdan oldinroq starifikatsiya qilinib, oktyabr-noyabr oylarida oldindan tayyorlangan kvadrat shaklli maydonchalarga sochib ekiladi. Ekiladigan tuproq tarkibida chirindilar, organik o'g'itlar bo'lishi lozim. Urug'lar ekilgandan so'ng urug' ustini tuproq va drabilkadan chiqarilgan mayda toshchalar bilan berkitiladi. Fevral-mart oylariga kelib esa unib chiqa boshlaydi. Yosh nihol ko'chatlari holatiga qarab katta yer maydonlariga ko'chirib o'tkaziladi. Ko'chirilgandan so'ng suv quyish me'yori agar suv yaxshi bo'lsa bir yilda 8-10 marta amalga oshirish kerak. Suv kamroq bo'lgan hudud bo'ladigan bo'lsa 3-4 marta ham yetadi. Bu daraxt uchun harorat me'yori 25-38°C ni tashkil qiladi. Sovun daraxti normal sharoitda 1 yilda 1-1,5 metrgacha o'smoqda.

Nazira MELANOVA, *b.f.f.d., dotsent*,

Surayyo MISIROVA, *q.x.f.f.d., dotsent*

Nodirbek SALIMOV, *talaba*,

Namangan muhandislik-texnologiya instituti.

ADABIYOTLAR

1. Doornik A.W. Effect of storage duration and temperature on the survival of Rhizoctonia solani in tulip and iris bulbs // Neth. J. Plant Pathol.- Netherland. -1982.- Vol.88 № 5.- pp.185-190.
2. Juodkaitė R., Baliūnė A., Naujalis J.R., Navalinskienė M., Samuitienė M. Selection and presentation of tulip (Tulipa L.) species and cultivars to the Lithuanian plant genetic resources. // Biologija. Lithuania, 2008, Vol. 54, No.2, pp.139-146.
3. Juodkaitė R., Naujalis J.R., Navalinskienė M., Samuitienė M. Evaluation of tulip (Tulipa L.) decorative capacities and resistance to Tulip breaking potyvirus in the tulip collection of the Botanical Garden of Vilnius University. Biologija. Lithuania, 2005, Vol. 51, No.4, pp.64-70.
4. С.Мисирова, Н.Меланова, И.Джўраев, А.Камалов. Наманган вилоятида Нидерландия лолаларини етиштириш. Ўзбекистон Аграр фани хабарномаси 2021 йил 1-сон.
5. I.Qurbonov. TULIP VARIETIES IMPORTED FROM THE NETHERLANDS TECHNOLOGY OF CULTIVATION OF NAMANGAN REGION. GALAXY INTERNATIONAL INTERDISCIPLINARY RESEARCH JOURNAL (GIIRJ) ISSN (E): 2347-6915 Vol. 9, Issue 12, Dec. (2021)

УДК: 634.13.631.526.32

ИССЛЕДОВАНИЕ

ВЛИЯНИЕ СХЕМ РАЗМЕЩЕНИЯ И ФОРМЫ КРОНЫ НА СВЕТОВОЙ РЕЖИМ ДЕРЕВЬЕВ ГРУШИ (PIRUS COMMUNIS L.)

Аннотация. В статье приведены данные результатов исследований по влиянию схем размещения и формы кроны на световой режим деревьев груши. Показатели освещенности кроны деревьев сорта Подарок были

выше, чем у сорта Кюре. Также при пальметтной системе формирования освещенность кроны деревьев была выше по сравнению с разрежено-ярусной системой.

Annotation. The article presents data from the results of studies on the influence of placement schemes and crown shape on the light regime of pear trees. The illumination indicators of the crown of trees of the Gift variety were higher than those of the Cure variety. Also, with the palmetto formation system, the illumination of the crown of trees was higher compared to the sparse-tiered system.

В Узбекистане уделяется большое внимание дальнейшему развитию отрасли плодоводства, расширению площади садов ценных плодовых культур, внедрению перспективных сортов и передовых технологий. Ежегодно в республике производится более 3,0 млн. тонн плодов. Актуальной является внедрение интенсивных технологий, высокоурожайных, перспективных сортов груши.

Груша ценная культура с высоким качеством плодов, наиболее популярная в Узбекистане, по распространению она занимает второе место после яблони. Пищевая ценность груши определяется довольно высоким содержанием сахаров до 17% и витаминов А, В, С. В зависимости от сорта, подвоя, природных условий и агротехники груша начинает плодоносить с 4-10 лет, долговечность деревьев составляет 40-50 лет и более. Интенсификация садоводства предъявляет к сортам груши повышенные требования, поэтому актуальным являются расширение площадей интенсивных садов груши, совершенствование технологии выращивания и создание новых сортов этой культуры.

Исследование проводилось в интенсивном саду груши в условиях Самаркандской научной станции Научно-исследовательского института садоводства, виноградарства и виноделия им. академика М.М.Мирзаева. Учеты и наблюдения были проведены по методике Всероссийского НИИ садоводства имени И.В.Мичурина «Методы и программа изучения сортов плодовых культур» [1973] и Х.Ч.Буриева, Н.Ш.Енилеева и других «Методика проведения учётов и фенологических наблюдений с плодовыми и ягодными растениями» [2014]. Урожайные данные были подвергнуты статистической обработке по Б.А.Доспехову [1985].

В наших исследованиях освещенность в верхней, средней и нижней части кроны деревьев (с южной, западной, восточной и северной стороны определяли люксметром (10-16) - утром (8⁰⁰ час), днем (12⁰⁰ час) и вечером (18⁰⁰ час). Изучение светового режима в кроне деревьев груши сортов Подарок и Кюре на слаборослом подвое, при пальметтной формировке, посаженных по схеме 3,5х1,5 и 3,5х3,5 м и при разреженно-ярусной формировке, с размещением деревьев по схемам 5х2 и 5х4 м показало, что средняя степень освещенности в кроне дерева груши в течение дня меняется в зависимости от высоты стояния солнца над горизонтом.

В дневные и утренние часы она более интенсивна, чем в вечерние. При анализе интенсивности освещенности установлено, что в крону сорта Подарок поступает больше света, чем у сорта Кюре. Больше света проникает в крону на расстоянии от ствола 0,5 м в сравнении с центром кроны. При пальметтной формировке при схеме посадки 3,5х3,5 м из – за более крупных крон и большей облиственности освещенность была слабее по сравнению со схемой посадки 3,5х1,5 м. У

сорта Подарок превышение этого показателя составляло 26,5%, а у сорта Кюре -16,8%.

Аналогичные данные получены при изучении этих сортов при разреженно – ярусной формировке с размещением деревьев по схеме 5х2 и 5х4 м. Здесь также отмечено, что в среднем более хорошо освещена загущенная посадка (5х2м) в сравнении со схемой 5х4 м. В среднем за день освещенность у обоих сортов при пальметтной формировке была намного выше, чем при разреженно-ярусной системе.

Исследованиями было установлено, степень освещенности в кроне деревьев была различна по вариантам не только в зависимости от глубины расположения листьев, но и от расположения их по высоте кроны. Освещенность во всех частях кроны при пальметтной формировке на слаборослом подвое в среднем выше, чем при разреженно-ярусной, а наибольшее затенение было отмечено в средней части-центре кроны.

Нижняя часть кроны у сорта Подарок при разреженно-ярусной формировке на слаборослом подвое была освещена с северной стороны на 49,8%, а с южной — на 69,5%, у сорта Кюре эти показатели, соответственно, составили 43,7 и 69,5%. При пальметтной системе формирования нижняя часть кроны у сорта Подарок с северной стороны была освещена на 50,1%, а с южной стороны- на 67,8%, а у сорта Кюре эти показатели, соответственно, составили 44,0 и 58,6%.

Восточная и западная стороны нижней части кроны при разреженно-ярусной системе формирования у сорта Подарок были освещены на 47,5-76,2% от полного освещения, у сорта Кюре на 34,3-63,9%. Одновременно эти же части кроны при пальметтной системе формирования освещались у сорта Подарок на 59,9- 75,9%, а у сорта Кюре, соответственно, – на 62,6-70,6%. В среднем, во всех вариантах опыта освещенность северной и восточной сторон кроны была хуже. В наших исследованиях наибольшая освещенность по обоим исследуемым сортам наблюдалась в верхней части кроны. При пальметтной системе формирования показатели освещенности были выше, чем при разреженно-ярусной системе.

Таким образом, освещенность кроны деревьев более интенсивна в дневные и утренние часы. Показатели освещенности кроны деревьев сорта Подарок были выше, чем у сорта Кюре. Также при пальметтной системе формирования освещенность кроны деревьев была выше по сравнению с разреженно-ярусной системой. Наибольшая освещенность деревьев наблюдалась с южной и западной сторон кроны.

Урмон МИРЗАХИДОВ,
зам.директора Самаркандской научно-опытной станции
НИИ СВ и В им.акад. М.М.Мирзаева, к.с.х.н.,
Давлат НОРМУРАДОВ, профессор, д.с.х.н.,
Бахром ХАЛМИРЗАЕВ, доцент, к.с.х.н.,
Абдулла РАХИМОВ, доцент, к.с.х.н.,
СамГУ имени Ш.Рашидова.

ЛИТЕРАТУРА

1. Мирзиёев Ш.М. “Новая стратегия развития Узбекистана на 2022-2026 годы” // ПП-60 от 28 января 2022 года. — Тошкент, 2022.

2. Буриев Х.Ч., Енилеев Н.Ш. и другие. Методика учета и фенологических наблюдений при проведении опытов с плодовыми и ягодными растениями.. – Ташкент., 2014. – 64 с.

3. Государственный Реестр сельскохозяйственных культур рекомендуемых к посеву в Республике Узбекистан. — Ташкент.-2021.-110 с.

4. Мирзохидов У., Нормуродов Д.С., Халмирзаев Б.Х., Рахимов А.Р. Новые перспективные сорта груши (*Pirus communis*). Аграр фан назарияси ва амалиётидаги долзарб муаммолар ва уларнинг ечимлари “Тошкент давлат аграр университети ташкил этилганлигининг 90 йиллигига” бағишланган халқаро конференциянинг материаллар тўплами. 2020 йил 14-15 декабрь

5. Мирзахидов У. Основные факторы повышения эффективности возделывания груши в садах интенсивного типа на юго- запада Узбекистана. Дисс.канд. с-х. наук.- Самарканд- 1986.-191с.

УЎТ: 574.582.634.

ТАДҚИҚОТ

МЕВАЛИ ДАРАХТЛАРДА БАКТЕРИАЛ КУЙИШ КАСАЛЛИГИ (*ERWINIA AMYLOVORA*)

Бактериал куйиш касаллиги (*Erwinia amylovora*) мевачиликда энг хавфли касаллик бўлиб, табиатда 1878-1880 йиллардан маълум. Унинг ватани шимолий Америка бўлиб у 170 дан ортиқ ўсимлик турларига зарар етказди, буларни ичида олма, нок, беҳи, олча, ўрик, шафтоли, олхўри, қорағат, ёнғоқ, шарқ хурмоси, бодом, дўлана, қизил, атир гул, ер тут ва бошқалар киради. Мева дарaxтлари ичида энг кўп зарарни олма, нок, шафтоли, беҳи, олча ва гилосга етказди.

Бу касаллик Австралия, Янги Зеландия, бутун Европа, Япония мева боғларига жуда катта зарар етказган бўлиб, бизнинг мамлакатимизга Европадан олинган мева кўчатлари билан (2010 й.) олиб кириб келинган. Бу касаллик билан асосан ёш дарaxтлар шикастланади. Унумдорлиги юқори бўлган тупроқ шароитида ўсувчи мева дарaxтларида касаллик анча оғир кечади. Шу билан бир вақтда касалланган дарaxтларга азотли озуқа бериш ҳам тавсия этилмайди, бу касалликни кучайтиради. Азотли озуқа кам бўлган ва намлик етарли бўлган тупроқларда ўсувчи дарaxтларда бактериал куйиш касаллиги энгилроқ кечади.

Бу касаллик ўсимлик танасига ҳар хил майда кесиклар ва ёриқлар орқали (сўрувчи ҳашарот ва зараркундалар фаолиятида ўсимлик танасида юзага келади), дарaxт гуллаганда гулни оналик органи орқали унинг танасига ўтади ва ўзақ орқали пастга, яъни илдиз томонга ҳаракатлана бошлайди ҳамда борган сари қалинроқ шохларни ҳам зарарлаб боради. Шунинг учун ҳам зарарланган шохларни кесиб олиб ташлаганда пастдаги соғлом жойдан (15-20 см) кўшиб олиб ташлаш, кесилган жойни инфекция тушмаслиги учун махсус боғ малҳами ёки ёғли бўёқ билан ишлов бериш зарур. Кесилган шохларни, албатта, ёқиб ташлаш лозим. Касаллик асосан илиқ ўтган қишдан сўнг ёғингарчилик кўп бўлган баҳор фаслида ҳаво ҳарорати +18 ва ҳавонинг нисбий намлиги юқори бўлганда (70% дан ортиқ) яққол намоён бўлади. Шикастланган новдаларда томчилар эксудурант (ширасифат) кўринишда пайдо бўлади, булар кўёшли ерда жойлашса, касал кўзгатувчи бактериялар 32 соат давомида, агар салқин ерда жойлаган бўлса, 9 ойдан 2 йилгача сақланиши мумкин. Касаллик кўзгатувчи инфекцияларга +45-50°C гача 10 дақиқа давомида таъсир ўтказилса, нобуд бўлиши мумкин. Касаллик белгилари илк бор ўсимлик гуллаганда намоён бўлади, маълум гул тўпламлари қуриб қолади. Янги ўсган новдалар учидан қурийд ва уларнинг учи яшил бўлиб, ҳасса шаклига киради. Шохлар пастга қараб қуришни давом эттиради. Новдалар танасидан, юқорига қайд этилгандек, суюқлик оқиб чиқиб, улар новвотранг тусга киргач, қотиб қолади. Қуриган новда

ўзи ўсаётган йўғонроқ шохларга ўтиб, уларни ҳам зарарлайди, қуриган баргллар қўнғир тусга кириб тўкилмайди. Дарaxт худди қаттиқ ёнишга учрагандай кўринишга эга бўлади. Танани қуриши пастга қараб (илдизга) давом этади ва 1-2 йил ичида дарaxтни тўлиқ қурийд.

Бактериал куйиш касаллиги (*Erwinia amylovora*) билан зарарланган дарaxтлар кўриниши

Касални ривожланиш фенологиясига қараб, унга қарши курашиш чораларини ўтказиш лозим. Бу касалликнинг кечикишини таркибида мис купароси бўлган фунгицидлар амалга оширади, энг унумлиси бардо суюқлиги бўлиб, уни 3% ли эритмаси билан дарaxтларда куртаклар бўртиши арафасида ишлов берилади, сўнг вегетация даврида 2-3 марта бардо суюқлигини 1% ли эритмаси билан ишлов берилади.

Erwinia amylovora микроби ҳам, худди *Escherichia*, *Schigella* ва *Salmonella* каби *Enterodacteriaceae* оиласига киради ҳамда инсон ва иссиққонли сут эмизувчиларда ошқозон ичак касаллигини келтириб чиқувчи (кўзгатувчи) микробларга киради. Шунинг учун бу касалликни даволашда юқорида қайд этилган касалликларни даволовчи препаратлар яхши самара беради.

Шулардан келиб чиққан ҳолда ООО НБЦ “Фармбиомед” корхонасида бир қанча табиий йўл билан антибиотиклар ишлаб чиқазилади ва улар бу касалликларнинг олдини олишда, шу кунларда анча самарали натижаларни бермоқда. Табиий йўл билан ишлаб чиқарган Фитолавин, Фармаед препаратлари шулар жумласидандир. Ўзбекистонга ҳам (кейинги 5-6 йиллардан буён) кириб келган ва бизни шароитимизда ҳам самарали натижа бермоқда. Касалликни асосий даволовчи

препарат Фитолавин бўлиб, унинг таъсир этувчи моддаси – Фитобактериомицин-стректотрицин гуруҳига кирувчи антибиотик тўпламидир. Фармаёд препарати табиий фунгицид бўлиб, Фитолавин билан қўшиб ишлатилганда унинг самарадорлиги ортади. Ўзини эса фунгицид сифатида ишлатилганда, бактериял куйиш, парша, ун-шудринг ва бошқа касалликларга қарши яхши самара беради. Юқорида қайд этилган препаратлар Россиянинг бутун иттифоқ фитопатология илмий текшириш институтида Матвеева Е.В. томонидан атрофлича ўрганилган (2010 й.). Ундан ташқари, Кабардино Болкарияда (КБНИИСХ) тупроқшунослик ва агрохимё лабораториясида Хромова Л.М., Новгород вилоятини Боровичи ҳудудида Рослопов Г.Ф. томонидан батафсил ўрганилган.

Ўзбекистон шароитида эса Ўсимликларни химоя қилиш илмий-тадқиқот институтида А.Б.Учаров томонидан фақат Фитолавин, В.Р.К.12000 олма дарахтида ўрганилган ва уни самарадорлиги тасдиқланган (2014 й.) ҳамда кенг ишлаб чиқариш синовида тавсия этилган. Бу препаратни ишлатган, барча тадқиқотчилар зарарли қолдиқ ҳосил бўлмаганлигини қайд этишган. “Биосритофарм” Ўзбекистондаги дистрибютори Тошматов М. тавсияси билан Фитолавин ва Фармаёд препаратини боғдорчиликдаги барча мева турларига кенг қўллаб, синаб кўриб, Ўзбекистоннинг кўпгина вилоятларидаги фермер хўжаликларида кенг татбиқ қилмоқдамиз.

Бактериял куйиш касаллиги мевали дарахтларнинг барча турларида асосан ёш, айниқса, нок ва олма дарахтларида кўпроқ учрайди. Агротехникаси суст бўлган сув билан кам таъминланган майдонларга кўпроқ зарар етказиши. Бактериял куйиш замбуруғини фенологиясидан келиб чиққан ҳолда унга қарши кураш чоралари ва уларни амалга ошириш муддатларини ўрганган ҳолда бу касалликка қарши курашишни куйидаги усулларини тавсия этамиз

Кузда дарахт барги 70-80% тўкилганда Фармаёд препаратини 0,001% (1000 л сувга 1 л Фармаёд) билан қишлоқчи зараркунанда ва касалликларга қарши ишлов берилади.

Эрта баҳорда дарахтдаги куртаклар бўрта бошлаганда, яъни дарахт билан бирга касаллик замбуруғлари ва ҳашаротлар уйғона бошлаганда Фармаёд препаратини 0,001% (1000 л. сувга 1 л. Фармаёд) эритмаси билан яхшилаб дарахт танаси ювилади.

Дарахтларда гулғунчалари бинафша тусга кирганда (асосий кўрсаткич), касаллик замбуруғларнинг актив фаолияти бошланганда Фитолавин 0,02% (1000 л. сувга 20 гр фитоловин) ва Фармаёд 0,0005% (1000 сувга 0,5 л. фармаёд) препаратлари аралаштириб сепилади.

Дарахтлар гуллаб, гул барги 80-90% тўкилганда юқорида

қайд этилган нормада қайта сепилади, яъни Фитолавин 0,02% ва Фармаёд 0,0005%. Бу давр мевахўрининг актив фаолиятига тўғри келади, шунинг учун унга қарши бирорта инсектицид қўшиб сепиш яхши натижа беради (Нурел Д, Энжов ва ҳоказо).

Охириги ишловдан 13-15 кун ўтгач, кейинги ишловни яна қайтарилса самара янада яхши бўлади. Дарахтларни айрим мева куртакларида шаклланиш (баъзи сабабларга кўра) кечикади ва улар кеч гуллайди, замбуруғ эса, асосан, гул орқали дарахт танасига киради, улар шамол, кушлар, ҳашаротлар ёрдамида ташилади. Атрофда кам ишлов берилган ёки умуман ишлов берилмаган боғларда, мавжуд замбуруғлар зарар етказиши мумкин бўлганда юқорида қайд этилган тадбир тўлиқ бажарилганда 1 га боғга, 6 л. Фитолавин ва 3,5 л. Фармаёд сарфланади.

Бу препаратларни лимонда мўғал замбуруғига (сажистый грибок) қарши Фитолавин 0,02%, Фармаёд 0,0005% ишлатилганда жуда яхши самара берганлиги аниқланди. Юқорида тавсия этилган препаратларни ўз даврида самарали қўлланилса, улар ун-шудринг, калмараз, ўргимчак кана, олма қурти ва бошқа касаллик ва зараркундаларга яхши самара беради. Бактериял куйишга самарали курашилса, мева боғининг самарадорлик даврини анча узайтиради. Келтириб ўтилган тадбирлар мева дарахтларини барча турларига таалуқли бўлиб, сизнинг боғингиз барча офатлардан сақланишига сабаб бўлиши мумкин.

Дарахтлар касалланган бўлса, уларнинг танасига (штамп) ва касалланган шохларга Қора-молни ўт пуфагини зардобини суриш ҳам жуда яхши натижа беради. Зардоб дарахт танасидаги ҳар хил ёриқларни, совуқ натижасида ва ҳоказолардан пайдо бўлган ёриқларни тез орада битказиб, унинг танасини соғломлаштиради. Зардоб таркибида Билурбин ва бир қанча аминокислоталар мавжуд бўлиб, улар дарахт пўсти орқали сўрилиб камбий билан бутун дарахт танасига тарқалади ва унинг кўпгина касаллик ва ҳашарот зарарларига қарши туриш қобилиятини кучайтиради. Буни Республикада кўпгина боғбонлар амалда қўллаб келишмоқда ва яхши натижа олишмоқдалар. Мева боғларингизга эйтиборингизни кучайтиринг, бу самарадорликни ва маҳсулот сифатини оширади.

Абдулла АРИПОВ,
қ.х.ф.н., катта илмий ходим,
Абдураззоқ РИХСИЕВ,
кичик илмий ходим,
Хилола БОБОЕВА,
қ.х.ф.ф.д.,

Академик М.Мирзаев номидаги БУВаВИТИ.

УЎТ: 635.7/634.5

ТАДҚИҚОТ

МОШНИ СУҒОРИШДА ЭГАТГА БЕРИЛАЁТГАН СУВ САРФИНИНГ ҲИСОБИ

Аннотация. В данной статье приведены сведения о расчете расходов воды на полив повторного маша сорта “Маржон” в условиях светло-сероземных почв в Сырдарьинской области.

Annotation. This article provides information on the calculation of water consumption for irrigation of the Marzhon variety under conditions of light sierozem soils in the Sirdarya region.

Маълумки, кейинги йилларда иқлимнинг глобал ўзгариши натижасида қишлоқ хўжалиги экинларининг сув ва озиқа моддаларга бўлган талабини аниқлаш, ўсиш ва ривожланиши, дон ҳосили тўплаши, дон маҳсулотларининг сифат

кўрсаткичлари ўзгаришига таъсирини аниқлашга қаратилган бир қатор илмий тадқиқот ишларини олиб бориш бугунги кундаги долзарб вазифалардан бўлиб ҳисобланади.

Илмий тадқиқот ишларимиз Бухоро вилоятининг қадимдан

суғориладиган ўтлоқи аллювиал тупроқлари шароитида такрорий етиштиришда эгатга берилаётган сув сарфлари бўйича тадқиқотлар олиб борилди.

Маълумки, экинларни ҳосилдорлиги, унинг эрта етилиши ва маҳсулот сифати суғориш муддатлари ва меъёрлари қайдаражада тўғри танланганлигига ва сифатли амалга оширилишига боғлиқдир, айниқса, ирригация эрозиясига учраган майдонларда деҳқондан хушёрликни талаб этади, акс ҳолда, мўлжалдаги ҳосилни етиштириш жуда қийин бўлади.

Кўп сонли илмий тадқиқот ишлари натижаларининг кўрсатишича, ғўзани амал даври давомида суғоришлар, айниқса, оддий тўғри эгатлар орқали бостириб суғорилганда сув оқимининг таъсирида тупроқ заррачаларининг парчаланишига ҳамда улар лойқа сифатида оқова сувлар билан даладан ташқарига чиқиб кетади.

Экинларни ўсиб ривожланиши кўпгина омиллارга, атроф-муҳит ҳарорати, тупроқ намлиги, унинг агро-микробий, агрофизикавий, микробиологик хусусиятларига ҳамда эрозия даражаси, қияликнинг экспозицияси ва бошқа омилларга боғлиқ бўлади.

Н.Т.Лактаевнинг суғоришларни ўтказиш йўли билан тавсия этилган суғориш техникаси элементларига муайян ҳўжалик шароити учун тегишли аниқликлар киритилган ва шу асосда экинларни суғоришда эгатга берилаётган сув сарфини аниқлаш мумкин, (1-жадвал).

Эгатга энг кўп сув бериш миқдори (q_{lim} , l/сек.) эгатнинг сув ўтказувчанлик қобилиятига боғлиқ бўлиб, эгат тубининг нишаблиги 0,003 дан кичик бўлган ерлар учун С.М.Кривовяз таклиф этган қуйидаги боғлиқлик орқали аниқланади:

$$q_{\text{lim}} = \left(1,28 \cdot \sqrt{i_e} \cdot 0,6 \cdot d_e - 2 \Delta \right)$$

бу ерда: i_e - эгат тубининг нишаблиги; d_e - эгатнинг чуқурлиги, м; Δ - даланинг текисланганлик аниқлиги, см.

Эгат тубининг нишаблиги катта бўлган шароитда сув билан эгат ювилишининг олдини олиш мақсадида эгатга сув сарфи 0,1 l/сек. гача камайтирилади. Бундай ерларда сув сарфининг юқори бўлиши суғориш мавсумида ҳар гектар майдондан 5-15 тоннагача унумдор тупроқнинг ювилиб, оқова билан олиб чиқиб кетилишига сабаб бўлади.

Эгат узунлигининг йўл қўйиладиган энг катта миқдори (I_{lim} , м) сувни эгат охиригача етиб бориши (t_e) ва энг катта сув

Ўзгарувчан оқим билан суғориш шароитида эгатлаб суғориш техникасининг тавсия этилган элементлари

Тупроқнинг сув ўтказувчанлиги	Кўрсаткичлар	Эгат йўналиши бўйича даланинг нишаблиги				
		0,004	0,01	0,005	0,00175	0,0005
Кучли – кумлоқ, 1 м чуқурликда шағал ётқизикли энгил кумоқ тупроқлар	l_e	40	105	200	250	-
	q_1/q_2	0,1/0,05	0,5/0,25	1/0,5	2/1	-
	t_1	5,5	1,3	1,7	1,1	-
	t_2	2,5	1,9	1,3	0,8	-
	t_{um}	8	3,2	3	1,9	-
Юқори - энгил, катта қатламли кумоқ тупроқлар	l_e	75	130	300	350	-
	q_1/q_2	0,1/0,05	0,25/0,125	1/0,5	1,5/0,75	-
	t_1	7,8	4,6	2,4	1,8	-
	t_2	6,2	4,8	3,1	3,2	-
	t_{um}	14	9,4	5,5	5,0	-
Ўртacha - ўртacha кумоқ тупроқлар	l_e	100	175	350	350	400
	q_1/q_2	0,1/0,05	0,25/0,125	0,75/0,375	0,75/0,375	0,75/0,375
	t_1	6	5	3,8	4,5	0,5
	t_2	17	11	7,2	7	3,5
	t_{um}	23	16	11	11,5	11
Суст - оғир кумоқ тупроқлар	l_e	100	200	400	400	600
	q_1/q_2	0,05/0,25	0,1 /0,05	0,05/0,25	0,5/0,25	0,75/0,375
	t_1	12	18	6,5	7,5	10,9
	t_2	37	29	18,5	15,5	8,1
	t_{um}	49	47	25	23	19
Кучсиз - соз, сув ўтказмайдиған қатлам ётқизикли кумоқ тупроқлар	l_e	125	250	350	450	700
	q_1/q_2	0,01/0,025	0,1/0,05	0,25/0,0125	0,25/0,125	0,5/0,25
	t_1	14	111	10	18	18
	t_2	86	67	40	41	26
	t_{um}	100	115	50	59	44

(Н.Т.Лактаев маълумоти бўйича)

Изоҳ: l_e - эгат узунлиги, м, q_1 ва q_2 - эгатга ўзгарувчан сув сарфи миқдорлари, l/сек.; t_1 ва t_2 - q_1 ва q_2 - сарфа суғориш давомийлиги, соат; t_{um} - суғоришнинг умумий давомийлиги, соат.

сарфи (q_{lim}) ни сингиш тезлигига боғлиқ бўлиб, у қуйидагича ҳисобланади:

$$I_{\text{lim}} = \frac{q_{\text{lim}}}{(X_o \cdot \mu \cdot k_{st})}$$

бу ерда: X_o - эгатнинг бош қисмидаги намиқиш периметри ($0,1 \cdot q_{\text{lim}} \cdot i_e$), м; μ - эгат узунлиги бўйича намиқиш периметрини камайишини ҳисобга олувчи коэффицент (0,75-0,85); k_{st} - сувни муқаррар сингиш тезлиги коэффиценти, mm/сек.

Ювилишга бардошлилиги турлича бўлган тупроқлар учун сувни эгатга йўл қўйиладиган сарфи қуйидаги ифода ёрдамида ҳисобланади:

$$q_{\text{lim}} = \frac{q_{kss}}{i_e}$$

бу ерда: q_{lim} - энг катта сув сарфи (ювилишга ўртacha ва кучсиз қаршилик кўрсатувчи тупроқлар учун 0,004 l/сек. ва катта қаршилик кўрсатувчи тупроқлар учун 0,005 l/сек.); q_{kss} - эгатнинг камайтирилган сув сарфи, l/сек.

Белгиланган суғориш меъёрида суғориш давомийлиги ва эгатнинг сув сарфини аниқлаш учун синов суғориш ўтказилади. Бунда эгатнинг узунлиги бўйича тупроқнинг бир хилда намиқишини назорат қилиш мақсадида намиқиш контури эгатнинг боши, ўртаси ва охирида аниқланади. Намиқиш контури учун тупроқ намлиги эгатнинг ўртаси, қирғоғи ва

пуштасида аниқланиб, белгиланади. Тупроқ нотекис намланганда унинг намиқиш контури ҳар хил бўлади. Демак, суғориш нотўғри ўтказилаётган бўлади.

Тупроқнинг намиқиш контури ва у асосида 1 га майдонга берилган сув миқдорини ҳисоблаш йўли билан эгатнинг бир хилда намиқиши суғоришни бир текислик коэффициенти K , ни аниқлаш мумкин.

Юқоридаги ҳолатлар бўйича илмий тадқиқот ишлари-миздаги суғоришлар такрорий мошининг “Маржон” навини

парваришларда эгатга берилаётган сув миқдорини, суғориш давомийлиги, суғоришнинг умумий давомийлиги юқоридаги олимларимиз таклифлари асосида амалга оширилди.

Собиржон ИСАЕВ,
қ.х.ф.д., профессор,
Хилола САФАРОВА,
Элёр МАЛИКОВ,
таянч докторантлар,
“ТИҚХММИ” МТУ.

АДАБИЁТЛАР

1. Mardiev SH., Isaev S– Influence ameliorative condition of irrigated lands of the khorezm region on cotton fertility–/ INTERNATIONAL JOURNAL OF RESEARCH CULTURE SOCIETY, Monthly, Peer-Reviewed, Refereed, Indexed Journal, Accepted on: 25/06/2019.

2. Balla D., Khamidov M., Jurayev U., Suvanov B., Matyakubov J., Maassen S., Hamidov A., Phytomelioration for desalination of surface water in irrigation-drainage systems in Uzbekistan // InDeCA Series, Designing Social Institutions in Transitions Promotion of Institutional Development for Common Pool Resources Management, InDeCA Discussion Paper 3/2015 Berlin -2015. pp. 24-30.

3. Jurayev U., Balla D., Khamidov M., Hamidov A., Improvement of drainage water quality through biological methods: a case study in the Bukhara region of Uzbekistan // European Science Review, Austria Vienna, 2016, № September-october.

4. Isaev S., Qodirov Z., Xamraev K., Atamuratov B., Sanaev X.–Scientific basis for soybean planting in the condition of grassy alluvial soil prone to salinization //Journal of Critical Reviews, Vol 7, Issue 4, 2020.

УДК: 556.5.04: 504.7

ИССЛЕДОВАНИЕ

ВЛИЯНИЕ ИЗМЕНЕНИЯ КЛИМАТА НА ВОДНЫЕ РЕСУРСЫ УЗБЕКИСТАНА

Аннотация. Изучены вопросы влияния изменения климата на водные ресурсы Узбекистана, а также приведены ожидаемые последствия и риски для водных ресурсов в результате таяния ледников.

Annotation. The issues of the impact of climate change on the water resources of Uzbekistan have been studied. and also, the expected consequences and risks for water resources as a result of the melting of glaciers are given.

Климат Земли меняется, и в ряде международных публикаций рассматриваются проблемы, вызываемые глобальным изменением климата. Изменение климата все больше влияет на человеческую культуру и природные экосистемы [1]. Растущая нехватка воды - одна из самых острых проблем Центральной Азии. Виноваты опустынивание и быстрое таяние ледников в высокогорье. Таяние ледников может усугубить многие проблемы, а также поставить под угрозу продовольственную безопасность [2].

Местом исследования выбрана Республика Узбекистан. Площадь республики составляет 447,7 тыс. км², из которых 78,8% приходится на равнины, 21,2% – на горы и предгорья. Территория относится к засушливой зоне Средней Азии.

С точки зрения изменения климата Узбекистан считается уязвимой страной. В Узбекистане повышение среднегодовых температур воздуха происходит на фоне значительной естественной изменчивости, что приводит к заметным годовым изменениям. В Узбекистане среднее повышение температуры за десять лет составляет 0,27 градуса по Цельсию.

Горные ледники водосборного бассейна Аральского моря имеют решающее значение для создания водных ресурсов в Республике Узбекистан. Скорость отступления ледников варьируется в зависимости от региона и исторического периода и составляет от 0,1 до 1,65% в год [4].

В подход статистической интерпретации, основанный на концепции «идеального прогноза», был использован для детализации региональных климатических сценариев на территории Узбекистана с использованием пошаговой множественной линейной регрессии. Данные наблюдений с ежемесячным разрешением по 50 станциям в Узбекистане и отдельным станциям на близлежащей горной территории послужили исходной информацией для измерения изменения климата в Узбекистане и прилегающем горном регионе [3].

При прогнозировании будущих изменений ледников при повышении температуры при сохранении нынешних норм осадков допустимо предполагать, что темпы потерь будут такими же, как и в последние годы, с высокой региональной изменчивостью в пределах от 0,2 процента до 1 процента в год. Таяние ледников приведет к образованию многочисленных моренных озер, а также к усилению селевой активности от высокогорных прорывов озер. На рис. 1 соотношение показателей вкладов снега, ледников и осадков в сток для базового периода и для принятия климатических явлений А2 и В2 к 2030 и 2050 годам соответственно [5].

По оценкам, при неудовлетворенном спросе на воду увеличение нормы орошения на 5% к 2030 году, на 7-10% к 2050 году и на 12-16% к 2080 году может привести к значительным потерям урожая, создавая серьезную угрозу для продоволь-

ственной безопасности и препятствуя устойчивому развитию [4]. Полученные оценки стока рек бассейна Аральского моря на базе новых сценариев климатических изменений показали:

- Водные ресурсы в бассейне Амударьи могут сократиться на 5-8 % от базовой нормы современного периода (1961-1990 гг.) при реализации к 2030 г. сценария повышения температуры воздуха при постоянных осадках;
- При параметрах сценария

A2 аналогичная тенденция будет наблюдаться в бассейне Амударьи к 2050 г., а сток в бассейне Сырдарьи может сократиться на 2-5 % от базовой нормы современного периода.

В результате изменение климата увеличивает антропогенную нагрузку на водные ресурсы Узбекистана, увеличивая опасность экологических проблем, особенно с точки зрения истощения водных ресурсов, как в качественном, так и в количественном отношении.

Широкая зависимость людей и экосистем от водных ресурсов, особенно перед лицом потенциального сокращения, требует компромиссов между многочисленными функциями воды — задача еще более сложная, чем обеспечение водой населения, промышленности и сельского хозяйства. Проблема усугубляется непоследовательностью приоритетов водопользования, что усугубляет напряженность и увеличивает потенциал противостояния на местах. В результате очень важно регулярно обновлять и улучшать свои знания.

Азиз ХАЙДАРОВ,

докторант,

Дилбар АБДУРАИМОВА,

PhD, доцент,

Турсун АПАКХУЖАЕВА,

PhD, доцент,

Национальный исследовательский университет
«Ташкентский институт инженеров ирригации и механизации сельского хозяйства».

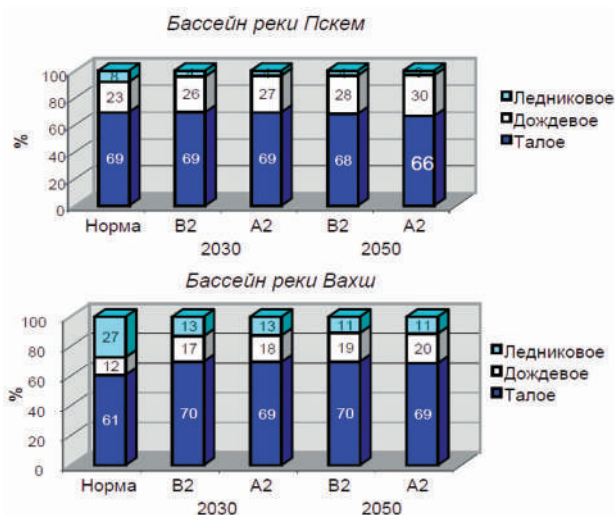

Рис.1. Показатели вкладов снега, ледников и осадков в сток для базового периода

ЛИТЕРАТУРА

1. ANPED (2008) Action on Climate Change: From a Divided Europe to a Common Purpose. Available at: <http://www.anped.org/media/actionclimatechange-2008.pdf>
2. НИЦ МКУР стран Центральной Азии (2006) Оценочные доклады по приоритетным экологическим проблемам в Центральной Азии. Ашхабад.
3. Субботина О. И., Чанышева С. Г. Климат Приаралья. - Ташкент: НИГМИ, 2006. - 172 с.
4. Тучин А.И., Громько К.В., Рузиев И.Б. Экологические проблемы Южного и Северного Приаралья, и предложения по их реабилитации и стабилизации функционирования. — Алматы-Ташкент, 2003. — С. 341-351.
5. Чуб В.Е. Изменение климата и его влияние на гидрометеорологические процессы, агроклиматические и водные ресурсы Республики Узбекистан.— Ташкент, 2007.— С. 5-10.

UO‘T: 628.526

TADQIQOT

YO‘L-TRANSPORT HODISALARINI TAHLIL QILISHNING ASOSIY VAZIFALARI VA USULLARI

Annotation. This article describes the main tasks, methods of analysis of road accidents, as well as the absolute and relative rates of accidents.

Harakat xavfsizligini tashkil etish uchun aniq tadbirlar belgilashda asosiy tayanch ko‘rsatma sifatida yo‘l-transport hodisalarini har taraflama chuqur obyektiv tahlil qilish natijalaridan olingan xulosalardan foydalaniladi.

Yo‘l-transport hodisalarini quyidagi vazifalarni hal qilish maqsadida tahlil qilinadi:

-Harakat xavfsizligiga taalluqli "Avtomobil-Haydovchi-Yo‘l-Piyoda-Muhit" tizimiga kiruvchi har bir omilning faoliyatiga tegishli tadbir va choralar ishlab chiqish;

-Biron-bir boshqaruv hududidagi, vazirliklardagi va ularning korxonalaridagi falokat ahvolini, o‘zgarish mohiyatini hamda istiqboldagi o‘zgarishini bashorat qilish maqsadida;

-Yo‘l-transport hodisalarining kelib chiqish sabablarini va ularni

bartaraf qilish borasida tuziladigan ko‘rsatmalarni ishlab chiqish;

-Yo‘l-transport hodisalarini ko‘p qaytariladigan yo‘l bo‘laklarini aniqlash maqsadida;

-Bitta yoki bir nechta bir xil yo‘l-transport hodisalarining vujudga kelish sabablarini aniqlash;

-Yo‘l-transport hodisalarini tahlil qilish uchun universal dastur tuzish maqsadida [1];

Halokatlarining absolyut ko‘rsatkichlariga quyidagilar misol bo‘ladi: Yo‘l-transport hodisalarining umumiy (yillik, oylik, choraklik) soni; yo‘l-transport hodisalarida jarohat olganlar (halok bo‘lganlar) soni; jarohat olganlarning yoki halok bo‘lganlarning yoshiga, kasbiga qarab yo‘l-transport hodisalaridagi soni; haydovchilarning aybi bilan o‘lganlar, jarohat olganlar soni; avtomobil

yoki ular holatining nosozligi bilan bo'lgan yo'l-transport hodisalari soni [2].

Halokatlar nisbiy ko'rsatkichlariga quyidagilar misol bo'ladi: Nisbiy halokatlilik ko'rsatkichlarini hisoblashda bitta absolyut ko'rsatkich boshqa absolyut ko'rsatkichga nisbatan olinadi. Bunda nisbiy ko'rsatkichni umumiy ko'rinishda quyidagi formula orqali hisoblash mumkin:

$$O=K \cdot A/B \quad (1)$$

Bu yerda O—nisbiy ko'rsatkich; A/B-biron-bir absolyut ko'rsatkichlar; K masshtabli koeffitsiyent.

Masalan: A—yo'l-transport hodisalari soni, B—transport vositalari soni bo'lsa va K= olinsa, bunda juda ko'p ishlatiladigan nisbiy ko'rsatkich yo'l-transport hodisalari sonining 10 ming transport vositasiga to'g'ri keladigan hisobi kelib chiqadi. Xuddi shuningdek, 10 ming aholi soniga va boshqa hisoblar olinishi mumkin [3].

Yo'l sharoitlarini hisobga olishda ko'pincha nisbiy halokatlilik koeffitsiyentidan foydalaniladi.

Uzun bir xil geometrik elementga ega yo'l bo'laklarini hisoblashda yo'l-transport hodisalari sonini 1 million avtomobil-kilometrga nisbati bilan o'lchanishi qabul qilinib, nisbiy halokatlilik koeffitsiyenti quyidagi formula bilan aniqlanadi:

$$N = \frac{10^6 \cdot Z}{365LN}, \quad YTH \text{ soni/mln.avt.km} \quad (2)$$

Bu yerda Z-bir yillik halokatlar soni; N-bir sutkada o'rtacha yillik harakat miqdori, avt/sutka; L-yo'l uzunligi, km.

Juda qisqa masofada (ko'priq, yo'l o'tqazgich, chorraha va h.k.) yo'l sharoiti bilan farqlanadigan bo'laklarda nisbiy halokatlilik koeffitsiyenti quyidagi formula bo'yicha aniqlanadi [4]:

$$N = \frac{10^6 \cdot Z}{365L}, \quad YTH \text{ soni/mln.avt.} \quad (3)$$

Solishtirma halokatlilik ko'rsatkichi yo'l-transport hodisalari biron-bir absolyut ko'rsatkichdan boshqa yo'l-transport hodisalari qancha qismini tashkil qilishi tushuniladi va odatda foiz ko'rsatkichida keltiriladi.

Xulosa qilib shuni aytish mumkinki, sodir bo'lgan har bir yo'l-transport hodisalarini absolyut va nisbiylik ko'rsatkichlariga asoslangan holda tahlil qilish keyingi o'g'ir oqibatli yo'l-transport hodisalarining oldini olish uchun muhim qadam hisoblanadi.

Azizbek NASRIDDINOV, PhD,
Shohruh ABDUG'ANIYEV, tadqiqotchi,
Alisher RAZOKOV, tadqiqotchi,
Namangan muhandislik-qurilish instituti.

ADABIYOTLAR

1. Q.H.Azizov. Harakat xavfsizligini tashkil etish asoslari. T., "Fan va texnologiya", 2009, b-44.
2. Бабков В.Ф. Дорожные условия и безопасность движения: Учебник для ВУЗов. –М.: Транспорт, 1993 271 с.
3. Yakubjonovich R. A. et al. DRIVING DESCRIPTORY INDICATORS, MENTAL STATUS AND BIOLOGICAL POSSIBILITIES //Archive of Conferences. – 2022. – С. 21-23.
4. Imomnazarov S.K, Abduganiev SH. O., "Участие общественности в обеспечении безопасности движения". ЭКОНОМИКА И СОЦИУМ, 2021.

Polimer Galantery

ПЛЁНКА ПОЛИЭТИЛЕНОВАЯ:

- ГИДРОИЗОЛЯЦИОННАЯ
- ПАРНИКОВАЯ 3-Х ГОДИЧНОГО СРОКА ИСПОЛЬЗОВАНИЯ
- ТЕРМОУСАДОЧНАЯ УПАКОВОЧНАЯ
- ТРЁХСЛОЙНАЯ
- МЕШКИ И ПАКЕТЫ

Надёжная полимерная продукция от производителя

(+998) 94-638-33-33

(+998) 95-142-31-19

(+998) 97-342-50-08

polimergalantery@mail.ru

www.polimergalantery.uz

Адрес: г. Ташкент, Алмазарский район, улица Янги Олмазор 51.

Ўзбекистон аграр соҳасида пиллачилиكنинг ўз ўрни бор. Бу тарлоғни муттаасил ва барқарор ривожлантиришда унинг ягона озуқа базаси ҳисобланган тутчилик муҳим аҳамиятга эга. Чунки, ипак қуртининг янги ўсиб ривожланиши ҳамда мўл ва ерипак пилла ўрати кўп жиҳатдан наводор тут дарахтлари барглари озуқавийлик ҳусусиятининг юқори бўлишига боғлиқ. Бу борада кўпгина олимлар баракали меҳнат қилиб, республикамиз иқлимига мана шу навларини яратган бўлаелар, Ваҳобжон Раҳмонбердиев Қашқадарё вилоятининг чўл шароитига мана “Қарши-1хПионер” дурагайини яратиб билан ўзининг езиларли улуғини қўшишга еазовор бўлган олимлардан биридир.

Олимлар сулоласи бардавом

Пиллачилар сулоласининг давомчиси қишлоқ хўжалик фанлари номзоди, Тошкент давлат аграр университетининг “Ипакчилик ва тутчилик” кафедраси доценти Ваҳобжон Раҳмонбердиев 70 ёшни қаршилади. Ҳамкасбимиз В.К.Раҳмонбердиев 1952 йил 24 сентябрда Тошкент шаҳрида зиёлилар оиласида таваллуд топган.

Раҳмонбердиевлар фамилиясини тилга олганда республика пиллакорлари биринчи навбатда Ваҳобжон Каримовичнинг падари бузруквори, қишлоқ хўжалиги фанлари доктори профессор Карим Раҳмонбердиевни кўз олдиларига келтирадилар.

Мамлакатимиз қишлоқ хўжалик илмининг йирик намоёндаларидан бири, тутчилик соҳасида катта илмий ечимларни амалга оширган, Тошкент давлат аграр университетида профессор, кафедра мудири, факультет декани проректор лавозимларида фаолият юритган Карим Раҳмонбердиевнинг иккинчи ўғли Ваҳобжон ҳам 1975 йилда Тошкент қишлоқ хўжалиги институтининг пиллачилик факультетини тугатгач, отаси изидан илм йўлини танлади.

Дастлаб, у ишини Ўрта Осиё ипакчилик илмий-текшириш институтида катта лаборант вазифасида бошлаб, кейинчалик шу институтнинг аспиранти, кичик илмий ходими, катта илмий ходими лавозимларида фаолият юритиб, олий таълим ва илмий-тадқиқот институтиларида олган билимларини амалиётда қўллаш учун 1988-1990 йилларда Қибрай тумани бош пиллахоносида агроном бўлиб меҳнат қилди.

Ўрта Осиё ипакчилик илмий-тадқиқот институти аспиранти бўлгандан сўнг Ваҳобжон Раҳмонбердиев илмий раҳбари Йўлдош Миролимов бошчилигида “Қарши чўлининг шўрланган тупроқларида тут дарахти дурагайларининг ўсиш ва маҳсулдорлик хусусиятларини ўрганиш” мавзусида 1976 йилдан 1986 йилгача тажрибалар ўтказиб, Қарши чўлининг шўрланган тупроқ шароитларида ҳам тез ўсиб ҳосилга кирадиган ва мўл ҳамда сифатли барг ҳосили берадиган тут дарахти дурагайини танлаб, ишлаб чиқаришга тавсия этган.

Шу билан бирга, ўн йил давомида олиб борган илмий изланишлари натижаси ўлароқ В.Раҳмонбердиев 1986 йилда

номзодлик диссертациясини муваффақиятли ҳимоя қилди. Олиб борган илмий ишининг якунида Қарши тумани тупроқ шароитига энг мос ва юқори сифатли ҳосил берадиган “Қарши-1хПионер” дурагайини яратди ва хўжаликларда экиш учун тавсия қилди. Пиллакорлар мазкур тут дарахти дурагайдан бугунги кунгача ҳам унумли фойдаланиб келмоқдалар, яъни бажарилган илмий ишнинг долзарблиги 40 йилдан бери ҳам ўз аҳамиятини йўқотгани йўқ.

1990 йилдан иш фаолиятини Тошкент давлат аграр университети билан боғлаган олим аввал оддий илмий ходим вазифасида ишлаган бўлса, кейинчалик “Ипакчилик ва тутчилик” кафедраси ассистенти каби лавозимларда Республика пиллачилиги соҳасида хизмат қиладиган ёшларни тарбиялашда ва етук мутахассис кадрлар тайёрлашда ўзининг беминнат ҳиссасини қўшиб келмоқда.

Педагогик фаолияти билан бирга, унинг тутчиликка тааллуқли дарсликлари, ўқув қўлланмалари, услубий кўрсатмалари, халқаро ва республика журналларида бир қатор илмий-амалий мақолалари чоп этилган.

Ваҳобжон Раҳмонбердиев педагогик фаолияти даврида 50 дан ортиқ бакалаврлар ва 15 нафардан кўпроқ магистрларга илмий раҳбарлик қилиб, мустақил ҳаётга йўлланма берди. Бугунги кунда унинг шогирдлари Республикамининг барча вилоят ва туманларида фаол меҳнат қилиб келишмоқда.

Ваҳобжон Каримович ибрат олса арзигулик намунали оила соҳиби ҳамдир. У турмуш ўртоғи Муаззамхон опа билан бирга уч нафар фарзандни тарбиялаб вояга етказди. Уларнинг олий даргоҳларда ўқиган учала қизи ҳам ўз йўналишлари бўйича бобоси ва ота-онаси изидан бориб, фан номзодлари бўлишди.

Ҳамкасбимиз Ваҳобжон Раҳмонбердиевни қутлуғ 70 ёши билан муборакбод этар эканмиз, унга мустаҳкам соғлиқ, оилавий хотиржамлик, илмий-педагогик ишларига бардавомлик ҳамда бундан кейин ҳам кўпдан-кўп шогирдларни тайёрлаш, дарслик, ўқув қўлланмалари, илмий мақолалар ёзишида юқори парвозларни тилаб қоламиз.

Тошкент давлат аграр университети “Ипакчилик ва тутчилик” кафедра жамоаси.

O'ZBEKISTON QISHLOQ VA SUV XO'JALIGI

agrар-iqtisodiy,
ilmiy-ommabop jurnal

СЕЛЬСКОЕ И ВОДНОЕ
ХОЗЯЙСТВО УЗБЕКИСТАНА

аграрно-экономический,
научно-популярный журнал

Muassislar:

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
QISHLOQ XO'JALIGI VA SUV
XO'JALIGI VAZIRLIK LARI

Bosh muharrir:

Tohir DOLIYEV

Tahrir hay'ati:

Shuhrat G'ANIYEV

Aziz VOITOV

Shavkat XAMRAYEV

Shuhrat TESHAYEV

Azimjon NAZAROV

Bahodir TOJIYEV

Ravshan MAMUTOV

Abrol VAXOBOV

Bahrom NORQOBILOV

Nizomiddin BAKIROV

Bahodir MIRZAYEV

Ravshanbek SIDDIQOV

Mirziyod MIRSAIDOV

Baxtiyor KARIMOV

Ibrohim ERGASHEV

2022-yil,
Sentabr №9.

Jurnal 1906-yil yanvardan
chiqa boshlagan.

Obuna indeksi 895

Jurnaldan materiallar ko'chirib
olinganda "O'zbekiston qishloq
va suv xo'jaligi" jurnalidan olindi,
deb ko'rsatilishi shart.

MUNDARIJA

Миллий мустақиллик – Янги Ўзбекистоннинг мустақкам асосидир.	1
Мукофот муборак!	2
Э.АБДУАЛИМОВ, Б.БАЛЛАСОВ. Аграр соҳа: янги тизим, янги ютуқлар.....	3
А.ТОИРОВ. Дунё эътирофидаги олма.....	6
М.МУҲАММЕДОВА. Ўзбекистон ва Швейцария: ҳамкорликка 30 йил.....	7
Р.СИДДИҚОВ, И.ЭГАМОВ. Келгуси йилги мўл ҳосил учун	10
М.ТОШБОЛТАЕВ. Машина терими – ишнинг унуми.....	11
Ш.НОРМУРОДОВ. Модернизация — тежамкорлик ва самарадорлик омили.....	14
Бунёдкорлик фаровонлик мезонидир.....	15
Ш.ЖАББАРОВА. Бир томчи сув изидан	17
Д.РАҲИМБЕРДИЕВА. Қатрадаги кадр.....	21
Ш.СОДИҚОВА. Сув қадрини сувчи билар, зардан қадри баланд дерлар.....	22
Туямўйин гидроузели: янги ускуналар иш унумини оширмоқда	24
Орзулари ушулаётган одамлар.....	26
Чорвачиликдаги эзгу мақсадлар	27
К.ЭРҒАШЕВ. Наслли чорва — барака гарови.....	28
Р.ТОЖАЛИЕВА. Замондош чехрасидаги нур	30
Д.ЁРМАТОВА, М.ҲАМРОЕВА, М.МАЛЛАЕВ. Қўш экин ёки яна ғўза қатор орасида соя етиштириш ҳақида.....	31
Ф.ТЕШАЕВ, Л.ФОЗИЛОВ, Ш.РАХМОНОВ. Ўрта толали ғўза навида янги десикантлар самарадорлиги	33
А.РАВШАНОВ, П.ИБРАГИМОВ, Д.ТУРАЕВА, А.ЖАЛОЛОВ, С.ЭРҒАШЕВА, Б.ЎРОЗОВ, Б.ЭРҒАШЕВ. Эколого-географик дурагайлаш натижасида яратилган янги тизмаларнинг Verticillium Dahliae Kleb касаллиги билан зарарланиши.....	34
Ф.РАХМОНОВ. Чигитли пахтанинг ифлослиги	35
Д.РАХМОНОВ. Кузги бошоқли дон экинларини адир ерларда сувтежамкор суғориш техникаси ва технологияси асосида дала тажриба услубларида ўрганиш	36
А.АБДУРАХМАНОВ. Донни экиш, ҳосилни йиғиш, топшириш, қайта ишлаш ва уни сақлашда намликни ўлчашнинг метрологик таъминоти	37
N.MELANOVA, S.MISIROVA, N.SALIMOV. Namangan sharoitida sovun daraxtining (Kelreiteria paniculata) ko'paytirilishi.....	38
У.МИРЗАХИДОВ, Д.НОРМУРАДОВ, Б.ХАЛМИРЗАЕВ, А.РАХИМОВ. Влияние схем размещения и формы кроны на световой режим деревьев груши (Pirus communis L.).....	39
А.АРИПОВ, А.РИХСИЕВ, Х.БОБОЕВА. Мевали дарахтларда бактериал қуйиш касаллиги (Erwinia amylovora).....	41
С.ИСАЕВ, Х.САФАРОВА, Э.МАЛИКОВ. Мошни суғоришда эгатга берилаётган сув сарфининг ҳисоби.....	42
А.ХАЙДАРОВ, Д.АБДУРАИМОВА, Т.ПАКХУЖАЕВА. Влияние изменения климата на водные ресурсы Узбекистана	44
А.НАСРИДДИНОВ, Ш.АБДУГ'АНИЙЕВ, А.РАЗОКОВ. Yo'l-transport hodisalarini tahlil qilishning asosiy vazifalari va usullari.....	45
Олимлар сулоласи бардавом	47

Jurnal O'zbekiston Matbuot va axborot agentligida 2019-yil 10-yanvarda 0158-raqam bilan qayta ro'yxatga olingan.

Manzilimiz: 100004, Toshkent sh.,
Shayxontohur t., A.Navoiy k., 44-uy.

Tel.: +998 71 242-13-54,
+998 71 249-13-54.

Veb sayt: qxjurnal.uz
E-mail: qxjurnal@mail.ru,
Telegram: qxjurnal_uz
Facebook: qxjurnal

© «O'zbekiston qishloq va suv xo'jaligi»

Bosmaxonaga topshirildi: 2022-yil 5-sentabr.
Bosishga ruxsat etildi: 2022-yil 5-sentabr. Qog'oz
bichimi 60x84 1/8. Ofset usulida ofset qog'oziga
chop etildi. Shartli bosma tabog'i – 4,2. Nashr bosma
tabog'i – 5,0. Buyurtma № 16. Nusxasi 1100 dona.

«HILOL MEDIA» MCHJ matbaa
bo'limida chop etildi.

Korxonaning manzili: Toshkent shahri, Uchtepa
tumani, Sharaf va To'qimachi ko'chalari kesishuvi.

Navbatchi muharrir – B.ESANOV, A.TAIROV
Dizayner – U.MAMAJONOV

АНДИЖОН ВЕТЕРИНАРИЯ ВА ЧОРВАЧИЛИКНИ РИВОЖЛАНТИРИШ БОШҚАРМАСИ жамоаси

31
YIL

*Барча юрtdошлари-
лизни, соҳа ходимларини,
мустақиллигини му-
таҳкамлашда ўзларининг
фидойи меҳнатлари билан
муносиб ҳисса қўшиб
келаётган чорвадорлари
Устозлигининг 31 йил-
лиги билан табриклайди.
Жонадонларингни тинчлик-
хотиржамлик, қут-барак
асло тарқ этмасин, азиз
Ватандошлар!*

СИРДАРЁ СУХ ИРРИГАЦИЯ ТИЗИМЛАРИ ҲАВЗА БОШҚАРМАСИ жамоаси

*Она заминимизнинг эзгу ниятли меҳнаткаш
аҳлини, сув ва қишлоқ хўжалиги ходимларини*

Мустақиллигимизнинг 31 йиллиги

билан чин дилдан табриклайди!

*Ҳар кунингиз байрам бўлсин, хонадонингиз
шодлик ва саодатга тўлсин!*